

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BİLİM DALI

MANEVİ DANIŞMANLIK BAĞLAMINDA BELED
SURESİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SARE NUR HACİBRAHİMOĞLU BAŞ

İstanbul
Şubat-2024

T.C
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BİLİM DALI

MANEVİ DANIŞMANLIK BAĞLAMINDA BELED SURESİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SARE NUR HACİBRAHİMOĞLU BAŞ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

İstanbul

Şubat-2024

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

Üye Prof. Dr. Abdulmutalip ARPA

Üye Doç. Dr. Esra TÜRK

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Manevi Danışmanlık Bağlamında Beled Suresinin İncelenmesi” adlı çalışmanın her aşamasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara uyduğumu, tez içerisindeki bütün bilgileri bilimsel ahlak ve usul çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Sare Nur HACİBRAHİMOĞLU BAŞ

ÖNSÖZ

Kur'an-ı Kerim, insanlık için bir rehber, kılavuz ve yaşam ilkelerini belirleyen kutsal bir kitap olarak tüm insanlığa gönderilmiştir. İnsanların dünya hayatında karşılaştıkları zorluklara çözüm sunan, ahlaki değerleri pekiştiren ve manevi bir rehberlik sunan Kur'an-ı Kerim, sadece okunmak ve ezberlenmek için değil, aynı zamanda hayata etkili bir şekilde uygulanmak üzere indirilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'deki surelerin akademik bir perspektiften incelenmesi, bu ilahi rehberliği anlama ve yaşama sürecinde önemli bir adımdır. Surelerin derinlemesine anlaşılması, her birinin taşıdığı özel mesajların insanlığın anlayışına sunulması ve insanlara rehberlik etmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda, Kur'an-ı Kerim'de bulunan surelerin manevi danışmanlık alanında da önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir.

Manevi danışmanlık, bireylerin içsel sıkıntılarıyla baş etmelerine yardımcı olan, ruhsal zenginliklerini keşfetmelerine rehberlik eden ve yaşamlarını daha anlam dolu bir şekilde sürdürmelerine destek olan önemli bir mesleki alandır. Kur'an-ı Kerim, manevi danışmanlar için kıymetli bir kaynaktır çünkü her bir sure, insan psikolojisi, etik değerler ve kişisel gelişim gibi konularda derinlemesine bir anlayış sunar.

Kur'an-ı Kerim'in içinde manevi danışmanlık alanı için keşfedilmeyi bekleyen surelerden biri de Beled Suresidir. Bu sure, oldukça kapsamlı bir konuyu özlü ve açık bir şekilde ele almış ve Kur'an'ı Kerim'in benzersiz özelliklerinden birini sergilemiştir. İlk olarak, insanın dünyadaki rolü ve Allah'ın insan için iki farklı yol sunarak saadet veya şekavet arasında seçim yapma özgürlüğü sunduğunu vurgulamıştır. İnsanlara bu iki yoldan dilediğini takip etme imkânı verilmiş fakat şekavet ederek kötü sona ulaşmak ya da saadet yolunu takip ederek güzel bir sona varmak insanın çabasına bağlanmıştır. Tüm bu sebeplerden ötürü, bu tezde, Beled suresinin incelenmesi ile Kur'an-ı Kerim'in manevi danışmanlık alanındaki potansiyelini vurgulayarak, insanlara daha sağlıklı, dengeli ve anlam dolu bir yaşam sürmeleri için rehberlik etmek amaçlanmaktadır. Beled Suresinin, içerdiği mesajlar ve rehberlik prensipleriyle manevi danışmanlara önemli perspektifler sunabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın tamamlanmasına yardımcı olan, desteğini, bilgi birikimini esirgemeyen kıymetli hocalarım Doç. Dr. Turgay ŞİRİN ve Prof. Dr. Abdulmuttalip ARPA'ya; bu süreçte yaşadığımız sıkıntıları en hızlı şekilde çözmemizi sağlayan kıymetli hocam Doç. Dr. Esra TÜRK'e, teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımın ilk gününden bugüne kadar maddi manevi her daim arkamda olan ve beni daha iyiye teşvik eden kıymetli babam İsmail HACİİBRAHİMOĞLU'na ve annem Makbule HACİİBRAHİMOĞLU'na teşekkürü borç bilirim.

Son olarak bu süreçte bana benden daha çok inanan ve uzun saatler çalıştığım günlerde beni anlayışla karşılayıp, destek veren eşim Süleyman BAŞ'a teşekkür ederim.

ÖZET

MANEVİ DANIŞMANLIK BAĞLAMINDA BELED SURESİNİN İNCELENMESİ

Sare Nur HACİİBRAHİMOĞLU BAŞ

Yüksek Lisans Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Turgay Şirin

Şubat-2024, ix+87 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Kur'an-ı Kerim'in 90. suresi olup 20 ayetten oluşan Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesidir. Çalışmanın amacına ulaşmak için, nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, Beled Suresi'nin insanın psikolojik yönünü ahlaki erdemler ve psikolojik zaafklar olmak üzere iki yönden ele aldığı görülmüştür. Beled Suresi'nin işaret ettiği ahlaki erdemlerin mücadele azmi, yardımseverlik, şükür, fedakârlık, sabırlı ve merhametli olmak, psikolojik zaafkların ise kibir, cimrilik, mal biriktirme düşkünlüğü, israf etme, bencillik, basiretsizlik/kalp katılığı/gaflet, kuruntu/hayal, kendini beğenmişlik/ucb olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Beled Suresi'nden faydalanılarak en iyi olma saplantısının yanlış olduğu bilincinin kazandırılması, karşılaşılan zorlukların hayatın bir parçası olduğu bilincinin kazandırılması, karşılan zorluklara karşı sabırlı olmanın ahirette mükâfatla sonuçlanacağı bilincinin kazandırılması, Allah'ın rızasını kazanma yolunda harcamalar yaparken samimi olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması, muhtaç insanlara yardımcı olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması, merhametli olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması manevi danışmanlık tekniği olarak önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an-ı Kerim, Beled Suresi, Manevi Danışmanlık, Rehberlik, Pozitif Psikoloji

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF BELED SURAH IN THE CONTEXT OF SPIRITUAL COUNSELING

Sare Nur HACIİBRAHİMOĞLU BAŞ

Master, Spiritual Counseling and Guidance

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Turgay Sirin

February-2024, ix+87 pages

The aim of this research is to examine the 90th surah (chapter) of the Quran, known as Surah Al-Balad, consisting of 20 verses, in the context of spiritual counseling. This study is significant for filling a notable gap in the literature, offering a new perspective on spiritual counseling, and demonstrating the potential integration of Islamic sources into spiritual counseling processes. To achieve the study's objectives, a qualitative research method, specifically documentary analysis, was employed. The research drew upon existing studies on Surah Al-Balad and some key Quranic exegeses. The results of the study indicate that Surah Al-Balad addresses the psychological aspect of human beings from two perspectives: moral virtues and psychological weaknesses. The moral virtues highlighted by Surah Al-Balad include determination, generosity, gratitude, sacrifice, patience, and compassion. On the other hand, the psychological weaknesses pointed out include arrogance, stinginess, materialistic tendencies, extravagance, selfishness, heedlessness, suspicion/illusion, and arrogance/self-admiration. Additionally, the study suggests spiritual counseling techniques based on Surah Al-Balad, such as fostering awareness that the obsession with being the best is misguided, instilling the understanding that facing difficulties is natural, emphasizing patience in the face of challenges will be rewarded in the afterlife, to raise awareness that it is important to be sincere when helping others to gain God's approval, promoting the importance of assisting those in need, and stressing the significance of compassion.

Keywords: Holy Quran, Surah Al-Balad, Spiritual Counseling, Guidance, Positive Psychology

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	3
1.3 Araştırmanın Önemi	4
1.4 Araştırmanın Yöntemi	5
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6 Araştırmanın Varsayımları	6
1.7 Beled Suresi Hakkında Yapılmış Çalışmalar	7
İKİNCİ BÖLÜM	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1 Beled Suresi Hakkında Genel Bilgiler	9
2.1.1 Beled Suresinin Nüzûlu.....	9
2.1.2 Beled Suresinin Kısa Tefsiri	10
2.1.2.1 Birinci Ayet	10
2.1.2.2 İkinci Ayet.....	11
2.1.2.3 Üçüncü Ayet.....	11
2.1.2.4 Dördüncü Ayet	11
2.1.2.5 Beşinci Ayet	13
2.1.2.6 Altıncı Ayet	14
2.1.2.7 Yedinci Ayet.....	15

2.1.2.8	Sekizinci Ayet	15
2.1.2.9	Dokuzuncu Ayet.....	16
2.1.2.10	Onuncu Ayet.....	16
2.1.2.11	On Birinci Ayet.....	17
2.1.2.12	On İkinci Ayet	18
2.1.2.13	On Üçüncü Ayet	19
2.1.2.14	On Dördüncü Ayet.....	19
2.1.2.15	On Beşinci Ayet.....	20
2.1.2.16	On Altıncı Ayet.....	20
2.1.2.17	On Yedinci Ayet	21
2.1.2.18	On Sekizinci Ayet.....	23
2.1.2.19	On Dokuzuncu Ayet	23
2.1.2.20	Yirminci Ayet	24
2.1.2.21	Tüm Ayetlerin Birlikte Değerlendirilmesi ve Surenin Özeti.....	24
2.2	Beled Suresi'ndeki Pozitif Psikolojiye Ait Ahlaki Erdemler ve Psikolojik Zaaflar	25
2.2.1	Ahlaki Erdemler	25
2.2.1.1	Mücadele Azmi	25
2.2.1.2	Yardımseverlik.....	26
2.2.1.3	Şükür	27
2.2.1.4	Fedakârlık	29
2.2.1.5	Sabırlı Olma	29
2.2.1.6	Merhametli Olma	31
2.2.2	Psikolojik Zaaflar.....	33
2.2.2.1	Kibir	33
2.2.2.2	Cimrilik	35
2.2.2.3	Mal Biriktirme Düşkünlüğü	35

2.2.2.4 İsrâf Etme	36
2.2.2.5 Bencilik	37
2.2.2.6 Basiretsizlik/Kalp Katılığı/Gaflet.....	38
2.2.2.7 Kuruntu/Hayal/Temenni	39
2.2.2.8 Kendini Beğenmişlik/Ucb.....	40
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	42
BELED SURESİNİN MANEVİ DANIŞMANLIK YÖNTEMLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ	42
3.1 En İyi Olma Saplantısının Yanlış Olduğu Bilincinin Kazandırılması	42
3.2 Karşılaşılan Zorlukların Doğal Olduğu Bilincinin Kazandırılması.....	45
3.3 Karşılan Zorluklara Karşı Sabırlı Olmanın Ahirette Mükâfatla Sonuçlanacağı Bilincinin Kazandırılması	47
3.4 Allah'ın Rızasını Kazanma Yolunda Harcamalar Yaparken Samimi Olmanın Önemli Olduğu Bilincinin Kazandırılması.....	49
3.5 İhtiyaç Sahibi İnsanlara Yardımcı Olmanın Önemli Olduğu Bilincinin Kazandırılması.....	51
3.6 Merhametli Olmanın Önemli Olduğu Bilincinin Kazandırılması.....	54
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	57
TARTIŞMA	57
BEŞİNCİ BÖLÜM	76
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
KAYNAKÇA	78
ÖZGEÇMİŞ.....	87

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, yöntemi, varsayımları ve sınırlılıkları yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

İnsanoğlu, tarih boyunca varoluşunun ilk anlarından itibaren sıkıntılar ve zorluklarla karşılaşmıştır. Bu zorluklar karşısında, hayatta kalma mücadelesi verirken, çevresel tehditlerle, doğal afetlerle ve sosyal ilişkilerin karmaşıklığıyla da baş etmek zorunda kalmıştır (Özen, 2017: 105). İnsanlar karşılaşılan bu sıkıntılarla başa çıkma çabası sürecinde, zaman içinde çaresizlikler yaşamış ve bu çaresizlik insanları farklı arayışlara yöneltmiştir (Kasapoğlu, 2005: 61)

Tarih boyunca, insanlar sıkıntılarını aşma yolunda çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Bu yöntemler arasında dini inançlar ve ilahi mesajlar da büyük bir rol oynamıştır. İnsanlar, dünyevi sıkıntılarını hafifletmek ve anlam bulmak için tanrılara ve ilahi varlıklara sığınmışlardır (Öztañ, 2019: 70). Bu çerçevede, pek çok manevi önder ve peygamber, insanlara rehberlik etmiş ve ilahi öğretileri ile yol göstermiştir. İnsanlar, bu manevi önderlerin öğütlerini önemsemiş ve yaşamlarını bu öğretilere uygun şekilde sürdürmeye çalışmışlardır (Söylev, 2016: 108).

Zaman içinde toplumsal ve bireysel sıkıntılar daha karmaşık hale gelmiş ve modern dünyanın getirdiği zorluklarla birleşmiştir. İşte bu noktada, son yıllarda ülkemizde manevi danışmanlık profesyonel bir meslek olarak öne çıkmıştır (Gürsu vd., 2021: 8). Manevi danışmanlar, insanların yaşadığı sıkıntılar ve zorluklarla baş etmelerine yardımcı olmak için uzmanlaşmışlardır. Kendi içsel yolculuklarını tamamlamış ve bu alanda eğitim almış olan manevi danışmanlar, bireylerin manevi ihtiyaçlarına rehberlik ederken onların duygusal ve ruhsal dengeyi yeniden kazanmalarına yardımcı olurlar (Altıntaş, 2018: 230-231).

Manevi danışmanlık, bireylerin duygusal, ruhsal ve manevi ihtiyaçlarını ele alan bir danışmanlık alanıdır. Bu alandaki profesyoneller, insanların yaşadığı sıkıntılar ve zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olurken, dinleme, empati, yönlendirme ve

rehberlik gibi roller üstlenirler. Ayrıca, kriz durumlarında destek sağlarlar, manevi büyüme ve gelişimi teşvik ederler, ahlaki ve değer temelli sorunları ele alırlar ve toplumsal etik meselelerde rehberlik yaparlar. Manevi danışmanlık, bireylerin manevi sağlıklarını artırarak daha tatmin edici bir yaşam sürmelerine katkıda bulunur (Ulu ve Tekeş, 2020: 365-366).

Manevi danışmanlık, bireylerin manevi yönlerini keşfetmelerini, içsel huzur ve manevi sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olmayı amaçlar. Din, birçok insan için hayatlarının önemli bir parçasıdır ve manevi danışmanlar, danışanların dini inançlarını ve değerlerini anlayarak bu alanda yardımcı olurlar. Manevi danışmanlık sürecinde, danışmanlar genellikle dini metinler, dua, meditasyon veya ibadet gibi dini unsurları kullanırlar. Manevi danışmanlar, bu unsurları danışanların manevi ihtiyaçlarına göre şekillendirir ve rehberlik eder (Ceylan ve Özeydin, 2020: 287-288).

Ülkemiz, İslam'ın köklü bir tarihe sahip olduğu ve Müslümanların çoğunlukta olduğu bir ülkedir (DİB, 2014: 4). Bu nedenle, ülkemizde İslami inanca sahip biri için gerçekleştirilen manevi danışmanlık sürecinde İslami kaynakların kullanılması son derece önemlidir. İslam, Kuran-ı Kerim ve hadisler gibi temel kaynaklar üzerine inşa edilmiştir. Manevi danışmanların, danışanların İslam'ı daha iyi anlamalarına, inançlarını güçlendirmelerine ve manevi sorunlarına İslami perspektiften yaklaşımlarına yardımcı olabilmeleri için hadislerden ve Kuran-ı Kerim'den faydalanmaları beklenir (Şirin, 2004: 197-198).

İslami kaynaklar arasında en önemlisi Kuran-ı Kerim'dir. Kuran-ı Kerim, Müslümanların yaşamlarına rehberlik eden kutsal bir metindir. Bu metindeki ayetler, insanların manevi yolculuklarında rehberlik etme potansiyeline sahiptir (Müftüoğlu, 2020:17). Manevi danışmanlık sürecinde Kuran-ı Kerim, danışanların manevi ihtiyaçlarına cevap vermek için kullanılabilir. Özellikle bazı sureler, manevi danışmanlık sürecinde büyük bir etki yaratabilir.

Bu bağlamda, bu çalışmanın odak noktasını Beled suresi oluşturmaktadır. Beled suresi, yirmi ayetten oluşan bir suredir ve kısa olmasına rağmen önemli konulara değinmesi özelliğiyle Kur'an-ı Kerim'in veciz oluşuna bir örnek oluşturmaktadır. Bu sure, insanın davranışlarına odaklanır ve bu davranışları iki temel kategori altında ele alır: Allah'a karşı sergilediği davranışlar ve topluma karşı sergilediği davranışlar. Beled suresinde, insanın Allah'a karşı olan sorumluluğunu vurgulanır. İnsanın Allah'a

olan inancı, sabrı, şükretmeyi ve merhameti gibi manevi değerleri bu kategori altında ele alır. Beled Suresi, insanların Allah'a olan bağlılığının ve inancının güçlendirilmesi gerektiğini öğütler. Aynı zamanda, Beled Suresi toplumsal sorumluluğu da vurgular. İnsanın topluma karşı olan sorumlulukları, adaleti, yoksullara yardımı ve insanlar arasında eşitliği içerir. Bu, insanların sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi korumaları gerektiği anlamına gelir. Beled Suresi, insanın bu dünyada olgunlaşmasını hedefler. İnsanın manevi değerlere bağlılık göstermesi ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi, onun olgunlaşmasına katkıda bulunur. Bu süreç, insanın hem manevi hem de toplumsal açıdan daha iyi bir birey olmasını amaçlar (Tütün, 2012: 384-385). Literatür incelendiğinde, Beled suresinin manevi danışmanlık açısından daha önce yeterince incelenmediği görülmektedir. Bu yüzden, bu araştırmanın problemi Beled suresinin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesi oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu tezin temel amacı, Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında ayrıntılı bir şekilde incelenmesidir. Bu çalışma, manevi danışmanların danışanlarına rehberlik ederken İslam'ın kutsal metni olan Kuran-ı Kerim'i nasıl etkili bir şekilde kullanabileceğini anlamaya yönelik bir araştırma yapmayı hedeflemektedir.

Çalışmanın temel problemini şu şekilde ifade etmek mümkündür: “Beled Suresi manevi danışmanlık ve rehberlik bağlamında hangi yöntem ve ilkeleri içermektedir?” Temel problemi aydınlatacak olan alt problemler ise şunlardır:

1. Beled Suresinde insanın psikolojik yönü nasıl ele alınmaktadır?

1a: Ahlaki erdemler açısından nasıl ele almaktadır?

1b: Psikolojik zaafı açısından nasıl ele almaktadır?

2. Beled Suresindeki manevi danışmanlık yöntemleri nelerdir?

2a: Beled Suresi, manevi destek açısından ne tür manevi danışmanlık teknikleri önermektedir?

2b: Beled Suresi, manevi yönlendirme açısından ne tür manevi danışmanlık teknikleri önermektedir?

1.3 Araştırmanın Önemi

Müslümanların manevi yaşamları, İslam'ın temel kaynağı olan Kuran-ı Kerim'in öğretileriyle büyük ölçüde şekillenmektedir. Bu öğretiler, insanların manevi gelişimlerini ve içsel huzurlarını bulmalarına yardımcı olan önemli bir rehberlik kaynağı olarak kabul edilir. Manevi danışmanlık, bireylerin manevi sorunlarına rehberlik etmeyi ve manevi gelişimlerini teşvik etmeyi amaçlayan bir disiplindir ve bu bağlamda Müslümanların yaşadığı bir toplumda manevi danışmanlık süreçlerinde İslami kaynakların kullanımı büyük bir öneme sahiptir. Beled Suresi, Kuran-ı Kerim'in bir parçası olarak, Müslümanların manevi hayatlarına ışık tutan önemli bir metindir. Söz konusu sure, sabır, inanç, umut, toplumsal yardımlaşma ve Allah'a güven gibi manevi değerlere vurgu yapar. Ayrıca, insanların yaşadığı zorluklar karşısında umutsuzluğa kapılmadan mücadele etmeyi öğütler. Bu bağlamda, bu çalışma, Beled Suresi'nin manevi danışmanlık sürecinde nasıl kullanılabileceğini anlamak, Müslüman danışanlara manevi rehberlik sağlama açısından büyük bir öneme sahiptir.

İslam'ın manevi rehberlikteki rolünü daha iyi anlamak ve manevi danışmanların bu alandaki becerilerini güçlendirmek, Müslüman toplumlar için büyük bir önem taşımaktadır. Bu tez, manevi danışmanların İslami kaynakları daha etkili bir şekilde nasıl kullanabileceklerini vurgulayarak, manevi danışmanlık alanına önemli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Literatür incelendiğinde, Beled suresinin manevi danışmanlık kapsamında incelendiği herhangi bir çalışma olmadığı görülmektedir. Manevi danışmanlar için Kuran-ı Kerim'de bulunan surelerin önemi göz önüne alındığında, Beled suresinin manevi danışmanlık açısından değerlendirilmemiş olması önemli bir eksiklik olarak nitelendirilebilir. Bu yüzden, bu çalışmanın, elde edilen sonuçlar itibarıyla literatüre sunacağı katkı bakımından oldukça önemli olduğu ifade edilebilir.

Sonuç olarak, Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesi, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurarak manevi danışmanlık alanına katkı sağlamakta ve İslami kaynakların manevi danışmanlık süreçlerine nasıl entegre edilebileceğini gösterme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle, bu çalışma, manevi danışmanların Müslüman danışanlarının manevi ihtiyaçlarına daha iyi yanıt vermesine

ve manevi yaşamlarını daha derinlemesine anlamalarına katkı sağlaması yönüyle büyük öneme sahiptir.

1.4 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, manevi danışmanlık bağlamında Beled Suresi'nin incelemesinin amaçlandığı nitel bir araştırmadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu metod, veri toplama, toplanan verilerin önem derecesinin değerlendirilmesi, toplanan verilerin problemlerle ilişkilendirilmesi ve bilgilerin kategorize edilmesi aşamalarını içeren bir süreçtir (Karasar, 2020: 229).

Çalışmanın amaçlarına ulaşmak için, öncelikle, Beled Suresi'nin manevi danışmanlık açısından ele alınmasıyla ilgili literatürdeki mevcut çalışmalar incelenmiştir. İşari tefsirlerden "Ruhul Beyan" ve "Tefsi-i Kebir Tevilat" gibi kaynaklar, psikolojik tefsirler ve manevi danışmanlıkla ilgili alan yazın gözden geçirilmiş ve çalışmanın temel omurgası bu incelemeler ışığında oluşturulmuştur. Bu kapsamda, çalışmada %40 tefsir kitaplarından, %25 makalelerden, %15 kitaplardan ve %20 tezlerden faydalandığı ifade edilebilir.

Ayrıca, Beled Suresi içerisinde geçen "akabe, kebed, sabır, merhamet" gibi kavramların manevi danışmanlık bağlamında daha iyi anlaşılabilmesi için tefsir, belagat ve diğer ilgili disiplinlerde yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Bu disiplinlerin sunduğu perspektifler, surenin içeriğinin manevi danışmanlık süreçlerinde nasıl kullanılabileceği konusunda önemli ipuçları sağlamaktadır.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesini amaçlamakla birlikte bazı sınırlılıklara sahiptir. Bu sınırlılıklar ilerleyen paragraflarda verilmiştir.

İlk olarak, çalışmanın kapsam bakımında sınırlı olduğu ifade edilebilir. Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesi, oldukça geniş bir konuyu içerir. Bu nedenle, çalışmanın kapsamı, surenin tüm yönlerini kapsamaktan ziyade belirli konulara odaklanmayı gerektirmiştir.

İkinci olarak, çalışmanın İslam dünyasındaki farklı mezhepler veya inanç grupları arasındaki farkları ele almadığını belirtmek önemlidir. İslam'ın farklı yorumları, manevi danışmanlık bağlamında farklı yaklaşımlara yol açabilir. Bu çalışma, İslam'ın genel bir perspektifinden ele alınmıştır.

Son olarak, çalışmanın dil sınırlamaları bulunmaktadır. Çalışma, sadece Türkçe yazılmış literatürü (çevirisi yapılmış yabancı literatür dahil) kapsamaktadır ve diğer dillerde yapılan çalışmaları içermemektedir. Bu nedenle, diğer dillerdeki kaynaklar ve çalışmalar, çalışmanın sınırlılıkları içerisinde bulunmaktadır.

Tüm bu sınırlılıklara rağmen, bu çalışma Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesine dair bir temel oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu sınırlılıklar, gelecekte, araştırmacıların bu alanda daha fazla çalışma yapmaları için bir teşvik olabilir ve bu alandaki bilgiyi daha da zenginleştirebilir.

1.6 Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmanın, Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesine dayalı bazı varsayımları bulunmaktadır. Bu varsayımlar, araştırmanın temelini oluşturan öngörülerdir ve çalışmanın çerçevesini belirlemiştir.

Birinci varsayım, Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında daha derinlemesine incelendiğinde, manevi gelişim ve rehberlik açısından önemli öğretiler içereceği yönündedir. Bu surenin İslam'ın manevi boyutunu daha iyi anlama ve bu bilgileri manevi danışmanlık süreçlerine entegre etme potansiyeli olduğu düşünülmektedir.

İkinci varsayım, İslam'ın manevi rehberlik açısından önemli bir kaynak olan Kuran-ı Kerim'in, manevi danışmanlık pratiği içerisinde etkili bir şekilde kullanılabileceği yönündedir. Beled Suresi'nin bu kaynağın bir parçası olarak incelenmesi, İslami kaynakların manevi danışmanlık süreçlerine nasıl entegre edilebileceği konusunda bir model sunabileceği düşünülmektedir.

Bu varsayımlar, bu çalışmanın temelini oluşturan ön kabullerdir ve Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesine dayalı bir araştırmanın gerekliliğini vurgulamaktadırlar.

1.7 Beled Suresi Hakkında Yapılmış Çalışmalar

Tütün (2012) “Beled Suresi Bağlamında İnsan ve Özellikleri” adlı makale çalışmasında öncelikle Beled Suresi’nin genel içeriğinden bahsetmiş ve sure Kuran’ı Kerim’deki diğer surelerle olan ilişkisini ele almıştır. Daha sonra, Beled Suresi’nin kimlere hitap ettiğini, kimlerin Beled Suresi’nde geçen ayetlerin doğrudan muhatabı olduğunu ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Makalenin ilerleyen bölümlerinde Beled Suresi ayetlerinden yola çıkarak insanların özelliklerini ve insanların Allah’a ve topluma karşı olan sorumluluklarını ele almıştır.

Tuncer (2022) “Malay Dünyasında İlk Tam Tefsir Çalışması: Beled Sûresi Bağlamında ‘Tercümânü’l-Müstefid’ Üzerine Bir İnceleme” adlı makale çalışmasında ilk olarak Tercümânü’l-Müstefid adlı eserin yazarı olan Abdürraûf Sinkili’nin hayatına kısaca yer vermiş ve ardından Tercümânü’l-müstefid adlı eseri dil, üslûp, muhteva, yöntem ve kaynak bakımından incelemeye tabi tutmuştur. Son olarak, çalışmanın amacı kapsamında bundan yaklaşık olarak 400 yıl önce yazılan bu tefsir kitabını Beled sûresi’ni ön plana çıkararak ayrıntılı olarak değerlendirmiştir.

Batatna (2016) “Beled Suresi Işığında Olumlu ve Olumsuz İnsan Tipleri” adlı tez çalışmasında Beled Suresi kapsamında olumsuz ve olumlu insan tiplerini incelemiştir. Çalışmasının birinci bölümünde Beled Suresi hakkında genel bilgilere yer vermiş ve bunu yaparken başta Kur’ân-ı Kerîm olmak üzere, Sure ile ilgili bilgiler içeren diğer kaynaklara başvurmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, surede geçen kelimeler ve istilâhlar izah edilmiş ve literatürde yer alan rivayet ve tefsirlerden faydalanarak sırasıyla ayetlerin tefsirine odaklanılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise çalışmanın ana amacı olan Beled Suresi kapsamında olumsuz ve olumlu insan tipleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise araştırma kapsamında ulaşılan bilgilere göre ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Türkoğlu (2017) “Beled Suresinin Tahlîlî Tefsiri” adlı tez çalışmasının birinci bölümünde tahlîlî tefsirin ne olduğunu ve nasıl yapılması gerektiği ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Daha sonra, Beled suresini tanıtmış ve siyâk-sibâk yönüyle diğer surelerle olan ilişkisini ele almıştır. İkinci bölümde ise, Beled suresinde geçen her bir kelime tahlil edilmiş ve üzerlerinde ayrıntılı olarak durulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde, sûre kıraat farklılıkları açısından incelenmiş ve surenin mealine ilişkin literatür bilgisi verilerek alternatif meal önerisinde bulunulmuştur. Çalışmanın sonuç

bölümünde ise araştırma kapsamında ulaşılan bilgilere değerlendirilmiş ve elde edilen sonuçlar sunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Beled Suresi Hakkında Genel Bilgiler

Beled Suresi, Mekke'de nazil olan bir suredir. Kuran-i Kerim'de 114 surenin arasında 90. sırada yer almaktadır. Bu sure, Peygamber Efendimiz'in (sav) elçi olarak gönderilmesinin ikinci yılında nazil olmuştur. Bu dönemde müşrikler, Hz. Peygamber'e (sav) karşı düşmanca bir tavır sergileyerek O'na her türlü zulmü uygulamışlardır. Bu sure, Kaf Suresi'nden sonra ve Tarık Suresi'nden önce indirilmiştir. Sure, toplam 20 ayetten oluşmaktadır. 57 kelime ve 326 harf içermektedir. Fasılaları "dal (ﺀ)", "elif (ﻻ)", "nun (ﻥ)" ve "he (ﻪ)" harfleridir. Bu sure Mushaflarda ve tefsir kitaplarında "Beled Suresi" olarak adlandırılırken, İmam Buhârî gibi bazı âlimler tefsirlerinde bu sureyi "Lâ Uksimu Suresi" olarak ifade etmişlerdir (Türkoğlu, 2017: 10).

2.1.1 Beled Suresinin Nüzûlu

Surenin tamamı Mekke'de indirilmiş olup bunda icmâ bulunmaktadır (Batatına, 2016: 13-14). Beled Suresi'nin teması ve üslubu, Mekke döneminin başlangıcında indirilen diğer surelere benzerlik gösterir. Ayrıca, surenin özellikle ilk ayetleri, bu surenin Mekkeli inkârcıların, Peygamber'e karşı düşmanlıkla ve zulümle yaklaştığı ve haksızlık yaptığı döneme denk geldiğini açıkça gösterir (Mevdudi, 2020: 122). Beled suresinin nüzûl sebebine ilişkin çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetler ilerleyen paragraflarda sırasıyla verilmiştir.

Mukâtil b. Süleyman'ın aktardığı bilgilere göre, bu ayetler, Hâris b. Amr b. Nevfel b. Abdi Menâf el-Kuraşî adında bir kişi hakkında inmiştir. Hâris, bir gün Medine'de bir günah işlemiş ve bu günahın kefareti konusunda Hz. Peygamber'e (sav) danışmıştır. Hz. Peygamber (sav) ona, "Git bir köle âzâd et, ya da altmış yoksulu doyur." demiştir. Hâris, başka bir seçenek olup olmadığını sormuş, ancak Hz. Peygamber (sav), "Hayır, dediğim gibidir." cevabını vermiştir. Hâris, bu cevap üzerine üzüntülü bir şekilde Hz. Peygamber'in (sav) yanından ayrılmıştır. Arkadaşlarına dönüp, "Allah'a yemin ederim ki bilmiyorum, eğer Muhammed (sav)'in dinine girersem, malım azalacak ve keffaretle Allah'ın yolunda harcamalarım artacak. Muhammed (sav), malımızı yolda

bulduğumuzu mu sanıyor? Andolsun ki ben çok miktarda mal harcadım." demiştir. Bu durum üzerine ilgili ayet, "O der ki: 'Ben yığın yığın mal tükettim.'" şeklinde inmiştir (Mukâtil b. Süleyman, 2017: 485-486)

Başka bir rivayete göre, bu ayetler, Cumah oğullarından Ebu'l-Eşed Üseyd b. Kelde el-Cumahi adlı, güçlü ve saygı duyulan bir kişi hakkında indirilmiştir. Kelbi'nin anlattığına göre, bu şahıs bir deri parçasını alır ve ayağının altına yerleştirir, ardından şunları söyler: "Kim bu deriyi yerinden kaldırabilirse, ona özel mükâfatlar sunulacaktır." On kişi, deriyi ayaklarının altından kaldırmaya çalışır, ancak deri yırtılırken bile ayakları yerlerinden kımıldamaz. İşte bu noktada, Hz. Peygamber (sav) ve dolayısıyla İslam'a düşman olan Ebu'l-Eşed hakkında şu ayet nâzil olur: "Yoksa o, hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi zannediyor?" (Kurtubi, 2015: 294)

2.1.2 Beled Suresinin Kısa Tefsiri

2.1.2.1 Birinci Ayet

Beled Suresinin ilk ayeti "Yemin ederim bu beldeye" anlamını taşıyan "لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ" ayetidir. Lugat anlamı olumsuz manada "Hayır" olan "la" burada edilen yemini pekiştirme amacı taşımaktadır.. "Beled," bir yerde toplanma, ikamet etme ve bulunma eyleminin tercih edildiği belirli bir mekânı ifade eden bir terimdir. Çoğulu ise "bilâd ve buldan" şeklindedir (Abdulbaki, 1984). Allah Teâlâ, Mekke'nin yüceliği sebebiyle ona yemin etmiştir. Mekke, güvenli bir harem olarak kabul edilmiş, Hz. Peygamber'in doğduğu yer olarak bilinmiş, atası İbrahim'in haremi ve İsmail'in büyüdüğü yer olarak özel bir konuma sahip olmuştur. Ayrıca, Kâbe, batıda ve doğuda yaşayan tüm insanlar için bir kible olarak kabul edilmiş ve orada hac ibadetinin yerine getirilmesi ömür boyu işlenen günahlara keffaret olarak kabul edilmiştir (Buhârî, Hac, 4 [1521]; Müslim, Hac, 438 [1350]). Gökte bulunan Beytü'l-mâ'mûr, Kâbe'nin tam hizasında bulunmaktadır. Bu durumda, içinde Kabe'yi barındıran Mekke şehrinin yüceliğini arttırmakta ve ayetin başında üzerine yemin edilen bir belde konumuna yükseltmektedir (Bursevi, 2016: 369-370).

2.1.2.2 İkinci Ayet

Beled Suresinin ikinci ayeti “Ki sen bu beldede oturmakta iken” anlamını taşıyan “وَأَنْتَ حَلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ” ayetidir. Müfessirler bu ayeti üç farklı şekilde yorumlamışlardır. Birinci yoruma göre, Allah Teâlâ Mekke'nin faziletini belirtmek için Mekke'ye yeminini Hz. Peygamber (sav)'ın orada bulunması ile ifade etmiştir. Çünkü Mekke önceki ayette belirtilen sebeplerle şerefli olarak kabul edilirken Hz. Peygamber (sav)'ın orada yaşıyor olmasıyla birlikte bu şeref daha da artmıştır (Bursevi, 2016: 370). İkinci yoruma göre ise, Mekke şehrinin şu an için haram olduğu fakat gelecekteki bir zamanda, belli bir süre için Mekke'de bir savaş olacağıdır. Üçüncü yoruma göre ise, Mekke şehrinde ağaçları kesmek, vahşi hayvanları öldürmek Araplara göre haram sayılmakta ve bu şehirde ağaçlar ve hayvanlar için bile emniyet varken Hz. Peygamber (sav) emniyette değildi. Müşrikler ona eziyet vermeyi ve hatta onu öldürmeyi planlamakta ve bunu helâl saymaktaydılar (Yazır, 2018: 541). Ayetin ifade ettiği anlam bakımından bu üç yorumda mümkün olmasına rağmen ilerideki ayetlerde dikkate alınca anlaşılmaktadır ki üçüncü yorum ilk iki yoruma göre daha fazla öne çıkmaktadır.

2.1.2.3 Üçüncü Ayet

Beled Suresinin üçüncü ayeti “Babaya ve doğan çocuğa da” anlamını taşıyan “وَوَالِدٍ وَمَا وَوَالِدٌ” ayetidir. Bu ayet aslında ilk ayette edilen yeminin devamı niteliğindedir. Bu ayette, babadan kasıt, İbrâhim Peygamberdir, çocuklardan kasıt ise, İsmail peygamber ile İslam Peygamberi Muhammed (sav) dir. Nitekim başta Mekke'nin zikredilmesinden de bu durum anlaşılmaktadır. Zirâ Mekke, İbrahim Peygamberin haremidir; İsmail Peygamberin de büyüdüğü yerdir ve Peygamberimizin de doğum yeridir. Diğer bir görüşe göre ise, babadan ve çocuklardan kasıt, ilk peygamber Hz. Âdem ile onun neslidir. Nitekim yeminin cevabının mefhumuna da en münasip olan bu mânâdır. Zirâ cevap, bütün insanlara şâmidir. Bir diğer görüşe göre ise, babadan ve çocuklardan kasıt, yaşamış ve yaşayacak olan her baba ve çocuktur (El-İmâdî, 2007: 5802).

2.1.2.4 Dördüncü Ayet

Beled Suresinin dördüncü ayeti “Gerçekten biz insanı bir zorluk içinde yarattık” anlamını taşıyan “لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ” ayetidir. Keşşaf, "Kebed" kelimesinin kökenini

açıklarken, bu kelimenin ilk olarak ciğer ağrısını ifade etmek amacıyla kullanıldığını ve daha sonra genel bir anlam kazandığını belirtir. "Kebed," hem şiddetli sıkıntıları hem de kuvveti ve dehşeti sembolize eden bir terim olarak kabul edilmiştir (Zemahşerî, 2017: 1204). Aynı zamanda, "Kebed," dümdüz olma, istikamet ve güçlü yaratılışı ifade eder. Bu kelimenin anlamı, sadece dünyevi zorlukları değil, dini sorumluluklardan kaynaklanan zorlukları ve ahirete ait sıkıntıları da içerebilir. Ayrıca, bu dünya hayatının, zevklerin yanı sıra acılardan kurtuluşu temsil ettiğini ve insanın sıkıntılarında kurtulmadan başka bir şey düşünemeyeceğini vurgular. İnsanın öldükten sonra dirileceği ve kıyametin gerçekleşeceği de bu kelimenin anlamı içinde bulunur. Çünkü insanın yaratılış amacı sadece acı çekmek değil, aynı zamanda zevk de almaksa, bu dünya hayatında zevk olmadığı anlamına gelir ve bu da ahiretin varlığını gerektirir. Sonuç olarak, "Kebed" kelimesi, zorlukları, dümdüz oluşu ve güçlü yaratılışı ifade eder ve bu kelimenin farklı açıklamaları arasında birinci açıklama en uygun olanıdır (er-Razi, 2020: 148-149).

İnsanın zorluk içinde yaratılmasından kastedilen, insanın bu dünyaya dinlenme veya eğlence için gönderilmediğidir. Tersine, insan bu dünyaya meşakkat ve mihnet çekmesi ve bunlarla imtihan olması için gönderilmiştir. İnsanların hiçbiri de bu zorluklardan istisna tutulmamıştır. Mekke şehri, Hz. İbrahim (as)'ın meşakkat altına girerek Kâbe-i Muazzama'yı temellerinden yeniden yükselttiğine ve daha sonra buranın Arap yarımadasının merkezi konumuna geldiğine şâhiddir. Benzer şekilde, Mekke şehri, Allah'ın ona vermiş olduğu tebliği vazifesini yerine getirme gayesi için birçok musibete maruz kalan Hz. Muhammed (sav)'in de durumuna şâhittir. Hatta Mekke'de ağaçlar ve vahşi hayvanlar bile emniyet altındayken, O emniyette değildir. Ana rahmindeki embriyo halinden başlayarak ölüm anına kadar olan insan hayatı, istisnasız her birey için zorluklar, sıkıntılar, tehlikeler ve çeşitli zorlu aşamalarla dolu olduğunu şahitlik eder. Dünyada en başarılı veya imrendiğimiz kişiler dahi ana rahminde bile potansiyel tehlikelere maruz kalmışlardır. Bu dönemde, hayatta kalmaları veya düşük yapmamaları belirsizdir. Doğum anında ise bir insanın yaşamı ve ölümü arasında çok ince bir çizgi bulunur. Doğumdan sonraki dönemde bile, bir kişi bakım ve ilgi görmese hayatta kalamayacak kadar savunmasızdır. Hayatın ilerleyen aşamalarında da insanlar için her zaman farklı bir zorluğun ortaya çıkma ihtimali mevcuttur. Kârûn gibi zengin biri bile, kendi döneminde, servetini nasıl artıracığı ve onu kaybetmekten korktuğu için nasıl koruyabileceği düşüncesi içinde

yaşamıştır. Özetle, hiçbir insan bu dünyada tamamen güven içinde değildir. Çünkü insan meşakkat içinde yaratılmıştır (Mevdudi, 2020: 124-125).

2.1.2.5 Beşinci Ayet

Beled Suresinin beşinci ayeti “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” anlamını taşıyan “أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يُفِدَرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ” ayetidir. Önceki ayette geçen "kebed" kelimesini "alabildiğine kuvvet olarak yorumlandığında, ayetin manası, “bu kişi kendisini çok kuvvetli hissettiği için kimsenin ona güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” şeklinde olmaktadır.

Eğer "kebed" kelimesi bela ve sıkıntı olarak yorumlanırsa, bu ayet, bu belanın kalp tarafından daha kolayca tahammül edilebilir hale getirilmesi anlamına gelir. Bu durumda, Allah sanki şunu ifade etmek istiyor gibi görünüyor: "Farz edelim ki insan nimetler ve kudret içindeyken, kendisi bu durumda iken, hiç kimse ona karşı gelemez mi sanıyor?" Bu bağlamda, âlimler farklı açıklamalar sunmuşlardır; bazıları, ayetin öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenlere yönelik bir hitap olduğunu belirtirken, diğerleri ise ayetin anlamını, "Bu kişi kendisinin tüm işlerin üstesinden geldiğini ve hiç kimse tarafından engellenemeyeceğini düşünerek, kimsenin onun durumunda bir değişiklik meydana getiremeyeceğini mi sanıyor?" şeklinde yorumlamışlardır. Her iki yorum da, ayetin başındaki sorunun, inkâr edenlere karşı bir ifade olduğunu gösterir (er-Razi, 2020: 150).

Bir rivayete göre, bu âyet, Ebu'l-Esed b. Kelede ile ilgili bir olay üzerine indirilmiştir. O gücüyle gurura kapılan kuvvetli biriydi. Ayaklarının altına deriyi yayarak koyar ve ve "Bunu ayağımın altından çekene şu kadar mükâfat var." derdi. Bunun üzerine orda bulunan insanlar deriyi çekmek için uğraşır, deri paramparça olur, ancak Ebu'l-Esed b. Kelede'nin ayakları yerinden oynamazdı (Muhammed Ali Es-Sabuni, 2021: 286-287). Ayet bir anlamda onun müminleri zayıf ve kendini çok kuvvetli görmesine ve kimsenin kendisine güç yetiremeyeceği zannına kapılmasına yanıt olarak inmiştir. Fakat, ayet anlam itibarıyla sadece bu şahsa değil bu şekilde kibrinin esiri olan herkes için mesaj taşımaktadır. Bu ayet, önceki ayetle bağlantılı olarak ele alındığında, dünyada sürekli meşakkat içinde olan bir insanın, dünyada her istediğini yapabileceği ve kendisine hesap soracak kimse olmadığı düşüncesinde olmasının yanlışlığı açıkça vurgulanmaktadır. Halbuki, insan kendi kontrolü dışında olan birçok olayın Allah'ın

takdiriyle gerçekleştiğini, ahiret hayatından önce bu dünyada yaşadığı deneyimler sayesinde açıkça görmektedir. Allah'ın iradesi karşısında, alınan tüm tedbirlerin ne kadar anlamsız olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Şiddetli bir fırtına, deprem veya denizlerin ve nehirlerin taşması gibi olağanüstü doğa olayları, insanın Allah'ın gücü karşısında ne kadar güçsüz olduğunu anlamasına neden olur. Dünyanın en muhteşem mimariye sahip şehirleri bir dakikalık bir depremde yerle bir olabilirler. Tüm bunlar göz önüne alındığında, bir insanın kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini düşünmesinin ne kadar yanlış bir düşünce olduğu anlaşılır (Mevdudi, 2020: 125).

2.1.2.6 Altıncı Ayet

Beled Suresinin altıncı ayeti “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor” anlamını taşıyan “يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا” ayetidir. Bir rivayete göre, bu ayet önceki ayette bahsedilen Ebu'l-Esed b. Kelede'nin “Muhammed'e düşmanlık uğrunda çok mal harcadım” demesine yanıt niteliğindedir. Bir başka deyişle, bu kişi müminlere karşı böbürlenip övünmek ve müşrikler duyup onu methetsinler maksadıyla çok mal harcadığını ifade etmektedir. Bu ayette, "harcama" yerine "yok etme" kelimesini kullanılması kişinin amacı uğruna yaptığı harcamaların boşa gideceğini ifade etmektedir (Es-Sabuni, 2021: 287). Bir başka rivayete göre, bu ayet el-Haris b. Amr b. Nevfel hakkında inmiştir. Bu kişi, işlediği bir günah üzerine Peygamber (sav)'den fetva sormuştur. Hz. Muhammed (sav) ona kefarete bulunmasını emredince o da, “Muhammed'in dinine girdiğim günden beri malım, verdiğim nafakalarla ve kefaretle zaten bitti tükendi” şeklinde şikâyetle bulunmuştur. O söylediği bu sözlerle, dinin emirlerine uyulması yolunda yaptığı harcamaları gönülden yapmadığını ve mecbur kaldığı için yaptığını ifade etmiştir. Normal şartlarda bir mümin Allah yolunda yaptığı infaklarla ahiret azığı kazanırken bu kişi ise malını gönülsüz bir şekilde harcadığı için ayette malını yok ettiği ifade edilmiştir (Kurtubi, 2015: 115). Bu ayet aynı zamanda genel olarak da önemli anlamlar içermektedir. İnsan, mal varlığına sahip olduğunda, çoğu zaman bu malın büyüklüğüyle gurur duyar ve şöyle düşünebilir: "Çok fazla malım var, bu yüzden harcamalarımın boyutu önemli değil. Her ne kadar bolca harcama yapmış olsam da, bu benim için bir sorun değil çünkü malımın miktarı oldukça fazla." Ancak, bu harcamaların temel motivasyonu genellikle kişinin gösteriş yapma arzusudur ve gerçek bir fayda sağlamak amacıyla yapılmaz. Daha sonraki ayetler, bu zenginliğin büyüklenmeye ve gösterişe yol açtığını göstermektedir. Örneğin, bazı kişiler,

düğünlerde ve cenaze törenlerinde ihtiyacı olup olmadığına bakmaksızın binlerce kişiye yemek vererek, kumar oynarken kazandıklarında değerli develeri keserek, festivaller ve törenler düzenleyerek ve benzeri eğlencelerde rekabet ederek, adlarını duyurmak için mal harcarlardı. Bu tür gereksiz ve boş törenler, cahiliye döneminde cömertlik ve büyüklük göstergesi olarak kabul edilirdi. Bu tür harcamalara katkıda bulunanlar için özel kasîdeler yazılır ve bu, onların birbirleriyle yarıştığı bir pratik haline gelirdi (Mevdudi, 2020: 125).

2.1.2.7 Yedinci Ayet

Beled Suresinin yedinci ayeti “Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?” anlamını taşıyan “أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَ أَحَدٌ” ayetidir. Bu ayette, önceki ayette başkalarına gösteriş yapmak maksadıyla yığınla mal tüketen kişilere yönelik bir hitap vardır. Bu şekilde mallarını gösteriş için harcayıp büyüklük taslayan kişilerin Allah'ın onları her an gözetlemesinden haberdar olmadıkları ifade edilmiştir. Allah, bu insanların servetlerini kazanma yöntemlerini, nasıl harcadıklarını, niyetlerini ve amaçlarını görmektedir. Bu kişiler, servetlerini genellikle kendi ünlerini artırmak ve daha çok tanınmak için harcarken, bu israfın Allah nezdinde önemli bir değere sahip olduğunu yanlış bir şekilde düşünüp, insanları da bu konuda aldatmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca, bu kişiler Allah'ı da kandırabileceklerini zannetmektedirler (Bursevi, 2016: 125).

2.1.2.8 Sekizinci Ayet

Beled Suresinin sekizinci ayeti “Ona iki göz vermedik mi?” anlamını taşıyan “أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ” ayetidir. Bu ayetteki iki göz ile kastedilen, fiziki anlamdaki gözler değil, manevi anlamdaki gözlerdir. Başka bir deyişle, insan Allah'ın ona verdiği gözlerle tefekkür etmek maksadıyla bakarsa, çevresinde bulunan işaretlerin farkına varır ve doğru ile yanlış arasındaki farkı anlar. Fakat insanların bazıları verilen akıl nimetine rağmen önceki ayetlerde belirtilen şekilde gerçeği görmemekte ısrar etmektedirler (Yazır, 2018: 550-551). Bu ayetin verdiği mesajın Nahl Suresinin 78. ayeti ile de paralellik taşıdığı görülmektedir. Bu ayette “Sizler hiçbir şey bilmez bir durumdayken Allah sizi analarınızın karnından dışarı çıkardı; şükredesiniz diye size kulaklar, gözler, kalpler verdi.” buyurulmaktadır. Aslında insanın, diğer eksikliklere rağmen, ayette özellikle "hiçbir şey bilmez" şeklinde vurgulanması ve insanlara "kulaklar, gözler,

kalpler (akıllar)" verildiğinin hatırlatılması, insanın en değerli özelliğinin bilgi ve düşünme kapasitesi olduğuna ve bu nimete şükretme gerekliliğine işaret etmektedir. Bu noktaya vurgu yapılması, okuyucunun sonraki ayetlerde ele alınan konular üzerinde düşünmesini ve bu konulardan hidayet ve hayra yöneltici dersler çıkarmasını teşvik etmek açısından da önemlidir (Karaman vd., 2020: 425). Dolayısıyla her iki ayet birlikte değerlendirildiğinde, İnsanın, duyu organları aracılığıyla bilgiyi edindiği ve bu bilginin onu diğer varlıklardan üstün kıldığı sonucuna ulaşılabilir. İnsanın sahip olduğu bilgi, onu farklı kılan niteliklerinden biridir ve insan elde ettiği bilgiler sayesinde iyiyi ve kötüyü ayırt etme yeteneğine sahiptir. Dolayısıyla, gözlerimizi, kulaklarımızı, dilimizi nereye yönlendirirsek, o alanda bilgi ediniriz ve bu da iyilik ile kötülük arasındaki farkı anlamamıza yardımcı olur. Bu açıdan göz, kulak ve dil gibi nimetler fiziki varlıklar olarak nimet oldukları gibi manevi faydalarından ötürü de birer nimettirler.

2.1.2.9 Dokuzuncu Ayet

Beled Suresinin dokuzuncu ayeti “Bir dil ve iki dudak” anlamını taşıyan “وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ” ayetidir. Bu ayet, önceki ayetle bağlantılıdır. Önceki ayette insanlara iki göz verildiği ifade edilirken bu ayette ise buna ek olarak bir dil ve iki dudak verildiği belirtilmiştir. Bu ayette ifade edilen bir dil ve iki dudak, sadece konuşmaya yarayan organlar olarak düşünülmemelidir. Bu organlar, düşünme ve anlama yeteneğinin fiziki âlemdeki yansımada önemli bir rol oynarlar. Bunlar, insanın hissettiğini dile getirmek için araçlardır. Bu açıdan, bu ayet ile insanlara bu nimetlerin hatırlatıldığı ve sonraki ayetlerde belirtileceği üzere insana sunulan iki yolda doğru yolun seçilmesi için bu nimetlerden faydalanılması gerektiği belirtilmektedir (Es-Sabuni, 2021: 287).

2.1.2.10 Onuncu Ayet

Beled Suresinin onuncu ayeti “Biz ona iki yol gösterdik” anlamını taşıyan “وَهَدَيْنَاهُ” ayetidir. Bu ayette insanlara sadece düşünme yeteneği verilerek kendi kendilerine doğru yolu bulsunlar diye başıboş bırakılmadıkları, ayrıca doğru yolun da gösterildiği belirtilmiştir. İnsana, kendi hür iradesi ile seçimini yapması için kötülük ve iyilik, sapıklık ve doğruluktan oluşan iki yol açıklandığı ifade edilmiştir (Yazır, 2018: 552). İrade hürriyeti, insanı diğer varlıklardan ayıran önemli bir özelliktir. İnsan,

iradesiyle doğruyu ve iyiyi seçme yeteneğine sahiptir, bu da onun ahlaki değerler üzerindeki kontrolünü sağlar. İnsan, ahsen-i takvim, bir başka deyişle en güzel surette yaratılmıştır. Ancak, doğruyu ve iyiyi seçmeme veya kötüye yönelme gibi bir tercih yaparsa, esfel-i safiline, bir başka ifade ile aşağılarına aşağısına yaklaşır. Fakat iradesini kullanarak kötülüğü değil de iyiliği tercih ederse alâ-yı illiyyîne, bir başka deyişle, meleklerin bulunduğu mertebenin de üzerine çıkabilir. Dolayısıyla, irade hürriyeti, insanın ahlaki tercihlerindeki önemli bir rol oynar ve onu farklı ve üstün kılar denilebilir (Aygün, 2020: 837-839).

2.1.2.11 On Birinci Ayet

Beled Suresinin on birinci ayeti “Ancak o sarp yokuşu aşamadı” anlamını taşıyan “فَلَا أَفْتَحَمُ الْعَقَبَةَ” ayetidir. “أَفْتَحَمَ” in anlamı, kişinin kendisi için meşakkatli ve zor bir işe yönelmesidir. "Akabe," kelimesi, dağdaki zorlu ve dik yol anlamına gelir ve çoğulu "İkâb" ve "Ukâb" şeklindedir edilmiştir (Zemahşerî, 2017: 1204). Müfessirler ayette geçen "akabe" kelimesi için iki farklı açıklama sunmuşlardır: İlk olarak, "akabe"nin ahiret yollarını temsil ettiğini ifade etmişlerdir. Örneğin, Kelbî, "Bu, cennetle cehennem arasında bir yol" derken, Atâ, "Allah Teâlâ, bu ifadeyle cehennemin yolunu anlatmıştır" demiştir. Mücâhid ve Dahhâk ise "Bu, cehennemin üstüne konulan yol" şeklinde açıklama yapmışlardır. Hasan el-Basri ise bu ayet hakkında şöyle der: "Allah'ın akabesi zordur. Bu, insanın kendi nefsi, hevası ve insanlar ile cinler gibi Allah'ın düşmanlarıyla mücadele etmesidir." İki tefsir karşılaştırıldığında ikincisinin daha öne çıktığı ifade edilebilir. İnsan maddi dünyadan ilahi nurlar âleminin yükseklerine çıkmak ister. Ancak bu doruklara ulaşmak için çok yüksek yollar, tehlikeli sesler ve yıldırımlarla karşılaşır. Bu engelleri aşmak zordur ve zirveye ulaşmak çetindir (er-Razi, 2020: 152-153).

Bir başka yoruma göre, "Akabe" zor geçit anlamına gelmektedir. Zor geçitle ilgili şöyle denmektedir: Akabe'nin geçilmesiyle dağların yüksek kısımlarına çıkılmaktadır. Bu nedenle bu ayet onuncu ayet olan, "Ona iki yol gösterdik" ayetinin devamı niteliğindedir (Mevdudi, 2020: 127). Önceki ayette bahsedilen iki yoldan birincisi; yükseklerle giden, meşakkatli ve zor geçitlere sahip bir yoldur. Onu geçmek insanın, nefesine, heveslerine ve şeytanın vesveselerine karşı mücadele etmesiyle mümkündür. İkinci yol ise insanı uçuruma götürür. Bu yol kolaydır. Çünkü onda yürümek için bir

meşakkate ihtiyaç yoktur. Kendini serbest bırakması yeterlidir. Nefsinin bağlarını gevşetmesi ile dalâlete düşer. Dolayısıyla, “o sarp yokuşu aşamadı” ifadesinden insanın kendisine gösterilen iki yoldan, uçuruma giden yolu izlediği ve onu yükseklerle çıkartacak olan zor geçitten vazgeçtiği anlaşılmaktadır (Kutluer, 1998: 138).

Bu ayette kullanılan sarp yokuş ifadesi Kur'an-ı Kerim'in metafor kullanımına bir örnektir. Kur'an'daki metaforların kullanımı, genellikle iyiyi ve güzeli teşvik etme amacına hizmet eder. Metaforlar, aidiyet ilkesiyle Kur'an'ın anlam bütünlüğünü taşıyıcı ve güçlü bir iyilik vurgusunu destekler. Bu bağlamda, "sarp yokuş" metaforu önemli bir örnektir. Bu çarpıcı benzetme, insanın doğumdan ölüme kadar izlemesi gereken hayat yolunu belirler. Yüce Allah, bu metafor öncesinde insanlara iki yol gösterdiğini vurgular. Bu yollar, iyilik ve kötülüğün yollarını çizer ve bu yollar sarp yokuşla tasvir edilir. Sarp yokuş, insanın ulaşması gereken yüksek ahlaki ilkeleri temsil eder. Yüce Allah'ın daveti, bu zorlu yokuşa cesaret eden, zorlukları aşan ve bu yolda ilerlemeye istekli olan müminleri teşvik eder. İyilik ve güzellikler, bu sarp yokuşta sunulurken, kötülük ve fitne yolu, zahmetsiz düz yolda yapılan düşük amelleri sembolize eder. Sarp yokuş, sadece hayırdan yana tercih yapanların tırmanabileceği bir yoldur. Aksi takdirde, yokuşun zorlu tepelerine çıkamayanlar, aşağıya düşerler. İslam'ın sosyal ahlakının özünü oluşturan köle azat etme, aç insanı doyurma ve sabırlı olma gibi örnekler, "akabe" metaforuyla özetlenir. Bu ifadeler sınırlamayı değil, örnekleme işlevini yerine getirir. Bu şekilde, salih ameller sarp yokuş metaforuyla anlatılır ve bu zorlukları aşmanın yolu gösterilir. Sonuç olarak, "akabe" metaforu, insanın iyilik yapma mücadelesini ifade eder ve bu mücadeledeki zorlukları temsil eder (Kılıçarslan, 2021: 231-233).

2.1.2.12 On İkinci Ayet

Beled Suresinin on ikinci ayeti “O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?” anlamını taşıyan **“وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعُقْبَةُ”** ayetidir. Bu ayette önceki ayette belirtilmiş olan sarp yokuşun ne olduğunu açıklamadan önce onun açıklanacağına dair bir soru sorulmaktadır. Bununla birlikte, sarp yokuştan kastın bilinen anlamda bir sarp yokuş olmadığı, bu sarp yokuşun insana zor gelecek bazı hayırlı amelleri içerdiği de anlaşılabilir (Bursevi, 2016: 381).

2.1.2.13 On Üçüncü Ayet

Beled Suresinin on üçüncü ayeti “Bir boynu çözmek (bir köleyi azad etmek)tir” anlamını taşıyan “فَكَ رَقَبَةً” ayetidir. Ayette geçen, ‘rakabe’ kelimesi boyun anlamına gelmekte "bir şeyin parçasını zikredip bütünü kastetmek" şeklindeki edebi sanat yoluyla mecaz olarak, "zat ve kişi" anlamında bilinen bir kullanımdır ve özellikle özgürlüğünü kaybetmiş esir veya köle için kullanımı yaygındır. Dolayısıyla, “Fekk-u rakabe” deyimini, "esirlik/kölelik bağıyla bağlanmış bir boynu, bir insanı esirlikten kurtarıp özgürlüğüne kavuşturur" ki, bu öncelikle insanın kendi özgürlüğüne sahip olarak kendisini kurtarmış olmasına bağlıdır (er-Razi, 2020: 154). Bunun en basit örneği, köle azat etmektir ki, sevabı çoktur. İmam Ahmed, İbni Hibban, İbni Merduye ve Beyhaki Bera (r.a.)'dan şöyle rivayet etmişlerdir: Bir bedevi, "Ey Allah'ın Rasulü! Bana, beni cennete koyacak bir iş öğret" demişti. Rasûlüllah (s.a.v.): “Bir can azat et veya bir boyun çöz” buyurdu. "Onun ikisi de aynı şey değil mi? dedi. Buyurdu ki: "Hayır, bir can azat etmek, onu azat etmede senin tek başına olmandır. Bir boyun çözmek ise, onun azat edilmesine yardım etmendir." (Ahmed bin Hanbel, IV/299). Bir başka deyişle, boyun çözmek, hem tek başına, hem ortaklaşa köle azat etmeyi içine alır. "Fekk-u rakabe" deyiminin başka bir anlamı daha vardır ki, o da "Her kişi, kendi kazancına bağlıdır" (Tûr, 21) ayeti gereğince, her nefsin kurtuluşu kazancına bağlı olduğu için, insanın iyi işler, ibadetler yaparak kendisini cehennem azabından kurtarması demektir ki, bu kurtuluş hakkında, "Senin en büyük düşmanın, iki yanın arasındaki nefstir" buyurulan nefs-i emmarenin azgın arzularıyla şeytanın aldatmalarına karşı mücadele etmekle olur. Nitekim, o büyülenen insanın bu sarp yokuşu aşamaması da bunlarla mücadele etme azmini gösterememesinden dolayıdır (Yazır, 2018: 556).

2.1.2.14 On Dördüncü Ayet

Beled Suresinin on dördüncü ayeti “Ya da açlık gününde doyurmaktır” anlamını taşıyan “أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْئَلَةٍ” ayetidir. Bu ayet on ikinci ayette sorulan sarp yokuş nedir sorusuna verilen yanıtın devamı niteliğindedir. Önceki ayette sarp yokuş nedir sorusuna karşılık “Bir boynu çözmek (bir köleyi azad etmek)tir.” şeklinde verilen yanıtın sonra bu ayette de “Ya da açlık gününde doyurmaktır” şeklinde bir hayırlı ve

nefse zor gelen bir amel öne çıkarılarak sarp yokuştan ne kastedildiği ifade ediliyor (Es-Sabuni, 2021: 288).

2.1.2.15 On Beşinci Ayet

Beled Suresinin on beşinci ayeti “Yakın olan bir yetimi” anlamını taşıyan “يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ” ayetidir. Bu ayette önceki ayette açlık gününde doyurulması özellikle tavsiye edilen kişilere ait bir özellik verilmiştir. Ayette, yetim ile onu doyuran kimse arasında akrabalık bağı olması kaydı konulmuştur. Çünkü bu özelliklere sahip bir kişi doyurulunca hem bir ihtiyaç sahibi bir yetime yardım edilmiş olunmakta hem de akrabaya yardım edilerek akrabalık bağlarının güçlendirilmesi sağlanmaktadır. Bu amel hem sadakayı hem de sıla-i rahimi içermiş olduğundan daha faziletlidir ve bu yüzden sarp bir yokuşu aşmanın yollarından biri olarak gösterilmiştir (Bursevi, 2016:382-383).

2.1.2.16 On Altıncı Ayet

Beled Suresinin on altıncı ayeti “Veya topraklara düşmüş bir yoksulu” anlamını taşıyan “أَوْ مَسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ” ayetidir. Bu ayette de, önceki ayet gibi on dördüncü ayette belirtilen açlık gününde doyurulması özellikle tavsiye edilen kişilere ait bir özellik verilmiştir. Bu özellik topraklara düşmüş bir yoksul olmaktır. Ayette geçen topraklara düşmüş bir yoksuldan kasıt evi bulunmayan sokağa atılmış kimse demektir (Kurtubi, 2015: 124). Topraklara düşmüş bir yoksul ifadesinin mecazi olarak kullanıldığını, bu ifadeden maksadın şiddetli fakir ve ihtiyaç sahibi kimselerin olduğu da ifade edilmektedir (Yazır, 2018: 557). Bu ayette, özel bir şekilde yetimlerin ve fakirlerin doyurulmasına vurgu yapılmıştır. Zira yetimlerin ve fakirlerin doyurulması, diğer insanların doyurulmasına göre daha fazla fedakârlık gerektirir. Kişiler, kendi istek ve arzuları doğrultusunda büyük miktarlarda para harcarlar, yakın çevrelerindeki insanlara rahatlıkla yedirir, içirirler, ayrıca ihtiyaçları olmadığı halde evler, araziler alırlar ve bunları gereksiz bulmazlar. Ancak, fakir ve yetimlere gelince, bu kişilerin toplumdaki değeri düşük olduğundan onları göz ardı ederler ve bu insanlara yardım etmek onlara ağır gelir. Başkalarına rahatça yedirip içirirken söz konusu yetim ve fakirler olunca en ufak yardımlar bile ağır gelir (Bursevi, 2016: 383). Bu yüzden, bu

şekilde şiddetli fakirlik çeken ihtiyaç sahibi birini doyurmakta sarp yokuşu aşmaya yarayacak amellerden biri olarak sayılmıştır.

2.1.2.17 On Yedinci Ayet

Beled Suresinin on yedinci ayeti “Bundan sonra da iman edenlerden, sabrı birbirlerine tavsiye edenlerden, merhameti birbirlerine tavsiye edenlerden olmaktır” anlamını taşıyan “تُمْ كَانٍ مِنَ الَّذِينَ أُمِنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ” ayetidir. Bu ayetin ilk bölümünde, “Bundan sonra da iman edenlerden” ifadesi ile açlığın yaygın olduğu bir günde yemek yediren veya köle âzad eden bir kimsenin, iman edenlerden, bir başka deyişle, tasdik edenlerden olmadığı müddetçe sarp yokuşu aşamayacağı belirtilmektedir. Çünkü yapılan amellerin kabul görmesinin en önemli şartı Allah'a iman edenlerden olmaktır. Allah'a iman yoksa infakta bulunmanın da faydası bulunmamaktadır. Yüce Allah, Tevbe suresi 54. ayette münafıklar hakkında şöyle buyurmaktadır: "Harcamalarının onlardan kabul edilmesini engelleyen sadece şudur: Onlar Allah'a ve Rasûlüne (inkâr ile) kâfir olmuşlardır."). Hz. Âişe (r.anhâ) dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü! İbn Cüd'ân cahiliye döneminde akrabalık bağını gözetir, yemek yedirir, esiri kurtarır, köleyi özgürlüğüne kavuşturur, Allah için develeri üzerinde (karşılıksız) yolcuları taşırdı. Bunun ona hiç faydası olur mu? Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Hayır, çünkü o bir gün olsun Rabbim din (kıyamet) gününde bana günahımı bağışla, demedi." (Kurtubi, 2015: 127).

Ayetin ilerleyen kısmında iman etmeden sonra, müminlerin birbirlerine sabrı ve merhameti tavsiye etmelerinin sarp yokuşu aşmalarını sağlayacak başka nitelikler olduğu belirtilmiştir.

Sabır, Kur'an'da çok geniş bir kapsamda kullanılmaktadır ve müminlerin yaşamlarının önemli bir parçasını oluşturur. Müminler, iman ettikleri andan itibaren sabır gerektiren bir sınavla karşı karşıya kalmaktadırlar. Allah'ın emirlerine uymak ve itaat etmek, büyük bir sabır gerektirir. Allah'ın farz kıldığı ibadetleri yerine getirmek de sabır gerektirir. Allah'ın haramlarından kaçınmak ise sabırsız bir şekilde başarılabilir. Kötü ahlakı terk etmek ve doğru bir ahlaka uymak, sabır gerektiren bir süreçtir. Mümin, adım adım insanı günaha sürükleyen şeylerden uzak durmak için sabırlı olmalıdır. Hayatta birçok olayla karşılaşılır ve eğer bir mümin bu olaylarda Allah'ın emirlerine uyar ve yasaklarından kaçınırsa, bu dünyada zorluklarla, eleştirilerle ve sıkıntılarla

karşılaşabilir. Aksine, Allah'a itaat etmeyi bırakırsa, dünyevi kazançlar ve zevkler elde edebilir. Ancak, bu tür şartlarda bir müminin günahlardan kaçınması sabır olmadan zordur. Karşılaşılan tüm imtihanlar da sabır müminin en önemli silahıdır. Ayrıca, mümin iman ettikten sonra, nefsi, ailesi, çevresindeki insanlarla imtihanlar olmaktadır. Bu nedenle, müminler, bu zorlu sınavların üstesinden gelmekte her an için başarısız olabilirler ve bu sınavları geçmek oldukça zor bir iş olabilir. Ancak, her bir ferdi sabırla donanmış ve birbirlerine sabrı tavsiye eden müminlerden oluşan bir toplumda, bu tür sınavlara karşı dayanışma ve yardımlaşma olursa, toplum olarak başarı elde edilir. Bu tür bir toplum, kötülöklere karşı büyük bir güç kaynağı olur ve insanlığı iyiliğe yönlendirmek için büyük bir potansiyele sahiptir (Mevdudi, 2020: 129).

Ayette sabırdan sonra ikinci belirtilen özellik merhamettir. Merhamet, müslüman toplumun ayrıcalıklı bir özelliğidir. Müminler, zalim, merhametsiz ve katı kalpli bir toplum olmaktan uzaktır. Onlar, insanlar arasında merhametli, şefkatli ve birbirlerinin dertlerini paylaşan bir topluluktur. Her bir mümin, Allah'ın merhametinin yeryüzündeki yansımasıdır. Aynı şekilde, toplum olarak müminler arasındaki bu özellik, Allah'ın Rasûlü tarafından temsil edilmektedir ve Kur'an onu şu şekilde tasvir etmiştir: "Biz seni âlemler için yalnızca bir rahmet olarak gönderdik." (Enbiyâ: 107). Rasûlullah'ın en çok vurguladığı ve ümmeti arasında yaymaya çalıştığı temel özellik, yüksek ahlaki erdemdi ve bunun temelinde merhamet yatmaktadır. Rasûlullah'ın irşadları incelendiğinde, merhametin onun öncelikli konularından biri olduğunu görölmektedir. Cerir b. Abdullah'a göre, Rasûlullah şöyle buyurmuştur: "İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez." (Buhârî, Müslim). İyâz b. Humâd Allah Resulu (sav)'den şu şekilde rivâyet etmiştir: "Üç tip insan cennetlidir. Birisi de, her akrabası ve Müslüman için merhametli, yumuşak kalp taşıyandır.". Hz. Muhammed (sav)'ın merhametle ilgili başka bir sözünü ise Nu'mân b. Beşîr şu şekilde aktarmıştır: "Sen müminleri, merhamet ve muhabbetli, birbiriyle dertleşen bir bünye olarak görürsün. Bünyenin bir uzvu sancı hissetse, bütün bünye uykusuz kalır ve hastalanır.". Aynı konu hakkında farklı bir rivayette Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye aittir: "Mümin, diğer mümin için duvar gibidir. Herkesin bir kısmı diğeri ile sağlamlaşır". Peygamber efendimiz (sav)'in Müslümanların birbirine karşı merhametli olması gerektiğiyle ilgili bir başka rivayet ise Abdullah b. Ömer'den gelmiştir: "Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulüm de etmez, yardımdan da vazgeçmez. Bir kimse kardeşinin ihtiyacını gidermek için çalışırsa, Allah da onun hâcetini görmek için

çalışır. Bir şahsı bir musibetten kurtarırsa, Allah da onu kıyamet günü bazı musîbetlerden kurtarır. Bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da kıyamet günü onun ayıbını örter."(Mevdudi, 2020: 130).

Özetle, metindeki ifadelerden anladığımız kadarıyla, ayette geçen "sabrı tavsiye ederler" ifadesi, Allah'ın buyruklarına büyük saygı gösterildiğini belirtirken, "merhameti tavsiye ederler" ifadesi ise Allah'ın yaratıklarına derin bir şefkatle yaklaşıldığını ifade eder. Bu iki temel kavram, itaat ve sadakatın temelini oluşturur ve bu, bazı derinlemesine düşünen İslam alimlerinin "Tasavvufun temelinde iki şey vardır: Allah'a olan sadakat ve yaratıklara karşı güzel ahlak..." şeklinde ifade ettikleri bir düşünceyi yansıtır (er-Razi, 2020: 157-158).

2.1.2.18 On Sekizinci Ayet

Beled Suresinin on sekizinci ayeti “İşte bunlar kitapları sağdan verileceklerdir” anlamını taşıyan “أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ” ayetidir. Ayette geçen "işâret ismi," bu kişilerin kitaplarının sağdan verileceği ve Allah'ın katında yüksek bir makamda olacaklarına ve yüksek derecelere sahip olacaklarına işaret etmektedir. "Ashâbü'l-meymene"nin anlamı ise, bu kişilere kitaplarının sağ taraftan verileceği ve doğru yolda oldukları için Cennet'e girecekleri anlamına gelir. Başka bir deyişle, bu kişiler hayır, bereket ve saadetin sahipleridir, çünkü salih insanlar Allah'ın emir ve yasaklarına uymalarından dolayı hem kendi yaşamlarında hayırla yaşayan hem de başkalarına hayır getiren kişilerdir (Bursevi, 2016: 385-386).

2.1.2.19 On Dokuzuncu Ayet

Beled Suresinin on dokuzuncu ayeti “Ayetlerimizi inkâr edenler ise, işte onlar, kitapları sol tarafından verilenlerdir” anlamını taşıyan “وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ” ayetidir. Yüce Allah önceki ayetle birlikte bu ayette, cennet ve cehennem ehli arasındaki farkı göz önüne sermek için, Kur'an'ın, korkutma ve teşvikle ilgili üslubuna uygun şekilde isyankârların ve itaatkârların durumunu beraber açıklamıştır. Muhammed (sav)'in peygamber olduğunu kabul etmeyen ve Kur'an'ı yalanlayanların amel defterlerini sol yanlarından alacaklarını ve cehennem ehli olacaklarını belirtmiştir. Ayrıca bu ayette, kitabını sol tarafından alacakların, Allah'ın huzurunda bulunmaktan ve Allah'a yakın olabilme gibi bir şereften uzak bulduklarına işaret

etmek maksadıyla, kâfirler için üçüncü şahıs zamiri kullanılmıştır (Es-Sabuni, 2021: 289)

2.1.2.20 Yirminci Ayet

Beled Suresinin yirminci ayeti “Cezaları kapıları üzerlerine sımsıkı kapatılmış bir ateştir” anlamını taşıyan “عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ” ayetidir. Bu ayette, önceki ayette kitabı sol yanından verilen kişilerin akıbetinin ne olacağı ifade edilmiştir. Onların, bir başka deyişle, kitabı sol yanından verilenlerin cezaları, kapıları sımsıkı bir şekilde üzerlerine kapatılmış olan bir ateşten ibarettir. Üzerlerine kapatılan bu kapılar hiçbir şekilde açılmayacak ve onlara hiçbir çıkış imkânı da verilmeyecektir. Sonsuza dek bu durumda olduklarından, oradan hiçbir üzüntü veya acı dışarı çıkmayacak, hiçbir huzur ve rahatlık içeri girmeyecektir. "Sımsıkı kapatılmış" ifadesi, cehennem ateşinin bu kişileri her yönden kuşattığını vurgulamak amacıyla ateş kelimesinin önünde bir sıfat olarak kullanılmıştır. (Bursevi, 2016: 386).

2.1.2.21 Tüm Ayetlerin Birlikte Değerlendirilmesi ve Surenin Özeti

Bu sure, oldukça kapsamlı bir konuyu özlü ve açık bir şekilde ele almış ve Kur'an'ın benzersiz özelliklerinden birini sergilemiştir. İlk olarak, insanın dünyadaki rolü ve Allah'ın insan için iki farklı yol sunarak saadet veya şekavet arasında seçim yapma özgürlüğünü vurgulamıştır. İnsanlara bu iki yoldan dilediğini takip etme imkânı verilmiş fakat şekavet ederek kötü sona ulaşmak ya da saadet yolunda yürüyerek mutlu bir sona ulaşmak insanın çabasına bağlanmıştır.

Beled Suresi, Mekke şehrine ve o dönemde yaşanan zorluklara atıfta bulunarak dünyanın bir dinlenme yeri olmadığını belirtir. İnsan dünyaya meşakkat içinde gelir ve istikbali, dünyadaki çabasına bağlıdır. Ardından, bu dünyada büyüklüğün yanlış ölçülere dayandığına dikkat çekilir. Bazı insanlar gösteriş için mal varlığını kullanır ve kibirlenirler, hatta başka insanlarda buna özenir ancak bu yanlış bir ölçüdür. Allah, kişinin malını nasıl kazandığını, ne niyetle ve nasıl harcadığını gözetlemektedir.

Ayetin ilerleyen kısmında, insanlara düşünme yeteneği ve ilmî araçlar verildiği, iyi ve kötü arasında iki yolun açık olduğu ifade edilir. Birinci yol, kişiyi ahlaki açıdan alçaklığa götürür ve bu yolda ilerlemek için herhangi bir çaba gerekmez. Kişi, kendi

isteğiyle dünyevi zevklere dalar ve bu yolda ilerlemiş olur. Diğer yol ise kişiyi ahlaki açıdan yükselişe yönlendirir. Kişinin bu yolda ilerlemesi ancak içindeki zorlu engellerle mücadele etmesiyle mümkündür. Ancak insan, kendi zayıflığı nedeniyle bu zorlu yolu tercih etmek yerine ahlaki açıdan gerilemeyi tercih eder.

Daha sonra, Allah bu zor geçidin ne olduğunu açıklar. Bu zorlu geçit, insanın ahlaki açıdan yükselebilmesi için geçmesi gereken bir yoldur. Bu zorlu geçit, kişinin gösteriş, riya ve kibir gibi kötü niyetlerle malını harcamak yerine, onu yetimlere ve fakirlere yardım etmek için kullanmasıdır. Aynı zamanda, Allah'a inanmak ve onun dinine iman etmek suretiyle iman edenler topluluğuna katılmasıdır. Bu sarp yolda ilerleyenler, Allah'ın rahmetine erişmeyi hak edenlerdir. Diğer taraftan, bu yolu izlemeyenlerin sonu, iman edenlerden günahkâr olanlar hariç kurtuluşun olmadığı cehennem ateşidir.

2.2 Beled Suresi'ndeki Pozitif Psikolojiye Ait Ahlaki Erdemler ve Psikolojik Zaaflar

Bu bölümde, Beled Suresi'ndeki pozitif psikolojiye ait ahlaki erdemlere ve psikolojik zaaflara yer verilmiştir.

2.2.1 Ahlaki Erdemler

Bu bölümde, Beled Suresi ayetlerinin işaret ettiği ve pozitif psikoloji literatüründe de yer alan ahlaki erdemlerden mücadele azmi, yardımseverlik, şükür, fedakârlık, sabırlı olma, merhametli olma kavramları incelenmiştir.

2.2.1.1 Mücadele Azmi

Kur'an terminolojisinde mücadele, cedel terimiyle ifade edilmektedir. Cedel, birisinin küçük düşürülmesi, utandırılması ve galip gelmek amacıyla taşkınlık yapılarak sözle aciz bırakılması anlamını taşır. Hasmı susturmak için yapılan bu mücadele, meşhur ve halk arasında kabul gören kıyaslara da dayanabilir. Terimin kökeniyle ilgili iki görüş bulunmaktadır. Birincisi, "cedeltü'l-hable" ifadesinden türemiş olup, ipi sağlamlaştırmak için bükme anlamını içerir. İkincisi ise cedelin güreş gibi mütalaa edilerek, güreşçilerin birbirini mat etme azimlerine benzerliği üzerine kurulmuştur. Kur'an'da cedel, doğru ve tavsiye edilen cedel ile yanlış ve kınanan cedel olmak üzere

iki şekilde ele alınır. Doğru cedel, hakikatine inanılan delillerle yanlış düşünceleri düzeltmeye yönelik bir mücadele olarak öne çıkar. Ancak yanlış cedel, yanıltıcı ve sadece üstün gelmeyi amaçlayan bir mücadeledir (Köseoğlu, 2012: 7-10).

Beled Suresinin on birinci ayeti “Ancak o sarp yokuşu aşamadı” anlamını taşıyan “فَلَا أَفْتَحَمُ الْعُقَبَةَ” ayetidir. Bu ayetle insanoğlunun verilen onca nimete rağmen kendisine gösterilen doğru yolda ilerleme konusunda mücadele etmediği belirtilmektedir. Bu ayet ile aslında yanlış bir davranış öne çıkarılarak onun zıddının önemi ortaya konmaktadır. Bu durum, dünya hayatında her zaman insanın karşısına çıkan iki yol içinden doğru, bir başka deyişle, sarp yokuşlu olanı tercih etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Sarp yokuşu aşmak ise ancak sonraki ayetlerde belirtilecek olan hayırlı ameller işleme konusunda mücadele azmine sahip olmakla mümkündür. Bir insanın mücadele azmine sahip olması tek başına onun için bir hayır değildir. Eğer bu mücadele azmi insanın doğru yolda verdiği mücadelede ona yardımcı olursa bir anlam taşır. Tam aksine, yanlış bir yolda mücadele azmine sahip olmak bu dünyada bir kazanım gibi görünse de ahirette karşılığı olmayan boş bir çabadan ibarettir.

2.2.1.2 Yardımseverlik

Yardımseverlik, bir toplumun temel değerlerinden biri olarak kabul edilir ve toplumu bir arada tutan önemli unsurlardan biri olarak düşünülür. İslam dininde de yardımseverlik konusuna büyük bir vurgu yapılmaktadır ve bu konuda Kur'an'da insanlara çeşitli sorumluluklar yüklenmiştir. Zekât, sadaka, kurban, fidye ve kefarete gibi ibadetler, yardımlaşma ve paylaşma faaliyetlerinin dinî bir sorumluluk olduğunu ifade eder. Kur'an, insanı toplumsal bir varlık olarak kabul eder ve toplumsal yapının çeşitli gruplara ayrıldığına vurgu yapar. İnsanlığın kabilelere ve milletlere ayrılması, yardımlaşma ve dayanışmanın vazgeçilmez bir unsur olduğunu ortaya koyar, çünkü bireyin tüm ihtiyaçlarını bireysel olarak karşılaması mümkün değildir. Müslümanlar, karşılaştıkları sorunları çözmek için danışma ve fikir alışverişi yapma konusunda da teşvik edilir. Kur'an, yardımlaşmanın maddi ve manevi boyutlarını ele alır, Müslümanların sevdiklerinden paylaşım yapmasının önemine vurgu yapar. Yardımların ölçülü ve dengeli olması gerektiğini belirtir, aşırılıktan ve savurganlıktan kaçınılmasını tavsiye eder. İslam dininde, yardım edilen kişiden hiçbir çıkar beklemeden, sadece Allah'ın rızası için yardım etmek önemlidir. Yardımlaşma ve paylaşmanın karşı tarafa zarar vermeden gerçekleşmesi gerektiği vurgulanır,

gösterişten uzak, samimi yardımlara karşı Allah'ın özel bir mükafatı olacağı ifade edilir (Kaya, 2021: 44-49).

Kur'an-ı Kerim Beled Suresinin “O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?” anlamını taşıyan “وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعُقْبَةُ” 12. ayetiyle muhataplarına sarp yokuşun ne olduğunu bilip bilmediklerini sormakta ve ardından gelen 13, 14 ve 15 ve 16. ayetlerde sarp yokuşun ne olduğunu açıklamaktadır. Bu ayetlerde sarp yokuşu aşmak için yapılması gereken ameller sıralanmaktadır. Bu ayetler incelendiğinde, sarp yokuşu aşmada ön plan çıkan amellerin temel özelliğinin yardımseverlikle ilgili olmaları olduğu görülmektedir. İlk olarak, bir köleyi azad etmenin sarp yokuşu aşmada yapılabilecek bir amel olduğu ifade edilmiştir. Köle azad etmek, bir başka deyişle, bir kölenin özgürlüğüne kavuşmasına vesile olmak çok önemli ve fedakârlık isteyen bir yardımseverlik örneğidir. Çünkü, o dönemde bir köle efendisi için birçok alanda yardımcı anlamını taşımaktaydı. Köle azad edildiği zaman kölenin yaptığı işleri artık efendi yapmak zorundaydı (Duman, 2011:11). Benzer şekilde, başkasına ait bir köleyi satın alarak azad etmekte yardımseverlik örneğidir. Sarp yokuşu aşmada yol olarak gösterilen bir başka yardımseverlik davranışı ise başkalarını doyurmaktır. Kur'an-ı Kerim, bu ayetlerde sadece başkalarının doyurulmasını değil yakın olan bir yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu açlık, bir başka deyişle, gerçekten ihtiyaç sahibi olunan günlerde doyumayı sarp yokuşu aşmanın bir yolu olarak göstermiştir. Bu ayet ile yardımseverliğin anlamının olması için gerçekten ihtiyaç sahibi insanlara yardım edilmesi gerektiği sonucuna da ulaşılabilir.

2.2.1.3 Şükür

Şükür, Arapça kökenli bir kelime olup, Kur'an-ı Kerim'in önemli kavramlarından biridir ve çeşitli türevleriyle 75 yerde geçmektedir. Bu kelimenin isim olarak 29, fiil olarak ise 46 yerde kullanıldığı görülmektedir. Şükür, ihsanı tanıma, onu verene hamdetme, iyilik edenin kıymetini bilmek, nimete karşı minnettarlık gösterme gibi anlamları içermektedir. İstilahı anlamda şükür, Allah'ın nimetinin kulda dilde itiraf ve övgü, kalpte şahitlik ve muhabbet, organlarda itaat ve boyun eğme şeklinde ortaya çıkması olarak tanımlanabilir. Şükür, nimeti tanıma süreciyle başlar ve insanı imana yönlendirir. Bu kavram, küfrün karşıtıdır ve Allah'ın verdiği nimeti O'na isyan etmeden değerlendirme ve saygı gösterme anlamına gelir (Çağrıcı, 2023). Şükür,

insanın kendi çabasıyla bu nimetleri kazanamayacağını anlama, mevcut nimetleri koruma ve artırma çabası içinde olma olarak da ifade edilir. Şükür, insanın Allah'a olan minnettarlığını ifade etme, O'nu övme ve O'nun yasaklarından kaçınma sürecini içerir. Bu bağlamda, şükür müminin önemli bir vasfıdır, çünkü inanan kişi sahip olduğu her şeyin Allah'ın ikramı olduğunun bilincindedir ve bu nimetlere Allah'ın yardımını olmadan sahip olamayacağını kabul eder (Gündüz, 2011: 4-6).

Şükür, kalp, dil ve tüm unsurlarla gerçekleştirilebilen bir eylemdir. Şükür, sadece nimeti ifşa etmekle kalmaz, aynı zamanda nimette bir artış ve çoğalma anlamına gelir. Şükürün yararı, bu eylemi gerçekleştirene yöneliktir, çünkü şükür insanın bu dünyada hem menfaat sağlamasına hem de Allah'ın katındaki değerini yükseltmesine katkıda bulunur (Bulut, 2020: 346). Şükür, Allah'a şükretmekle sınırlı değildir, aynı zamanda insanın davranışlarını hidayet doğrultusunda değiştirmesini içerir. Şükür, yüce makamların en yücesidir ve kâinatın yaratılışının temel neticesidir. Bu geniş tanımlamalardan anlaşıldığı gibi, şükürün anlaşılması, en küçük detaydan en geniş daireye, en değersizden en değerliye kadar geniş bir perspektifte mümkündür. İnsanın, muhtaç bir varlık olarak, kendisine yapılan iyiliklere olumlu tepkiler göstermesi, sözlü, fiili ve hissi açılardan şükürü ifade etmesi mümkündür. Şükürü Allah'a yönelikse, insan bahşedilen nimetleri Allah'ın gayelerine uygun olarak kullanır, O'na itaat eder, ibadet eder ve iman eder. Bu şekilde şükrederek, içsel huzura kavuşur, görevlerini yerine getirir ve dünya ve ahiret saadetine ulaşır (Tokyay, 2022: 47).

Kur'an-ı Kerim'de bir yerde Allah'ın insana vermiş olduğu nimetler zikredildiğinde bu durum aslında nimetlere karşı şükre işaret edildiğinin bir göstergesidir. Beled Suresinin "Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" anlamını taşıyan 8, 9 ve 10. ayetlerinde Allah'ın insana vermiş olduğu bazı nimetlerden bahsetmektedir. Bu nimetler, iki göz, bir dil ve iki dudaktır. Bu nimetler ardından başka bir nimetle ilişkilendirilmemiş olsa, bu nimetlerin sadece fiziki anlamda nimetler olduğu söylenebilirdi. Fakat, bu nimetlerin zikredilmesinin ardından insana hayır ve şer yollarını gösterildiği de ifade etmektedir. Bir başka deyişle, insana kainattaki olayları görüp tefekkür etmesi için iki göz, ilim öğrenip bunları başkaları ile paylaşabilmesi için bir dil ve iki dudak verilmiştir denebilir. Aslında insana verilen bu nimetler yine insanın hayır yolunu görebilmesi için verilmiştir. Ayrıca, Allah, peygamberini göndererek ve Kur'an-ı Kerim'i indirerek insanlara hayır ve şer yolunu apaçık göstermiştir. Bu nimetler, bu ayette arka arkaya

zikredilerek insana hatırlatılmakta ve kendisine verilen nimetlere şükrederek ve bunun gereğini yerine getirmesi beklenmektedir. Bunun gereğinin ne olduğu ise sonraki ayetlerde sarp yokuş kavramıyla açıklanmıştır.

2.2.1.4 Fedakârlık

Kur'an-ı Kerim'de fedakârlık kavramını "îsâr" (إِيسَار) terimi ile alınmıştır. "îsâr", kelime anlamıyla "bir şeyi veya bir kişiyi diğerine tercih etme"yi ifade eder. Ahlaki bağlamda, bu terim "bir bireyin, kendi ihtiyaçlarına rağmen sahip olduğu imkânları başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak için kullanması ve başkalarının yararı için fedakârlıkta bulunması" olarak tanımlanır. Kur'an perspektifinden bakıldığında, yardım etme eyleminin fedakârlık ve diğerkâm duygularla motive edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Gültekin ve Özcan, 2021: 189).

Beled Suresinin 13, 14 ve 15 ve 16. ayetlerinden geçen köle azad etme ve açlık gününde ihtiyaç sahibi olan yakın olan bir yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurma eylemi de fedakârlık içeren bir eylemdir. Bu ayette, sadece köle azad etmekten ve açları doydurmaktan bahsetseydi bu eylem yine kendi malından başkaları için harcamak anlamında bir fedakârlık olurdu. Fakat, bu ayette bu eylemlerin açlık gününde yapılmasından bahsederek yardımı yapan kişinin kendisinin bolluk içinde olmadığı halde başka ihtiyaç sahiplerine yardım etmesi öne çıkarılmaktadır. Bir başka deyişle, hali vakti yerinde olan bir insan için ihtiyaç sahibi insanları doydurmak hayırlı bir amel olabilir fakat Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle sarp yokuşun aşılması demek bir insanın kendisi bolluk içinde değilken bile ihtiyaç sahiplerini gözeterek fedakârlık yapması ile mümkündür.

2.2.1.5 Sabırlı Olma

Arapça kökenli bir kelime olan sabrın, hapsetmek, birini öldürmek üzere hapsetmek, sıkıca yakalamak, bağlamak, öç almak, cezalandırmak gibi çeşitli anlamları bulunmaktadır. Ayrıca, sabrın isim olarak kullanımı da çeşitli anlamları içerir; kâtil anlamına gelen "sabîr" kelimesi öldürülen kişiyi, maktul anlamına gelen "masbûr" ise işkenceye maruz kalan harp esirleri ve şehitleri tanımlar. Türkçe'deki kullanımı da genellikle kendini kontrol etme, sakin olma yönüne odaklanmıştır. İslam alimleri, sabrı nefsinin kontrol etmek, kendine hakim olmak olarak tanımlamaktadırlar. Râgib el-

İsfahânî'ye göre sabrın umumî bir anlamı vardır ve farklı durumlar için farklı isimlerle adlandırılır, örneğin savaş meydanında gösterilen sabra şecaat, sır saklama konusundaki sabra kitmân-i nefis denir. Mutasavvıflar ise sabra kendi anlayışlarına uygun özel anlamlar yüklerler; İbni Ata'ya göre, musibetler içinde en güzel biçimde edebe riayet etmek olan sabır, Cüneyd-i Bağdâdî'ye göre yüzünü ekşitmeden acıyı yudumlamaktır. Reşid Rıza'nın tanımına göre ise sabır, zorluklara tahammül ederek nefsi yenmek ve acele davranmamaktır, bu iki unsurun bir arada bulunması gerekir. Bu bağlamda, tepkisizlik olarak görünen davranışlar sabır olarak nitelendirilmez, buna karşılık direnç göstermek ve acele etmemek sabrın temel unsurlarıdır (Demirci, 2002: 264-265).

Sabır, üstün ahlaki özelliklerin temel kaynağı olarak kabul edilir ve Kur'an-ı Kerim'de sıkça vurgulanarak önemine işaret edilir. Bu kavram, Allah'ın emirlerini yerine getirmek, aklın ve dinin hoş görmediği isteklere karşı koymak, dünyadaki zorluklara ve felaketlere karşı direnç göstermek için gereklidir. Kur'an sabrı, Allah'tan korkma, ahdi tutma, sözünden dönmeme, akraba ilişkilerini sürdürme, namaz kılma, kötülüğü iyilikle uzaklaştırma ve infak etme gibi hasletlerle ilişkilendirir. Sabır, imtihanlarla dolu insan hayatında başarı için temel bir unsurdur. Bu imtihanlarda başarılı olabilmek, çalışma ve kurallara uyma yanında sabırlı olmayı gerektirir. Hastalık, stres, ruhsal bunalım gibi zorluklarla başa çıkabilmek, maddi ve manevi sıkıntılara sabırla karşı koymak, başarıya ve Allah'ın yardımına ulaşmak için önemlidir. Kur'an, sabredenleri övgüyle nitelendirirken, sabrın peygamberlerin ahlakının bir parçası olduğunu ve müminlerin bu özelliği sergilemelerinin istendiğini vurgular (Sarıbaş, 2006: 10-12).

Beled Suresinin 17. ayetinde “Bundan sonra da iman edenlerden, sabrı birbirlerine tavsiye edenlerden, merhameti birbirlerine tavsiye edenlerden olmaktadır” buyurulmaktadır. Bu ayet, Beled Suresinin on ikinci ayetinde geçen “O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?” sorusunun cevabından bir parça niteliğindedir. Bu ayetten önce, sarp yokuş köle azad etmek ve açlık gününde yakını olan bir yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurmak olarak ifade edilmişti. Bu ayette ise bunlara ek olarak iman edenlerden ve sabrı ve merhameti birbirlerine tavsiye edenlerden olunması sarp yokuşu aşmak olarak nitelendirilmiştir. Bu ayette geçen sabır tavsiyesinin muhatabı tüm Müslümanlar olmakla beraber, önceki ayetlerde sarp yokuşun aşılmasında köle azad etme amelinin zikredilmesi, burada sabır tavsiye

edilecek kişilerin özellikle müşrikler tarafından eziyet edilen köleler olduğuna işaret etmektedir. Bu ayette sabırlı olmak ifadesi geçmese de başkalarına sabrı tavsiye eden kişinin doğal olarak sabırlı olması beklenmektedir denilebilir. Bir başka açıdan değerlendirilecek olunursa, Kur'an-ı Kerim kişinin bazı olaylar karşısında sabırlı kalabilmesinin zor olduğunu varsayarak, Müslümanlar topluluğunun bu gibi durumlarda birbirlerine sabrı tavsiyede ederek yardımcı olmasını ifade etmektedir denilebilir. Örneğin, çok sevdiği bir yakını kaybetmiş birisi yaşadığı bu musibet karşısında ilk anda sabır göstermekte zorlanabilir ve Allah'ın razı olmayacağı tavır ve davranışlar içine girebilir. Böyle bir durumda bu kişiye ölümün bir yok oluş olmadığı, herkesin Allah'a döndürüleceği, bunun bir imtihan olduğu ve bu yüzden sabırlı olması gerektiği ifade edilirse, bu yakını kaybeden kişiye karşı gerçekleştirilmiş çok önemli bir tebliğ vazifesi olmuş olur ve sarp yokuşu aşmanın adımlarından bir gerçekleştirilmiş olur.

2.2.1.6 Merhametli Olma

Rahmet, Kur'an-ı Kerim'de özel bir öneme sahip olan ve türevleriyle birlikte Kur'an-I Kerim'de toplamda 339 kez kere geçen temel bir kavramdır. Rahmet kavramı, birçok ayette hem Allah'ın yarattıklarıyla olan ilişkisine hem de yaratılmışların birbirleriyle olan ilişkisine işaret eder. Bu ayetler, ilahi rahmetin çalışma ve gayret gösterme ile elde edilebileceğini, bu sayede saadetin dünyada mümkün olacağını belirtir. Yaratan ile yaratılan arasında güçlü bir bağ kuran rahmet, Allah'ın kendine özgü bir sıfatıdır ve insanın fitratında doğuştan bulunan bir özelliktir. Bilimsel araştırmalar, insanın merhamet duygusunun biyolojik temellerini doğrulamış ve bu özelliğin insanlık tarihinde önemli bir yer işgal ettiğini göstermiştir. Merhamet, sadece acıma ve üzülmeye değil, aynı zamanda derde derman olma, acıya şifa olma gibi anlamları içinde barındırır. Bu fitrî özellik, şefkat, bağışlama, yardım etme, affetme ve iyilik etme gibi ahlaki, dini ve sosyal yönlerde kendini gösterir. Merhamet, toplumsal düzenin korunması, barış içinde bir arada yaşamının sağlanması, tüm canlıların korunması gibi önemli fonksiyonlara hizmet eder. Erdemli bir toplumun oluşturulmasında merhamet kritik bir özelliktir ve merhamet değeri, bireyin ve toplumun içselleştirmesi gereken temel bir değerdir (Nişancı ve Bilgiz, 2023: 48-49).

Merhamet, kendisine rahmet edilen kişiye iyilik yapmayı içermekte olup, bu terim bazen sadece kalp yumuşaklığını ifade ederken bazen de iyilik etmeyi anlatır.

Merhamet, zayıflara acıma, iyi muamele, kalp yumuşaklığı, acıma, şefkat gibi anlamlar içerir. Allah'ın rahman ve rahim sıfatları da bu kelimeden türemiştir; rahman, sadece Allah için kullanılabilir ve herkese eşit şekilde ihsanda bulunmayı ifade ederken, rahim, ahirette sadece müminlere ihsanda bulunmayı anlatır. Kur'an'da, müminlerin kendi aralarında merhametli, şefkatli ve yardımlaşma içinde oldukları belirtilir. Peygamber Efendimiz, müminler arasındaki sevgi, merhamet ve dayanışmayı bir vücut gibi nitelendirir. Allah, anne-babaya merhametle muamele edilmesini vurgularken, merhametin zor bir iş olduğunu ve sabır tavsiye etmenin Allah'a itaatte sabırlı olmayı ve kullara karşı merhametli olmayı içerdiğini ifade eder. Merhametin sevilmeyen kişilere karşı gösterilmesinin özellikle önemli olduğu vurgulanır ve Resulullah'ın ifadesiyle, merhamet etmeyene Allah'ın da merhamet etmeyeceği hatırlatılır. Müminler arasındaki merhamet, zor durumdaki kardeşe yardım etmeyi içerir ve bu, içten gelen bir şefkatle gerçekleşir, karşılık beklemeden yapılan bir yardımı ifade eder (Özdemir, 2006: 115-117).

Beled Suresinin indirildiği zamanlar İslam'ın Mekke'de yayılmaya başladığı ilk yıllardı. Bu yıllarda, müşrikler Müslümanlığı kabul etmiş olanlara eziyet ediyorlardı. Bu eziyetler, söz konusu köleler olunca daha da üst seviyeye çıkıyordu. Önceki ayetlerde sarp yokuşun ne olduğu sorulmuş ve daha sonra sarp yokuşun köle azad etmek, açlık gününde yakını olan bir yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurmak olduğu ifade edilmiştir. Ardından bu fiillere ek olarak, iman etmiş olmak ve birbirlerine merhameti ve sabrı tavsiyede bulunanlardan olmakta sarp yokuşun aşılmasından sayılmıştır. Açık bir şekilde görülmektedir ki, burada elinde maddi kuvvet olan Müslümanlara eziyet çeken köle Müslümanlara merhamet etmeleri ve onların azad olması için eylemde bulunmaları tavsiye edilmektedir. Hatta bu kapsamda Hz. Ebubekir birçok Müslüman köleyi efendilerinden satın almış ve onlardan herhangi bir karşılık beklemeden azad etmiştir (Grabus, 2021: 275). Bu ayetle, aynı zamanda, zengin ve kuvvetli Müslümanların birbirlerine merhameti tavsiye ederek eziyet gören Müslümanlar konusunda bir çaba içine girmeleri teşvik edilmektedir. Bu ayet, nüzul sebebi bağlamında bu şekilde değerlendirilse de, Müslümanların birbirlerine merhametli olmayı tavsiye etmelerinin her zaman geçerli olan bir tavsiye olduğu ifade edilebilir.

2.2.2 Psikolojik Zaaflar

Bu bölümde, Beled Suresi ayetlerinin işaret ettiği psikolojik zaaflardan kibir, cimrilik, mal biriktirme düşkünlüğü, israf etme, bencillik, basiretsizlik/kalp katılığı/gaflet, kuruntu/hayal/temenni, kendini beğenmişlik/ucb kavramları incelenmiştir.

2.2.2.1 Kibir

Kibir, küçüklüğün aksine büyüklüğü ve üstünlük taslamayı ifade eder. Bir kişinin yalnızca kendisini beğenerek diğerleri üzerinde üstünlük kurma eğilimi olarak tanımlanan bu zafiyet, içsel (psikolojik) bir ahlaki sorun olarak kabul edilirken, dışsal (görünür) düzeyde kibir, insan uzuvlarının sergilediği hareket tarzı olarak tekebbür olarak adlandırılır. Kibrin, Allah'ın nimetini unutarak başkalarını aşağılama eğilimi taşımadan, verilen nimetle övünmemesi şartıyla meşru olduğu vurgulanır. Ancak, başkalarını küçümseme ve övünme durumunda bu davranış kibir olarak nitelendirilir. Kibrin, insanlar arasında nefret ve ayrılık yaratma, toplumda hizip ve düşmanlıklar oluşturma eğilimine sebep olduğu, yardımlaşma ruhunu zayıflatarak toplumun incinmesine neden olduğu belirtilir. Kur'an'da kibrin, ahlaki ve dini bir sorun olarak ele alındığı ve kâfirlerin kibirlerinin ruhsal bir hastalık olduğu vurgulanır. İslam'ın, kibirle mücadelede tevazuyu esas aldığı ve namaz gibi ibadetlerle bu tutumu engellediği ifade edilir. Kibrin, Allah'a, peygamberlere ve diğer insanlara karşı olmak üzere üç temel boyutta ele alındığı ve bu durumun insanları Cehenneme sürükleyebileceği açıklanır. Kibrin toplumda ve bireyde yarattığı olumsuz etkilerin yanı sıra, İslam'ın tevazu ilkesiyle bu olumsuzluklara karşı çözümler sunduğu vurgulanır (Aydın, 2018: 100-103).

Büyüklik taslamak, özünde İslam ve imanın ruhuna aykırıdır. Tevhid inancına sahip bir kişi, kendi kulluğunu unutmayacak ve diğer varlıkları Allah'ın yüce sanat eserleri olarak görecektir, büyüklik iddiasında bulunmayacaktır. Kibir, Rabbini unutmakla ilişkilidir; kibirli insan, Allah'ın gücünü inkâr eder ve kendi gücünü abartır. Kibir, boş bir çaba olup, İsrâ Suresi 37. ayette, Lokman (a.s.) öğütünde "Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma" derken insanın sınırlılığını vurgular. Kibir, insanı Allah'ın emirlerine karşı gelmeye ittirir, çünkü kibirli kişi hakikati kabul etmez. Kibri alışkanlık haline getirenler, nasihatten anlamazlar ve kalpleri katılaştır. Kibir, ebedi bir helake götüren sonuçlara yol açar; peygamberin (sav) ifadesiyle "Kalbinde hardal tanesi kadar

kibir bulunan kişi cennete giremez." Kibir, insanın manevi-ahlaki donanımını zayıflatır ve âhîret hayatını olumsuz etkiler. Allah'a boyun eğmekten üstün olduğunu düşünen kibirli kişi, mağrur ve kendini beğenmiş bir tutum sergiler (Kayaokay, 2023: 55). Mevlana'ya göre, kibirli kişi, çıkışa ne kadar yükselirse, düşüşü o kadar feci olur. Kibirli insan başkalarına saygı göstermez, kendi menfaatlerini ön planda tutar, bu da hak hukuk kavramlarını ortadan kaldırır. Kibir, yalnızca Allah'a ait bir özelliktir ve onur ile karıştırılmamalıdır; izzet ve onur, insanın haysiyetini korumasıyla ilgilidir. Mümin, izzet sahibi olmalı, kibir ise insanları küçümsemekle ilgilidir. Allah'a karşı koyma gücümüz olmadan övündüğümüz mal, mülk, şıklık ve mevki gibi geçici ve zayıf unsurlarla övünmek anlamsızdır (Özdemir, 2006: 135-137).

Beled Suresinin “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” anlamını taşıyan beşinci ayeti insanoğlunun kibrine işaret etmektedir. Sonraki ayette “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor” ifadesiyle de özellikle “tüketmek” kelimesi kullanılarak kibirle harcanan malın sahibine bir fayda sağlamayacağı sadece malın tükenmesine sebep olacağına işaret ediliyor. Sonraki ayette Kur’an-ı Kerim muhataplarına “Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?” sorusunu yönelterek insana Allah’ın onu her an gözettiği ve ne kadar saklamaya çalışsa da tüm niyetlerinin Allah tarafından bilindiği belirtiliyor. Kur’an-ı Kerim’in inmiş olduğu toplum göz önüne alındığında bu ayetlerin insanları mallarını kibirleri harcamaktan alıkoyma amacı güttüğü açıkça görülmektedir. Çünkü o dönemde, insanlar gösteriş yapmak ve kibirlenmek maksadıyla yığınla mal harcamakta, zengin dostlarına ziyafetler düzenlemekte ve bunu şerefli bir iş olarak görmekteydiler. Halbuki Allah bu ayetler ile kendisinin tüm mülkün sahibi olduğunu ve bu dünyada diğer insanlardan güçlü olduğu için kibirlenen kişilere kimsenin gücü yetmese bile kendisinin onlardan büyük olduğunu ifade ediyor. Hatta bir kibir örneği olan Nemrud’un normal bir şekilde değil de bir sivrisinek eliyle acizce ölmesi insanoğlunun kibrinin Allah’ın gazabını nasıl cezbedtiğinin bir göstergesidir (Yılmaz, 2020: 57). Ayrıca, bu ayetler ile Allah yolunda değil de kişinin kibir hislerini tatmin etmek için harcadığı malın ona aslında hiçbir fayda sağlamadığı bu yüzden, kibir gibi negatif bir ahlaki özellikten sakınılması gerektiği öne çıkarılıyor.

2.2.2.2 Cimrilik

Kur'an'da cimrilik, kutur, şuhh ve buhl kelimeleriyle tanımlanmaktadır. Kutur, nafakada cimrilik anlamına gelirken, şuhhun buhlden daha katı bir cimrilik şekli olduğuna dair farklı tanımlar yapılmıştır. İbn Ömer'e göre şuhh, elindeki varlıkları başkalarından esirgemekle birlikte gözünü başkasına da dikmeyi içerir. Ragıp el-İsfehanî ve İbn Manzur ise şuhhu, hırsla birlikte olan bir buhl olarak tanımlamaktadır (Aydın, 2018: 100-103). Cimrilik, insanın tabiatında köklü bir huy olarak kabul edilir ve Kur'an, cimriliği inkârcılığın temel karakteri olarak belirtir. Cimrilik, geçmiş ümmetlerin helak sebeplerinden biri olarak gösterilir ve dini tahrif etme potansiyeli taşır. Ayrıca, cimrilik ruhsal dinginliği bozabilir, toplum tarafından nefretle karşılanabilir ve büyük günahlara sürükleyebilir. İslam, vasat yolu tavsiye eder, harcama konusunda israfı ve tutumluluğu önlerken orta yolu benimsemeyi önerir. İslam, infak ile nefsin tezkiye sürecini birbirine bağlar, ancak mevcut varlıkların dağıtılmasını gereksiz yere saçıp savrulmasını reddeder (Özel, 2007: 49). Cimriliğin çaresi, Allah'ı sıkça anmak ve ölümü düşünerek dünyevi zevklerden uzaklaşmaktır. Cimriliğin çirkinliği ve cömertliğin erdemi konusunda bilgi sahibi olmak, ilim ve amelde bulunmak da önemlidir. Bu dünyadaki tüm nimetlerin ölümle birlikte yok olacağını ve asıl kalıcı olanın Allah yolunda harcanan mallar olduğunu idrak etmek, cimrilikten kurtulmanın en önemli yoludur (Özdemir, 2006: 139).

Beled Suresi 13, 14, 15 ve 16. ayetleriyle insanlara sarp yokuşun ancak cimriliği yenerek köle azad etmek, yakını olan yetimi ve topraklara düşmüş bir yoksulu açlık gününde doyurmakla aşılacağını belirtmektedir. Buna ek olarak, Beled Suresi'nin altıncı ayetinde cimri birinin malından gönülsüz vermesinin onun malını ancak tüketeyeğine, verilen bu maldan herhangi bir hayır elde edilemeyeceğine işaret etmektedir. Bu ayetle, Kur'an muhataplarına mallarını Allah rızası için harcarken cimrilik etmeden cömert bir şekilde harcamalarını ve bu sayede bu mal bu dünyada ellerinden çıkmış olsa da ahiret hayatında Allah yolunda cimrilik etmeden harcanan bu malın karşılığının alınacağını ifade etmektedir.

2.2.2.3 Mal Biriktirme Düşkünlüğü

İnsanın mal biriktirme düşkünlüğü yüzünden yoldan çıkması Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde vurgulanır. Mal, şehveti uyandıran bir nesne olarak yaratıldığı için, zayıf irade

sahiplerini önce mubah olanlara yönlendirir ve sonra şüpheli ve harama doğru sürükleyebilir. Bu etki, malın bir nevi deniz suyu gibi, insanın hırsını artırarak haram-helal ayrımı yapmadan biriktirmeye sevk eder (Aydın, 2018: 56). Malın çokluğu insanın kendisini güçlü hissetmesine sebep olduğu gibi malın olmadığı veya az olduğu durumlarda da insan zillet ve zayıflık hisseder, bu da onu başkalarına bel bağlama ve Allah'tan başkasından istemeye sevk eder. Ancak zenginlik kazanırsa, kibir, dik başlılık ve haddi aşma gibi olumsuz davranışlara yönelebilir. Kur'an, mal biriktirme sevgisinin insanlara ahireti unutturarak yoldan çıkardığını ve zenginlerin bu şekilde şımarıklığının toplumlara zarar verdiğini ifade eder. Bu nedenle, Kur'an'da mal biriktirme düşkünlüğü sebebiyle yoldan çıkan toplumların kıssaları anlatılır ve muhataplarının bundan ders almasını ister.

Beled Suresinin altıncı ayeti “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor.” anlamına gelmektedir. Bir rivayete göre, bu ayet el-Haris b. Amr b. Nevfel hakkında inmiştir. O, bir günah işlemiş ve Peygamber (sav)'den fetva sormuştur. Hz. Muhammed (sav) ona kefarete bulunmasını emredince o da, “Muhammed'in dinine girdiğimden beri malım, verdiğim kefaretle ve nafakalarla zaten bitip tükendi” şeklinde şikâyette bulunmuştur. O söylediği bu sözlerle, dinin emirlerine uyulması yolunda yaptığı harcamaları gönülden yapmadığını ve mecbur kaldığı için yaptığını ifade etmiştir. Normal şartlarda bir mümin Allah yolunda yaptığı infaklarla ahiret azığı kazanırken bu kişi ise malını gönülsüz bir şekilde harcadığı için ayette malını yok ettiği ifade edilmiştir (Kurtubi, 2015: 115). Aynı zamanda, bu kişinin malının eksilmesinden bu denli rahatsız olması onun mal biriktirme düşkünlüğüne sahip olduğunu da göstermektedir. Eğer mala bu kadar düşkün olmasa onu ahiret sorumluluğundan kurtarması karşılığında harcamış olduğu mallar yüzünden üzüntüye kapılmaz tam aksine sevinç içinde olurdu. Bu yüzden, Kur'an-ı Kerim'in bu ayetle muhataplarına mal biriktirme düşkün olmamaları, kazandıklarından Allah yolunda harcamaları öğüt vermekte, Allah yolunda harcananın asıl kazanç olduğunu, onun yolunda harcanmayıp biriktirilenin ise asıl kayıp olduğunu ifade etmektedir.

2.2.2.4 İsraf Etme

İsraf terimi, genellikle aşırı ve gereksiz harcamayı ifade etse de, davranışın her türünde normlardan sapma anlamına gelir. İsraf, Allah'a itaat dışında yapılan her türlü harcamayı tanımlar. Bu kavramın eşanlamlısı tebzir olarak adlandırılabilir ve malı

haksız yere boşa harcamak olarak tanımlanır. Ancak tebzir ile israf arasındaki fark, tebzirin malı uygun olmayan yerde harcamayı ifade etmesi, israfın ise malı meşru ve uygun yerde harcamada aşırı gitmeyi içermesidir (Aydın, 2018: 85-87). Kur'an, yeme içme konusunda da orta yolu öğütler ve israftan kaçınmaya teşvik eder (Boran, 2016: 2377). Ancak israfın sadece yemek içmekle sınırlı olmadığını, genel olarak her konuda israftan kaçınılması gerektiğini vurgular. İsrif yapanlar, Allah'ın sünnetine aykırı hareket etmiş ve malını ölçülere uyduramamış kişiler olarak nitelendirilir. Kur'an'da müminler, harcamalarda ne müsrif ne de cimri olarak nitelenir, her zaman orta yolu tutanlar olarak tanımlanır. İsrafın küfür ve büyük günahlarla bağlantılı olduğu ve toplumda haksızlık ve tecavüzü doğurduğu vurgulanır. Kur'an, israfı haram sayarak Müslümanları bu tarz davranışa karşı uyarır ve ölçülü harcamayı teşvik eder. Allah'ın vermiş olduğu nimetlerin yeterince değerlendirilmeden boş yere harcanması da bir israf olarak kabul edilmektedir (Kayhan, 2006: 152).

Beled Suresinin 8, 9 ve 10. ayetlerinde “Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?” denmektedir. Bu ayetler ile insana Allah'ın kendisi üzerindeki nimetleri hatırlatılmakta ve bu nimetler kullanılarak kendisine gösterilen iki apaçık yoldan doğru olanını tercih etmesi beklenmektedir. Sonraki ayette ise “Ancak o sarp yokuşu aşamadı” denmekte ve insanın kendisine verilen nimetleri yerinde kullanmayarak bu nimetleri israf ettiği ve kendisinden bekleneni gerçekleştirmediği ifade edilmektedir. Burada, insana verilen göz ile tefekkür nimeti, dudak nimeti ile başkalarıyla konuşup ilim öğrenme nimeti kastedilmiştir. İnsanlar bu nimetleri yerinde kullanıp doğru yola yönelmediklerinde bu nimetleri israf etmiş olurlar denebilir.

2.2.2.5 Bencillik

Bencillik, kendi çıkarlarını diğerlerinin üzerine koyan ve sadece kendi çıkarlarını düşünen kişiyi tanımlayan bir terimdir. Bu özellik, temelde hayatta kalma içgüdüsünden kaynaklanan doğal bir eğilimdir ve özellikle küçük çocuklarda bu eğilim açıkça görülebilir. Bu tür bencillik, kişilik bozukluklarına ve özellikle sinir hastalıklarına yol açabilir (Aydın, 2018: 69). Kur'an'da (Hac Suresi, 11. Ayet), bencil insanların dini yaşamlarında büyük sıkıntılar yaşadığı vurgulanmaktadır. Ayrıca, bencil düşünce tarzının insanların hidayetten sapmasına ve dünya nimetlerini ahiret nimetlerine tercih etmelerine yol açtığı ifade edilmektedir. Bu duygu, toplumun ileri

gelenleri tarafından sıklıkla kullanılarak, insanları etkileme aracı olarak kullanılmıştır. Kur'an'da da bu duygunun, insanları dünya nimetlerine çekerek onları hidayetten uzaklaştırdığı vurgulanmaktadır (Hac Suresi 11. Ayet; Yunus Suresi 88. Ayet).

Beled Suresinin “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor” anlamını taşıyan altıncı ayeti de insanların bencillik yönünü öne çıkarmaktadır. Esasında insanlar bu dünyada hiçbir varlığın gerçek sahibi değilken, bir başka deyişle, her varlık özünde Allah’a aitken insanlar yeryüzündeki varlıkları bencilce sahiplenmekte ve bu mal ellerinden çıkınca da şikayetlenmede bulunmaktadır. Halbuki, elindeki mallar üzerinde bir emanetçi olduğunu kavrayıp bencilce davranmayan bir insan bu malları mümkün olduğunda Allah yolunda harcar ve kendisi için ahiret azığı biriktirir. Çünkü dünyadaki mallar en geç ölüm ile elinden çıkacakken ahirette sahip olacakları ise onunla sonsuza kadar kalacaktır. Zaten surenin ilerleyen bölümlerinde de “Ancak o sarp yokuşu aşamadı” anlamını taşıyan ayetle, insanların bencilce düşünceleri yüzünden, bir başka deyişle, sadece kendi dünya menfaatlerini düşünerek sarp yokuşu aşamadıkları belirtilir. Çünkü bencillik insana sadece kendi dünyevi çıkarını düşündürür ve bu kişi köle azad etmek, açlık gününde yakını olan bir yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurmayı düşünmez. Ayrıca, bencil karaktere sahip bir insanın başkalarına sabrı ve merhameti tavsiye etmesi de beklenemez. Tüm bunlar, bencilliğin bir mümin sıfatı olmadığını ve Müslümanların bu sifata ait özelliklerden uzak durması gerektiğini göstermektedir.

2.2.2.6 Basiretsizlik/Kalp Katılığı/Gaflet

Kur'an-ı Kerim'in terminolojisinde yer alan "ameh" terimi, genellikle basiretsizlikle özdeşleştirilen bir kavram olup, bir konuda kararsızlık ve tereddüt gösterme durumunu ifade eder. Ayrıca, maddi körlükten daha çok basiret eksikliği olarak tanımlanan "ameh", bocalama, şuursuzluk ve idraksizlik gibi anlamları içermektedir (Alrawashdeh, 2019: 29). Kalp katılığı ise, özellikle Allah'a yönelmede ve O'nun ayetlerini anlamada duyarsızlık anlamına gelir; bu terim lügat olarak sertlik ve katılık anlamlarını içermektedir (Erenay, 2016: 240). İnsanın hangi yöne yöneleceğini bilmemesi, özellikle iman konusunda tereddüt içinde olması "ameh" olarak nitelendirilir ve bu durum, sevgi, kin, öfke gibi duyguların kalp körlüğüne etki ettiği bir bağlamda ele alınır. Kalp katılığı, özellikle Kâfirler için vurgulanmış olup, gözlerin kör olmadığı, ancak kalplerin kör olduğu ifade edilir. Kur'an'da, müminlerin

kalplerinin Allah anıldığında titreyen ve O'nun ayetleri okunduğunda imanlarını artıran kimseler olarak tanımlandığı belirtilir. Kalp katılığının zaman içinde nasıl gelişebileceğine dair psikolojik bir kanuna işaret edilir ve bu durumun zamanla hissiyatı azaltarak duyarsızlığa neden olduğu ifade edilir. Peygamberlerin art arda gönderilmesinin, zamanın etkisiyle hissiyatı azalan insanları bu duyarsızlıktan uyandırmak için olduğu belirtilir. Yahudi'lerin kalplerinin katılığının taş benzetmesiyle ifade edilmesi, kalp katılığının ulaşabileceği bir noktayı gösterir. Kur'an, insanların medenileşse de her dönemde sergileyebileceği kalp katılıklarına örnekler sunar ve imanın, bu duyarsızlığı şefkat hissine dönüştürebilecek büyük bir değer olduğunu vurgular. İman, taştan yüreklere merhamet duygusunu sokabilir ve bu sayede duygusal katılığı şefkate çevirebilir (Aydın, 2018: 76-77).

Beled Suresinin 8, 9 ve 10. ayetlerinde “Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?” buyurulmaktadır. Bu ayette belirtilen iki göz fiziki anlamdaki gözü de içine almakla beraber esas olarak kastedilen insanın kâinatı ve etrafında olan biteni görüp, değerlendirebilme yetisidir. Allah'ın göz nimetini insana verme sebeplerinden biri de Allah'ın yarattıklarını görüp, tefekkür ederek onun varlığına ulaşması içindir. İnsan bu tefekkür sayesinde hayır ve şer yolunu görür ve bir tercihte bulunur. Fakat bir insan kalp katılığı içinde ise gözleriyle sadece dünyada olup biteni görür ve bunların ardında Allah'ın varlığının olabileceğini düşünmez. Kalbi katılaşmış kişi sebepleri, işlerin asıl faili zanneder ve bu gafleti yüzünden Allah'ın varlığını göremez. Kainattaki muhteşem düzeni, aslında bir imtihan vesilesi olan sebeplere bağlamak tam bir basiretsizlik örneğidir ve bu basiretsizliği ancak gözleri manevi anlamda kör olan kalbi katılaşmış kişiler yapar. Bu yüzden, Kur'an-ı Kerim verilen akıl nimetinden sonra kalplerindeki katılık yüzünden hayır yolunu seçmeyen kişiler için sarp yokuşu aşamadıkları ifadesini kullanmıştır.

2.2.2.7 Kuruntu/Hayal/Temenni

Kur'an'da geçen "ümniye" kelimesi, temenni veya hayalin gerçeğe ilişkisi az olan bir şeyin tasvir edilmesini ifade eder. Bu kavram, zihindeki surete denk düşen bir şeyin takdir edilmesini ifade eden "ümnîye" ile ilişkilidir. Kuruntu, genellikle zan ve tahmin sonucu ortaya çıkar. Temenni ve hayallerin, genellikle gerçeğe örtüşmeyen büyük oranda uydurma olduğu düşünülmektedir. Arapça'da, bir kişinin kendi kendine hayal kurduğunu ima etmek için "sen bu sözü temenni ediyorsun" şeklinde ifade kullanılır.

Ümniye, sürekli olduğunda ruhsal bir hastalığa neden olabilir, çünkü kişi, duygusal tatmin için çeşitli yollar arayarak zihnini meşgul eder. Kur'an, şeytanın insan zihnine kuruntu getirerek kişinin gerçekten uzaklaşmasına ve bazı hırslar peşinde koşmasına neden olduğunu belirtir (Aydın, 2018: 37).

Beled Suresinin “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” anlamını taşıyan beşinci ayeti ve “Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?” anlamını taşıyan yedinci ayeti kuruntuya birer örnektirler. Beled Suresinin dördüncü ayetinde insanın bir zorluk içinde yaratıldığından bahsedilmekte ve hayatın her yerinde ve zamanında esasen aciz olduğu öne çıkarılmaktadır. İnsanoğlu gerçekte bu kadar aciz olmasına rağmen bazen öylesine kibre kapılıyor ki kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini sanıyor. Kur'an-ı Kerim'de insanın bu düşüncesinin bu kuruntudan ibaret olduğunu “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” sorusu ile belirtiyor. Altınca ayette ise “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor” denilmektedir. Daha öncede açıklandığı üzere, bir insanın malını samimi bir niyetle Allah yolunda harcamasıyla, gönülden olmayacak bir şekilde veya gösteriş için harcaması arasındaki fark çok büyüktür. Birinci durumda kişinin malı hem bu dünyada bereketlenir hem de ahirette karşısına hayırlı ameller olarak çıkar. İkinci durumda ise kişi malını bu dünyada sadece tüketmiş olur ve ahirette de olumlu anlamda hiçbir karşılık görmez. Bu açıdan, bir kişi malını samimi niyetle Allah yolunda harcamazsa fakat bunu çevresindekilere farklı bir şekilde gösterse bile Allah onun niyetini görmektedir. Beled Suresinin “Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?” anlamını taşıyan yedinci ayeti de bu duruma işaret etmektedir. Bir başka deyişle, bu kişiye sen başkalarını kandırabilirsin fakat Allah'ın seni görmediği sanıyorsan bu konuda yanılğı içindesin denilmiş oluyor.

2.2.2.8 Kendini Beğenmişlik/Ucb

Ucb, bireyin kendisine bahşedilen bir nimet nedeniyle kendi değerini yüceltmesi ve böbürlenmesidir. Ucb, insanlarla normal bir şekilde diyalog kurmaya engel bir psikolojik rahatsızlık olup, kişinin başkalarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkiler ve bu kişiler genellikle toplumsal ilişkilerde başarılı olamazlar. Ucb sahipleri, toplumun izzet ve saygı normlarına uymadıkları için genellikle başkaları tarafında nefretle karşılanırlar. Bu kişiler çoğu zaman nesepleriyle veya dünyada elde ettikleri başarılarla abartılı olarak övünürler (Malkat, 2019: 16-17). Kur'an'da geçen ayetler, nesebin veya

dünya başarılarının Allah nezdinde değerli olmadığını vurgular. Ucb, toplumda ayrıcalıklı bir sınıfın oluşmasına katkıda bulunan ve insanı istenmeyen bir konuma getiren bir etmendir. Bu durum, fertler arasında tiksitmeye ve toplumun temelini oluşturan sevgi ve saygı unsurlarının zedelenmesine neden olabilir (Aydın, 2018: 81). Kur'an'da geçmiş toplumların zenginlerin mal ve evlada güven duygusuyla ucba besledikleri ifade edilir. Ayrıca, Âd kavminin helak olmasının temelinde kuvvet ve zorbalığa güvenmenin ve ucba olduğu vurgulanmaktadır (Yıldız, 2018: 116). Bu nedenle, ucba, gerçekleri algılamayı ve realiteye ulaşmayı engelleyen, aldatıcı bir ruh hali olarak değerlendirilebilir.

Beled Suresinin “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?” anlamını taşıyan beşinci ayeti insanoğlunun kendini beğenmişliğine bir yanıt niteliğindedir. Bu ayet ile insanın ucba kapılıp kimsenin kendine güç yetirmeyeceği sanısına uygun bir soru ile olumsuz bir yanıt verilmiştir. İnsanlar sahip oldukları dünyalıkların, gençlikteki kuvvetlerinin, etraflarında onları beğenen insanların çokluğunun etkisine kapılarak hiç aciz bir hale düşmeyeceklerini ve bu nimetlerin hep onlarda kalacağı kuruntusuna kapılabilirler. Bu kuruntu aslında insanın kendini beğenmişliğinden kaynaklanmaktadır. Aksi durumda, insan aciz bir varlık olduğunu ve kendisine tüm nimetleri veren bir Allah'ın bulunduğunun idrakine varmış olsa, asla bu şekilde kuruntulara kapılmayacak ve ucba özelliğinden uzak durabilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BELED SURESİNİN MANEVİ DANIŞMANLIK YÖNTEMLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1 En İyi Olma Saplantısının Yanlış Olduğu Bilincinin Kazandırılması

Beled Suresinin “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?” anlamını taşıyan beşinci ayeti, insanoğlu ne kadar güçlü olursa olsun her zaman ondan daha güçlüsünün bulunduğunu ve tüm yaratılmışların büyüklüğünün ve gücünün Allah’ın büyüklüğü karşısında aciz olduğunu ifade etmektedir. Bu ayete göre, bir insanın bir konuda en iyi olma saplantısının aslında boş bir çaba olduğu, varabileceği en son yerin Allah’ın ona izin verdiği yer olacağı ifade edilmektedir.

Beled Suresinin bu ayeti psikoloji literatüründe önemli bir yeri olan mükemmeliyetçilik kavramıyla ilişkilendirilebilir. Mükemmeliyetçilik olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik diye ikiye ayrılmaktadır. Olumlu mükemmeliyetçilikte birey mükemmel olma isteğine sahiptir ve yetenek ve becerileri de bu mükemmelliğe erişmesine imkân tanıdığı için bu mükemmeliyetçilik türü bireyde psikolojik sorunlar oluşturmaz. Olumsuz mükemmeliyetçilikte ise birey mükemmel yaptığı işlerde mükemmel olmayı arzu etmektedir fakat yetenek ve becerileri de bu mükemmelliğe ulaşabilecek seviyede olmadığı için bu mükemmeliyetçilik türüne sahip bireyler psikolojik açıdan zorluklar yaşamaktadırlar (Kol, 2020: 17-18). Beled Suresinin bu ayeti esas olarak olumlu mükemmeliyetçileri muhatap almakta ve onlara mükemmelliğin sadece Allah’a mahsus olduğunu ve kendilerini ne kadar mükemmel görseler de Allah’ın mükemmelliği karşısında acz içinde olduklarını ifade etmektedir. Bu ayetin olumsuz mükemmeliyetçilere bakan yönünde ise mükemmel olanın yalnızca Allah olduğu, insanların aczlerini kabul edip mükemmel olma arayışında olmamaları gerektiği ve ancak bu şekilde huzur bulabilecekleri ifade edilebilir.

Beled Suresinin olumlu mükemmeliyetçilikle ilişkilendirilmesine yönelik psikoloji literatüründeki bir başka kavram ise narsist kişilik bozukluğudur. Narsist kişilik bozukluğu "normal kişilik"ten sapma olarak kabul edilmektedir. Narsisizm özellikleri gösteren bireyler, amaçları doğrultusunda başkalarını kullanır, kendilerine aşırı değer verir ve aynı ölçüde değer görme beklentisi içine girerler (Karaaziz ve Erdem-Atak,

2013: 48). Narsistik kişilik bozukluğu ilk olarak, APA tarafından 1980'de DSM-III'te belirlenen tanı ölçütleri ile tanımlanmıştır (APA, 1980: 315-317). Daha sonra geliştirilen DSM-IV'te narsistik kişilik bozukluğu, erken erişkinlik döneminde başlayan, beğenilmeye ve takdir görmeye aşırı ihtiyaç duyan, empati eksikliği olan ve sürekli davranış biçimi olarak nitelendirilen semptomlarla tanımlanmıştır (APA, 2000: 717) . DSM 5-TR'de ise narsistik kişilik bozukluğu ile ilgili olan semptomlardan en az beşine sahip olan kişilere tanı konabileceği belirtilmiştir. Bu semptomlar aşağıda verilmiştir (APA, 2022: 761).

1. Kendi değerini aşırı biçimde vurgulama, başarıları ve yetenekleri abartma, gerçekçi bir temel olmadan üstün bir kimlik olarak algılanma beklentisi taşıma.
2. Sınırsız başarı, güç, zekâ, güzellik veya kusursuz sevgi konuları hakkında çok fazla düşünme.
3. Kendisinin eşsiz ve benzersiz olduğuna inanma, sadece özel veya toplumsal durumu üstün kişilerin kendisini anlayabileceğine ve yalnızca onlarla arkadaşlık etmesi gerektiğine inanma.
4. Başkaları tarafından beğenilmeyi şiddetli bir şekilde arzulama.
5. Hak ettiği değeri hissetme, özellikle ayrıcalıklı bir muameleye tabi tutulacakmış gibi bir tedavi yöntemi uygulanacağı beklentisi içinde olma veya bu beklentilere uygun davranma.
6. İnsan ilişkilerini bireyin kendi çıkarları doğrultusunda kullanma ve kişisel hedeflerine ulaşmak için başkalarının zayıf noktalarını kullanma.
7. Eş duygu (empati) yeteneğinin eksikliği, başkalarının duygusal durumlarını anlama, tanımlama ve ihtiyaçlarını fark edip bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik isteksizlik.
8. Sıklıkla diğer insanları kıskanma veya başkalarının kendisini kıskandığına inanma eğilimi gösterme.
9. Küstah ve kendini beğenmiş davranışlarda bulunma eğilimi gösterme; eleştirilere karşı öfke, utanç veya küçük düşme tepkileri verme.

Narsist bireyler, genellikle kendilerini aşırı önemseyen, büyük bir gurur ve özsaygı duygusu taşıyan kişilerdir. Bu bireyler, kendilerini üstün, hayranlık uyandıran ve diğer insanlardan daha özel gören bir tutum sergilerler. Bu tutumları, zamanla çevreleriyle ilişkilerini zorlaştırabilir ve sosyal izolasyona neden olabilir (Vazire vd., 2008: 1445-

1446). Narsistler, genellikle kendi güzellikleri, zekâları, g leri gibi özelliklerde birinci olduklarına inanarak kendilerini "Tanrı'nın bir lütfu" olarak görürler. Sürekli olarak kendilerinden bahseden ve başkalarıyla tanışmadan önce bile kendilerini tanıtmaya ihtiyaı duyan bir kişilik yapısına sahiptirler. Narsistler, başkalarını sadece kendilerine hayran olmaları gereken varlıklar olarak görürler, bu nedenle hayatlarının merkezinde kendilerini buldukları için başkalarına karşı duygusal tepkilerde bulunmada zorlanabilirler, örneğin, vicdan azabı, üzüntü veya keder gösterme konusunda güçlük çekebilirler ( zel, 2013: 253).

Bir manevi danışmanın herhangi bir danışanı için narsistik kişilik bozukluğuna sahip olduğu tanısı koymasına mümkün olmamakla birlikte, muhatap olduğu danışanda bu kişilik bozukluğuna ilişkin özellikler görünüyorsa, manevi danışmanın, danışanına Beled Suresinin bu ayetin vermiş olduğu mesajlar çerçevesinde danışmanlık yapması etkili sonuçlar doğurabilir. Öncelikle narsistik kişilik bozukluğuna sahip birisi her açıdan başkalarından üstün olduğunu veya olması gerektiğini düşünmektedir ( zel, 2013: 261-262). Kendisinde bu düşüncenin var olmasının kendince bazı haklı sebepleri de olabilir. Örneğin, bu kişi okul yaşamı boyunca her zaman en başarılı olmuş ve iş hayatında da üstün başarılarla sahip birisi olabilir. Fakat unutulmamalıdır ki bir insan ne kadar başarılı olursa olsun elbette her zaman ondan daha başarılı olan kişiler olması mümkündür. Eğer bir alanda kendisinden daha başarılı olan yoksa bile başka bir alanda olması mümkündür. Sonuç olarak, hiçbir insanın tüm alanlarda en başarılı olması mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla, narsistik kişilik bozukluğuna sahip birisi her ne kadar geçmişi başarılarla dolu olsa da yaşadığı başarısızlıklar karşısında ciddi derecede moral bozuklukları yaşayabilir ve belki de bu durum onun psikolojik iyiliğinde önemli gerilemelere sebep olabilir. Bu psikolojik durumda olan birisi ile karşılaşan bir manevi danışman, Beled Suresinin "O hiç kimsenin kendisine asla g  yetiremeyeceğini mi sanıyor" ayetinin vermiş olduğu mesaj ile danışanına her insanın Allah tarafında aciz bir şekilde yaratıldığı, eğer Allah'ın yaratması olmasa insanın elinden hiçbir işin gelmeyeceği, bu dünyada en büyük olarak gördüğü kişilerin bile Allah'ın büyüklüğü karşısında aciz oldukları ve bir konuda en iyi olmanın değil samimi bir niyetle elinden geleni yapmanın en büyük erdem olduğunu ifade edebilir.

3.2 Karşılaşılan Zorlukların Doğal Olduğu Bilincinin Kazandırılması

Beled Suresinin “Gerçekten biz insanı bir zorluk içinde yarattık” anlamını taşıyan dördüncü ayeti insanoğlunun doğumundan ölümüne kadar zorluk içinde olacağını ifade etmektedir. Bu ayetle, insanın sadece dünyevi anlamda karşılaştığı zorluklar değil aynı zamanda üstlenmiş olduğu dini sorumluluklar da kastedilmektedir (Tütün, 2012: 390). Nitekim, Ahzab Suresi 72. ayette, “Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yükledi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir.” ifadesi ile insanın içinde bulunduğu dini zorluk açıklanmıştır.

İnsanın bu dünyaya yalnızca eğlenme ve dinlenme amacıyla gelmediği gerçeği, ana rahminde nutfe halinden başlayarak dokuz ay süren bir gelişim sürecinden geçip uzun bir ömür boyunca çeşitli zorluklarla karşılaşarak ölüme kadar devam eden yaşam süreciyle ispatlanmaktadır. Hayat, sıkıntılardan uzak, tam anlamıyla güvenli ve huzurlu bir süreç değildir ve bu zorlu süreç herkes için aynıdır. İnsan, hayata ani bir şekilde ve kolayca gelivermemiş olduğu gibi aynı şekilde kolayca geçip gidivermeyecek bir varlıktır (Mevdudi, 2020: 124-125). İnsan, ciğerlere işleyecek şiddetli bir sıkıntı ile kuşatılmış olarak ve ilahi yardım sayesinde bu sıkıntılar içinden geçirilerek yaratılmış, hayata çıkarılmış ve bu sayede insan olmuştur. Bu durum, sıkıntı ve zorluklar içinden geçerek insanlık amacına ulaşmanın, insan yaratılışının vazgeçilmez bir özelliği ve Allah’ın bir kuralı olduğunu gösterir (Batatına, 2016: 82-84). İnsan, aslında aciz ve güçsüz olmasına rağmen yüce Allah’ın büyük yardımına ve korumasına mazhar olmuştur. Bu nedenle, insan, Allah’ın rızasına ulaşabilmiş bir insan olabilmek için bu gerçeği bilerek sıkıntı ve zorluklarla baş etmeli, bu zorluklar içinde onu koruyup hayata geçiren ve güç veren Allah’a şükretmelidir (Türkoğlu, 2017: 47-48).

Dünya hayatı, insan için başlangıcı ve sonu itibariyle bir yorgunluk sürecidir. İnsan, ana rahmine düştüğü andan itibaren çeşitli sıkıntılar ve zorluklarla karşılaşır. Doğma, büyüme ve yaşlanma süreçleri, insanoğlu için zorlu bir yolculuğu ifade eder. İnsan, hayatı boyunca kısa bir mutluluk için çaba sarfeder, ancak bu çaba sürekli bir koşuşturmayı beraberinde getirir. Beled Suresinin dördüncü ayetinde, insanın Rabbinden ayrı olduğu sürece çeşitli imtihanlardan geçeceği vurgulanmıştır. Aynı zamanda, bu ayet, müşriklerin uyguladığı zulme karşı bir teselli sunmaktadır (Küçük-Köse, 2019: 17). İnşikak Suresi 6-11 ayetlerinden ise şöyle buyrulur: "Ey insan!

Gerçek şu ki, Rabbinle buluşana kadar sürekli bir çaba sarf edecek ve sonunda O'nun huzurunda hesap vereceksin! İşte o vakit, amel defteri sağ eline verilen, kolay bir şekilde hesaba çekilecek ve tanıdıklarının yanına sevinçle dönecektir. Amel defteri arkasından verilen ise yok oluvermek için yalvaracaktır!". Bu ayetlerde, insanın doğumundan itibaren bir zorluk içinde olduğu ve hatta ölümden sonra bile bu zorluğun devam ettiği belirtilmektedir. İnsanoğlunun yaşadığı zorluk ancak Allah'ın rızasını kazananlar için cennete girmekle son bulacaktır.

İnsanın hayatının doğumdan ölüme kadar olan sürecinde, zorluklarla karşılaşması kaçınılmaz bir gerçektir. Bu zorluklar, bireyin ana rahmindeki başlangıcından itibaren yaşamın her evresinde farklı biçimlerde ortaya çıkar ve ölüm sonrasında dahi devam eder. Bu nedenle, insanın varoluşu, zorluklarla iç içe geçmiş bir deneyimdir. Hayatın zorluklarla dolu olduğu gerçeğiyle yüzleşemeyen bireyler arasında, her şeyin mükemmel olması gerektiği düşüncesi yaygındır. Ancak, bu idealize edilmiş bakış açısı, gerçek hayatın karmaşıklığını ve iniş-çıkışlarını göz ardı eder. Her an her şeyin ideal olması beklentisi, bireyleri sürekli bir memnuniyetsizliğe sürükleyebilir. Zira hayatın zorluklarla dolu olduğunu fark etmeyenler, sürekli bir eksiklik hissi içinde boğulabilir ve bu durum mutsuzluğa neden olabilir. Manevi destek arayışında olan bireyler arasında, yaşadıkları zorlukları kabullenmekte ve bu zorlukları doğal bir parça olarak görmekte güçlük çekenler bulunabilir. Bu kişiler, toplumun beklentileri ve kendi içsel mükemmeliyetçilikleri nedeniyle yaşadıkları sorunları inkâr etme veya bastırma eğilimindedirler. Ancak, bu durumlarıyla yüzleşmek ve zorlukları doğal olarak kabul etmek, manevi destek sürecinde önemli bir adımdır. Manevi danışmanlık bu noktada devreye girebilir. Bireylere, hayatın zorluklarının kaçınılmaz olduğu ve bu zorlukların bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği bilincini kazandırmak, manevi danışmanlığın temel amaçlarından biri olabilir. Bu danışmanlık süreci, bireyin kendi güçlü yanlarını keşfetmesine, duygusal zorluklarını anlamasına ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini geliştirmesine yardımcı olabilir. Manevi destek alan bireylerin, yaşadıkları zorlukları doğal bir süreç olarak kabullenmeleri, onların duygusal iyilik hallerini olumlu yönde etkileyebilir. Manevi danışmanlığın bu doğrultuda sağlayabileceği faydalar, bireylerin hayatlarını daha olumlu bir perspektiften değerlendirmelerine katkıda bulunabilir. Sonuç olarak, zorlukların doğal olduğu bilincini kazandırmak, Beled Suresinin "Gerçekten biz insanı bir zorluk içinde

yarattık” anlamını taşıyan dördüncü ayetinin kapsamı içinde manevi danışmanlık alanında etkili bir danışmanlık tekniği olarak kullanılabilir.

3.3 Karşılan Zorluklara Karşı Sabırlı Olmanın Ahirette Mükâfatla Sonuçlanacağı Bilincinin Kazandırılması

Beled Suresinin “Sonra da iman edenlerden olup birbirine sabrı tavsiye edenlerden, birbirine merhameti tavsiye edenlerden olanlar var ya, işte onlar Ahiret mutluluğuna erenlerdir.” anlamını taşıyan 17 ve 18. ayetleri insanın karşılaştığı zorluklara karşı sabırlı olması halinde bu sabrın mükâfatını ahirette alacağını göstermektedir.

Sabır kelimesi, Arapça'da "ş-b-r" fiilinin temel formu olup, hapsedme, tutma, alıkoyma, dayanma, kefil olma, cesaret ve şecaat gibi anlamları içermektedir. Ahlaki bir terim olarak sabır, üzüntü, sıkıntı ve belalara karşı direnç gösterme; olumsuz durumları olumlu hale getirmek için gösterilen metanet gibi anlamları içermektedir. Sabır, şeytani duygulara karşı Rahmani duyguların üstün gelmesini içerir. Ayrıca, sabır, dinin emir ve yasaklarına karşı nefsi şehvete zorlayan kuvvetle mücadele etmek ve dinin gerekliliklerini yerine getirmek olarak tanımlanır. Ayrıca, sabır Allah'ın rızasına kavuşmak için hoşlanılmayan durumlar karşısında nefsin kontrol altına alınması olarak tanımlanabilir (Ömeroğlu, 2023: 7-8).

İnsan, Allah'a kulluk etmek amacıyla yaratılmış olup, bu bağlamda dünya hayatında bir imtihana tabi tutulmaktadır. Ahiret gününde ise her insan, akıl ve irade sahibi olarak gerçekleştirdiği her eylemden sorumlu tutulacak ve yaptıklarının karşılığını alacaktır. Bu sorumluluğun temel kaynağı olan Kur'an, insanın yaşamında rehberlik eden evrensel değerleri içermektedir. Hayatın her alanında yönlendirici prensipleri içeren Kur'an-ı Kerim, insanlığa hidayet ve rehberlik etmek amacıyla indirilmiştir (Bilgiz, 2017: 186). Bu nedenle, hayatını Allah'ın hoşnutluğuna uygun bir şekilde sürdürerek ahirette olumlu bir sonuç elde etmek isteyen insanlar için Kur'an'ın doğru bir şekilde anlaşılması büyük önem taşımaktadır.

Kur'an, insanlara zor durumlarla başa çıkma konusunda başvurulabilecek çözüm önerilerinden biri olarak sabretmeyi öne çıkarmaktadır. Mekke döneminde, Kur'an indirilmeden önce, sabrın önemli bir ahlaki erdem olarak kabul edildiği bilinmektedir (Demirci, 2002: 271). Kur'an-ı Kerim, Zuhuf Suresinin 10. ayetinde, sabrı dini bir

değer haline getirerek müminlere sabretmelerini ve bu konuda yarışmalarını tavsiye etmiş, sabır gösterenlere sayısız mükâfat vaat etmiştir.

Dünya hayatında insanlar, korku, açlık gibi zorluklarla olduğu gibi aynı zamanda hoşagiden mal ve evlatlarla da imtihan edileceklerdir (Kaya, 2017: 30). İmtihanlar, kulun irâdî fiilleri kapsamında Allah'ın emirlerine uyma ve yasaklardan kaçınma konusundaki sabrını içerir. Çünkü nefis, ibadetleri yerine getirmekten hoşlanmaz ve günahlardan sakınmaktan kaçınır; bu nedenle kul, bu durumlarla başa çıkabilmek için sabra ihtiyaç duyar. Kulun iradesi dışındaki imtihanlar ise bela ve musibetlerdir. Bu zorluklarla başa çıkabilmek için kul, Allah'ın yardımıyla sabır gösterir ve mücadele eder (Doğanay, 2019: 290-291). Kur'an'da Kasas Suresinin 54. ayetinde bu şekilde mücadele eden kullara sabretmeleri karşılığında iki kat ecir verileceği ve Zümer Suresinin 10. ayetinde bazı durumlarda ise sabredenlere sayısız mükâfatların va'dedildiği belirtilmektedir.

Sabır, yaşanan olumsuz durumları bile süreç içerisinde olumlu hale dönüştürmeye sebep olan erdemli bir kavramdır. Sabrın zıttı olan acelecilik duygusu ise ahlaki bir zayıflıktır. Kur'an'da, Allah'ın yolunda karşılaşılan zorluklar karşısında aceleci davranmamayı ve tebliğ görevine tam bir teslimiyetle devam ederek Allah'ın gelecekte vereceği hükme sabırla beklemenin önemi vurgulanmaktadır (Önal, 2008: 453-456). Mâ'ide Suresinin 27-40 ayetleri arasında, Hz. Âdem'in iki oğlu arasındaki tartışmayı anlatan Kur'an kıssasında, kötü isteklere kapılarak sabretmeyen kişinin kötü sonuçlarla karşılaştığına dikkat çekilmektedir. Ayrıca, Kalem Suresinin 48, 49 ve 50. ayetlerinde Hz. Peygamber'e (sav) hitaben "Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balık sahibi (Yûnus) gibi olma. Hani o, (balığın karnında) kederli bir halde Rabbine yakarmıştı." ayetleri, acele etmemeyi vurgulayan bir uyarı niteliğindedir. Bu ayetler, Hz. Yunus'un başına gelenlerin onun aceleciliği nedeniyle olduğunu açıklamakta; kavmi davetine kayıtsız kaldığı için acele ederek Allah'ın emri olmadan bölgesinden ayrılan Hz. Yunus'un başka sınavlara tabi tutulmasıyla, sıkıntılara aceleci davranmamak ve sabırlı olmanın önemini hatırlatmaktadır.

Beled Suresinde sarp yokuşu aşmanın yollarından biri olarak gösterilen sabırlı olma özelliği manevi danışmanlık süreçlerinde danışanlara kazandırılması gereken bir özellik olarak nitelendirilebilir. Manevi danışman doğru yönlendirmeler yaparak danışanın sabrın önemini ve sabır sayesinde ahirette elde edilecek mükâfatları anlamasını sağlayabilir. Sabırlı olmanın kişiyi birçok yönden olumlu etkilediğine

ilişkin birçok araştırma mevcuttur. Örneğin, Sarah ve Emmons (2007) çalışmaları sonucunda sabırlı bireylerin diğer bireylere göre daha az depresyona girdiklerini ve aynı zamanda iyi oluş ve sabır değişkenleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon olduğunu tespit etmişlerdir. Peterson ve Seligman (2004) sabrın, erdemler ve olumlu sosyal özelliklerle ilişkisinin bulunduğunu ve sabırlı bireylerin daha empatik ve daha minnettar bir tutuma sahip olduğunu belirtmişlerdir. Sabırlı bireylerde olumsuz duygulanımın azaldığı, depresyonun düşük seviyede olduğu, sağlık problemlerinin azaldığı ve yaşam doyumunun arttığı gözlemlenmiştir. Yapılan deneysel çalışmalarda, sabır düzeyi yükseldikçe iyimserlik ve umut düzeyinde yükseldiği ortaya çıkmıştır. Sabırlı bireylerin, genellikle kadere teslimiyeti esas alan bir zaman anlayışı içinde bulunduğu belirlenmiştir (Schnitker, 2012). Ayrıca, bu çalışma kapsamında, sabır ve yaşam doyumu arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Schnitker ve Emmons (2007) çalışmalarında, sabır ile pozitif başa çıkma öznel iyi oluş ve değerlerin gelişimi arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, sabır düzeyindeki artışın yaşam kalitesinde artış sebep olduğu ulaşılan bulgular arasındadır. Tüm bu araştırmaların sonuçları, danışana, karşılan zorluklara karşı sabırlı olmanın ahirette mükâfatla sonuçlanacağı bilincinin kazandırılmasının, onun için önemli bir manevi destek olacağı ve elde ettiği bu sabır şuuru ile hayata daha olumlu bakacağı ifade edilebilir.

3.4 Allah'ın Rızasını Kazanma Yolunda Harcamalar Yaparken Samimi Olmanın Önemli Olduğu Bilincinin Kazandırılması

Beled Suresinin “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor” anlamını taşıyan altıncı ayeti, Allah'ın rızası dışında kullanılan malın tükenmeye mahkûm olduğunu belirtmektedir. Sonraki ayet olan “Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?” ayetiyle, Allah yolunda yapılan harcamaların dahi samimi bir niyetle yapılması gerektiği, aksi takdirde bu amelin Allah yanında bir kıymetinin olmayacağı ve malın bu dünyada tükenmekle kalmayıp kişinin ahiretine de faydası olmayacağı belirtilmektedir. Mana ve hikmet perspektifiyle ele alındığında, bir müminin infak ettiği mal, aslında Allah'a aittir. Zira mülkiyetin tam anlamıyla Allah'a ait olduğu kabul edilmelidir. Kul, bu malı sadece geçici bir süre için emanetçi olarak kullanmaktadır. Ancak, bu emaneti kullanırken, mülk sahibi olan Allah'ın belirlediği çerçeveye bağlı kalmak kulun sorumluluğundadır. Emaneti, mülk sahibinin belirlediği sınırlar içinde adil ve hikmetli

bir şekilde kullanmak gereklidir. Emaneti, kendi arzularına uygun bir şekilde aşırı biçimde kullanmak, adeta bir hırsızlık eylemi olarak değerlendirilebilir, çünkü bu durumda kul, Allah'ın kendisine güvenerek teslim ettiği emaneti gerektiğinden fazla bir şekilde kendi çıkarları doğrultusunda kullanmış olacaktır (İslam ve İhsan, 2023).

Tüketim hayatın bir gerçeğidir ve birçok araştırmayla ortaya konmuştur ki, kişinin tüketim alışkanlıkları psikolojik hayatı üzerinde oldukça etkilidir. Dünyevi amaçlar için yapılan harcamalar insana geçici bir süre zevk verse de uzun vadede bu harcamaların insana verdiği mutluluk hissi anlamını yitirmektedir. Fakat inançlı bir insan için, Allah yolunda yapılan infaklar onun psikolojik sağlamlığı açısından oldukça önem taşımaktadır. Dini inancın pratik yönü olan ibadetler, psikolojik rahatsızlıkları rehabilite edici özelliklere sahiptirler. Özellikle infak ibadeti, bireyin ruh sağlığına olumlu katkılarda bulunmaktadır. İnfak ibadeti, verme davranışını teşvik eden motivasyonları, duygusal ve ruhsal süreçleri içermekte ve gerçekleşen infak davranışı bireyin iç huzurunu artırarak pozitif duygular oluşturmaktadır. İnfak, bireyin bencillikten uzaklaşmasına, hayra yönelmesine, şefkat ve merhamet duygularını güçlendirmesine, cimrilik ve kibirden kaçınmasına katkı sağlar. Ayrıca, ekonomik refaha sahip olan bireylerin muhtaç olanlara yardım etmesi, empati imkanı yaratır ve hem yardım eden hem de yardım alan kişilere psikolojik kazanımlar sunar. İnfak ibadeti, insanların sınırsız isteklere sahip olduğu bir dünyada maddi arzulara karşı direncini artırarak, bencillikten, güçsüz ve zayıfı ezmekten, cimrilikten ve maddi köleliğe düşmekten korur. Aynı zamanda, insanın dünyevi imkânlarla olan bağımlılığını azaltarak, manevi değerlere odaklanmasına yardımcı olur (As-Dere, 2021: 61-65).

İnfak ibadetinin kişiye hem ahirette fayda vermesinin hem de bu dünyada içsel huzuruna fayda sağlamanın en önemli yolu, bu ibadetin Allah rızasından başka bir amaç gözetilmeden gösteriştan uzak durularak yapılmasıdır. Kur'an'da, Bakara Suresinin 264. ayetinde, iyiliklerini gösteriş için yapan ve bu iyilikleri başkalarına övünerek sunan kişilerin çabalarının boşa gideceği konusunda bir uyarı yapılmaktadır. İman etmeyen, sadece insanlar arasında öne çıkmak için malını harcayan kişilerin sadakalarını gösterişe dönüştürmemeleri ve başkalarının kalbini kırmamaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu tür kişilerin durumu, üzerinde sadece bir miktar toprak bulunan ve şiddetli yağmur altında çıplak bir şekilde kalan bir kayanın durumuna benzetilmektedir. Bu kişilerin, yaptıkları iyiliklerin onlara hem ahirette hem de bu

dünyada fayda vermeyeceği belirtilmektedir. Ayette bahsedilen Allah'ı varlığına ve ahiret gününün hak olduğuna inanmayan kişiler, aslında içsel huzur ve saadetin gerçek anlamından habersizdirler. Malıyla yapılan iyilikleri, gösterişle süsleyip Allah'ın rızasını gözetmeyen bu kişiler, asıl niyetlerinin insanların övgülerini toplamak ve gösteriş yapmak olduğunu ortaya koyarlar (Çakar, 2016: 295-296).

Manevi danışmanlık açısından, danışanı inandığı değerler doğrultusunda yardım faaliyetlerine (infak) teşvik etmenin ona fayda vereceği ifade edilebilir. Bununla birlikte, Beled Suresi 6. ve 7. ayetleri, kişinin inanmadığı yolda harcamalar yapmasının ona mutsuzluk getireceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu yüzden, manevi danışmanlar, danışanlarını öncelikle kendi iç dünyalarında samimi olmaya çağırabilirler. Danışan kendi iç dünyasında başkalarına yardım etmenin gerekliliğine inanmışsa, onu infak için teşvik etmekte fayda olabilir fakat bu eylemi zorunda hissettiği için yapıyorsa bunun faydadan çok zararı olabilir.

3.5 İhtiyaç Sahibi İnsanlara Yardımcı Olmanın Önemli Olduğu Bilincinin Kazandırılması

Beled Suresinin 12. ayetinde geçen “O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?” sorusuna daha sonraki ayetlerde köle azat etmek veya açlık gününde yakını olan bir yetimi veya topraklarda sürünen bir yoksulu doyurmaktır şeklinde yanıt verilmiştir. Bu ayet ile ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmenin sarp yokuşu aşmak anlamına geldiği, bir başka deyişle, Allah'ın yanında kıymetli ameller olduğu ifade edilmiştir.

Hayat, birçok canlının bir arada yaşadığı bir düzeni ifade eder. Bu düzen içinde her canlının, mutlu bir yaşama, soyunu sürdürme, fonksiyonlarını yerine getirme, bir arada yaşama, paylaşma, işbirliği yapma gibi hak ve görevleri bulunmaktadır. Hayatı paylaşan canlılar, bu hak ve görevleri yerine getirdikleri sürece düzen devam eder ve herkes mutlu olur. Aksi takdirde düzen bozulur ve sorunlar ortaya çıkar. Düzenin bozulması, hayatı anarşiye sürükleyebileceği gibi, kaosa da neden olabilir. Bu noktada, düzeni koruma görevi esas olarak insana düşmektedir. Çünkü canlılar arasındaki hak ve görevlerin yerine getirilmesini sağlayacak olan, doğadaki dengeyi koruyacak olan insanlardır (Fersahoğlu, 2001: 145).

Söz konusu edilen bu düzenin kurallarından biri de yardımlaşmadır. Yardımlaşma, geniş bir anlamda insanları, hayvanları, bitkileri ve doğayı içeren geniş kapsamlı bir

paylaşma ve işbirliği anlamına gelebileceği gibi, sadece insanlar arasında gerçekleşen dayanışma ve işbirliğini de içerebilir. İnsanlar arası yardımlaşmanın temelinde, bir şeyler verme bilinci yatar. Bu bilinç, zamanını, enerjisini, bilgisini, malını vb. geniş bir çerçevede ele alınabileceği gibi, sadece malını paylaşma şeklinde de dar bir çerçevede düşünülebilir (Vatandaş, 2003: 150). Burada odaklanılan nokta, insanların birbirlerine mal verme şeklindeki yardımlaşmadır. İnsanların mutluluğu ancak bu şekilde mümkündür. Alan ihtiyacı görüldüğü için verende başkasının ihtiyacını karşıladığı için mutlu olur (Baycar, 2019: 202).

Bireyler arasındaki farklılıklar, insanlık için kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkar. Her bireyin yetenekleri doğuştan itibaren aynı olmadığı gibi, dünyaya geldikleri anda sahip oldukları donanım da farklılık gösterir. Kimi insanların maddi olanakları yeterli ve zenginken, diğerleri bu imkânlarla sahip değildir. Bedensel, bilişsel, duygusal ve psikomotor açılardan bazı bireyler geniş bir yetenek mirasına sahipken, bazıları ise bu şansı elde edemezler. Farklı alanlarda yeterliği olan bireylerin yanı sıra sınırlı yeteneklere sahip olanlar da mevcuttur. Bazı kişilerin bedenleri güçlüyken zekâları zayıf olabilir, diğerleri ise zekâları güçlü ancak bedensel açıdan zayıf olabilirler. Duygusal zenginliğe sahip olanlarla düşünsel zenginliğe sahip olanlar arasında da farklılıklar gözlemlenebilir. Doğuştan sahip olunan donanıma rağmen, eğitim-öğretim, beslenme gibi faktörler nedeniyle bu potansiyeli kullanamayan bireylerin yanı sıra sınırlı yeteneklerini değerlendirip başarı elde eden bireyler de bulunmaktadır (Karaca, 2012: 227-228). Sonuç olarak, bireylerin doğuştan sahip oldukları yeteneklerinin yanı sıra elde ettikleri kazanımlar da büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Toplumda bilgili olanlarla cahiller, zenginlerle fakirler, güçlü ve yetkin olanlarla güçsüz ve zayıf kalanlar arasında çeşitlilik bulunmaktadır. Bu durum, bir toplumda iş bölümü, dayanışma ve yardımlaşma gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Her birey, sahip olduğu imkânlar doğrultusunda paylaşmaya, bölüşmeye ve yardımlaşmaya katkıda bulunabilir. Bu değerlere önem veren toplumlar, gelişmişlikleri ve ilerlemeleriyle mutlu bir yaşama ulaşırken, bu değerleri bilmeyen ve öğrenmeye kapalı olan toplumlar geri kalmışlıkla ve mutsuz bir yaşamla karşılaşabilirler.

Beled Suresinin 13-16 ayetlerinde geçen yardım türleri olan köle azat etme ve ihtiyaç sahibi insanları doyurma amellerinin her ikisi de malla yapılan yardımlardandır. Günümüzde köle azat etmek mümkün olmasa da, muhtaç insanları doyurmak hala

mümkündür. Allah, kullarına geniş imkânlar tanırken, bu imkânları kullanma sorumluluğu da yükler. Özellikle zenginlerin fakirlere yardım etmesi bu sorumluluklardan biridir. İslami inanca göre, mal Allah'a aittir ve zenginler, Allah'ın nimetlerini kullanma sorumluluğundaki kullardır. Bu bağlamda, zenginlere, ellerindeki imkânların bir kısmını ihtiyaç içindeki kimselere vermeleri emredilir (Çelik, 2018: 217). Aynı zamanda, İslami bakış açısına göre, insanlar kardeştir. Ortak inançları ve insan olmaları nedeniyle birbirlerine yardım etmeleri beklenir. Bu yardımlaşma ve dayanışma olmadığında, kardeşlik duyguları zayıflar veya kaybolur. İslam, müminler arasında sevgi, merhamet ve yardımlaşma olması gerektiğini vurgular (Şahan, 2015: 125).

Bireyin kendi iç barışının bozulmaması için, onun kendi değerlerine uygun davranışlarda bulunması gereklidir. İslam'a göre, kişi kendi imkânlarını başkalarına yardım etmek için kullanmalıdır. Bu sorumlulukları yerine getirmediğinde içsel bir çatışma yaşar (Temiz, 2008: 66). Ayrıca, yardım yapmanın önemli bir unsuru da, yardımın hangi koşullarda ve kime yapıldığıdır. İslam'a göre, yardım, ihtiyaç içinde olan akrabalarından ihtiyacı olanlara, fakirlere, düşkünlere, yetimlere, yolculara ve Allah yolunda cihad edenlere yapılabilir. Yardımın doğru kişilere yönlendirilmesi, etkili ve anlamlı olmasını sağlar (Yumurtacı, 2019: 466). Yardımın içeriği de büyük bir öneme sahiptir. İslam, yardım edilen kişilere sevilen ve güzel şeylerin verilmesini öğütler. Allah'ın rızası için yapılan yardımların bereketli ve artan bir nitelik taşıdığına inanılır. İslam, verilen yardımın sadece maddi değil, aynı zamanda manevi zenginlik içermesi gerektiğini vurgular (Topbaş, 2011: 52-53). Son olarak, yardımın nasıl yapıldığı da önemlidir. İslam, yardımın gösterişten uzak, samimi ve içtenlikle yapılmasını önerir. Yardım eden kişinin niyeti Allah'ın rızası olmalıdır ve yardımın alıcıyı incitmemesi için dikkatli olunmalıdır. Ayrıca, yardımın açıkça yapıldığı durumlar toplumu teşvik etmek amacıyla önerilirken, gizlice yapılan yardımların daha fazla sevap getireceği belirtilir. Bu nedenle, İslam'a göre yardım etmek, sadece bir eylem değil, aynı zamanda bir sorumluluktur ve bu sorumluluğun yerine getirilmesi için doğru niyet, doğru kişilere, doğru şartlarda ve doğru şekilde yardım etmek önemlidir. Bu prensiplere uygun yapılan yardımlar, hem yardım edenin içsel huzurunu sağlar hem de toplumun daha adil ve dengeli bir yapıya kavuşmasına katkıda bulunur (Kaya, 2021: 44-49).

Beled Suresinde sarp yokuşu aşmanın yollarından biri olarak gösterilen açlık gününde yakını olan bir yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurmak ameli manevi

danışmanlık süreçlerinde manevi yönlendirme yapmak amacıyla kullanılabilir. Özellikle maddi açıdan durumu iyi olan fakat manevi açıdan kendini boşlukta hisseden insanlara yönelik bu yönlendirmenin yapılması etkili sonuçlar doğurabilir. Çünkü, danışan İslam inancına sahip bir insansa ihtiyaç sahibi insanları doyurarak hem yaptığı iyilikler sonucunda dinini emrettiği bir ameli gerçekleştirdiği için hem bu dünya açısından içsel huzura kavuşacak, hem de dini bir sorumluluğunu yerine getirdiği için kendini daha iyi hissedecektir. Danışan İslam inancına sahip biri olmasa bile, danışanı ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmesi için teşvik etmenin birçok açıdan faydası olabilir. Bunlar, yardımın ruhsal sağlığa katkı sağlaması, empati ve insan ilişkilerinin gelişimini desteklemesi, ahlaki değerleri güçlendirmesi, bireyin kendini keşfetme ve anlam arayışına katkıda bulunması, toplumsal sorumluluk bilincini artırması, kişisel gelişim ve büyümeyi desteklemesi, mutluluk ve huzur düzeyini artırması, toplumsal bağlantı ve dayanışmayı güçlendirmesidir. Danışanın elde edebileceği pozitif etkiler dikkate alındığında, Beled Suresinin 13-16 ayetlerinden yola çıkarak ulaşılan, “ihtiyaç sahibi insanlara yardımcı olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılmasının” bir manevi danışmanlık tekniği olarak kullanılmasının faydalı olacağı ifade edilebilir.

3.6 Merhametli Olmanın Önemli Olduğu Bilincinin Kazandırılması

Beled Suresinin “Bundan sonra da iman edenlerden, sabrı birbirlerine tavsiye edenlerden, merhameti birbirlerine tavsiye edenlerden olmaktır” anlamını taşıyan 17. ayeti merhametli olmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu ayet Beled Suresinin 12. ayeti olan “O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?” 13-16 ayetlerinde verilmiş olan “O tutsak bir boynu çözmek (köle azat etmek)tir. Yahut şiddetli bir açlık gününde kendisiyle yakınlığı olan bir yetimi yahut topraklarda sürünen bir yoksulu doyurmaktır.” ayetinin devamı niteliğindedir. O halde merhametli olmakta sarp yokuşu aşmanın yollarından biri olarak nitelendirilebilir.

Merhamet ve rahmet kelimeleri, 'r-h-m' kökünden türemiş olup acıma, esirgeme, koruma, affetme, bağışlama, nimet verme ve ikamet etme gibi anlamları içermektedir. Kur'an'da sıkça geçen rahmet kelimesi, Allah'ın sıfatı olarak vurgulanmıştır. Allah'ın yarattığı varlıklara karşı sonsuz merhameti, insanların da merhametle ahlaklanmasını gerektirir. Merhamet, din açısından bakıldığında, iyilik yapma arzusuyla var olan bir hissiyat olarak tanımlanmıştır. Ancak modern yaşam biçimlerinin bencilleştirdiği ve duygulardan yoksunlaştırdığı gözlemlenmektedir (Karaca, 2023: 22-24).

İnsanın insan olma niteliğini belirleyen duygulardan biri olan merhamet, yaratıcı tarafından tüm varlıklara bahşedilen bir "Rahmanî nefes" olarak kabul edilir ve sadece insanlar için değil, tüm varlık için sonsuz bir yaşam kaynağıdır (Yaran, 2018: 103). Merhamet, Allah'ın Rahman isminin bir yansıması olarak esirgeme ve şefkat gösterme anlamına gelir, bu da insanın doğasında bulunan fitri bir erdemdir. Ahlaki açıdan, bir davranışın ahlaki olabilmesi için merhametin şart olduğu belirtilir; çünkü ahlak, incitmemeyle başlayan ve yükselen bir yolculuktur. Din, insanları iyiliği emretmeye ve kötülükten kaçınmaya teşvik eder, bu da merhametin temel prensiplerinden biridir (Özcan, 2020: 28-29). İslam'ın öğretisi, merhametin geniş bir kapsama sahip olduğunu vurgular, bu da çocuklardan yaşlılara, yetimlerden hastalara kadar herkesle ve tüm canlılarla merhametli davranmanın mümin olmanın bir gerekliliği olduğunu belirtir. Merhamet duygusu, duygusal zeka yeterlilikleri olan özbilinç, empati ve ilişkileri yürütme ile ilişkilidir. Merhamet davranışı, kişinin kendi duygularını tanıması, başkalarıyla empati kurması ve ilişkileri yönetme becerisi kazanmasıyla ilgilidir. Sevgi ve şefkat sahibi bir bireyin merhametsiz olması düşünülemez (Gören, 2020: 34-36).

Merhamet, bireyin diğerlerinin acılarına duyarlı olma durumunu ifade eder. Bu duygu, başka bir varlığın kötü durumundan kaynaklanan üzüntü ve acıma hissini içerir. Aynı zamanda, merhamet kişinin kendi içsel anlayış ve nezaketini göstermesiyle de ilişkilendirilir. Merhamet, kişinin kendi yaşadığı veya başkalarının yaşadığı sıkıntının farkında olmasını ve bu sıkıntıyı hafifletmek amacıyla harekete geçmesini içerir. Merhamet, bireysel, örgütsel ve toplumsal düzeyde huzurun sağlanmasına katkıda bulunur ve zihin ve beden üzerinde iyileştirici bir etkisi olduğuna inanılır. Ancak, bazen insanlar merhametli olmakta zorlanabilir, merhamet göstermekten çekinebilir ve hatta merhamet korkusu yaşayabilir (Goetz vd., 2010: 351-352). Ayrıca, merhametin olumsuz yönleri arasında tükenmişlik, ikincil travmatik stres ve merhamet yorgunluğu bulunmaktadır (Figley, 2002). Bununla birlikte, merhametin olumlu yönü olan merhamet doyumunu, yardım etmekten kaynaklanan memnuniyet hissini ifade eder. Merhamet doyumunu, kişinin başkalarına yardımcı olmaktan kaynaklanan olumlu duygularını kapsar ve sadece insanlara değil, diğer canlılara karşı da gelişebilir (Nas ve Sak, 2021: 2020).

Merhamet doyumunu, yardım ve hizmetin getirdiği memnuniyetle bireyin işini keyifli hale getirme yeteneğini ifade eder. Bu durumda, merhamet doyumunu yüksek olan

bireyler, başkalarına yardım etmenin kendileri için keyifli bir deneyim olduğunu düşünebilirler. Aynı zamanda, bu bireyler koşullara bakılmaksızın çevreleriyle ilgilenebilirler, bu da onlara enerji verirken morallerini yükseltir, sevinç ve doyum elde etmelerini sağlar. Dolayısıyla, merhamet doyumunu yüksek olan kişiler, yaptıkları işi sevme ve insanlara faydalı olma konusunda moral bulma yeteneğine sahiptir (Stamm, 2010: 12). Bu bağlamda, merhamet doyumunu yüksek bireyler daha olumlu düşünceler geliştirebilir, kendilerini başarılı hissedebilir, iş doyumları yüksek olabilir ve hayatta fark yaratabileceklerine inanabilirler. Ancak, zaman zaman insanların merhamet doyumunda azalma olabilir. Psikolojik rahatsızlıklar ve stres, tükenmişlik duygusunu artırarak merhamet doyumunu düşürebilir (Li vd., 2014: 97; Rossi vd., 2012: 938). Merhamet yorgunluğu yaşayan bireylerin merhamet doyumunu düşük olabilir. Ancak merhamet doyumunu arttırdığında, merhamet yorgunluğu, stres semptomları ve tükenmişlik düzeyinde azalma görülebilir (Coetzee ve Klopper, 2010: 241). Bu nedenle, merhamet doyumunu, merhamet yorgunluğuna karşı bir koruyucu faktör olarak kabul edilir.

Beled Suresinde sarp yokuşu aşmanın yollarından biri olarak gösterilen merhametli olma özelliği manevi danışmanlık süreçlerinde danışanlara kazandırılması gereken bir özellik olarak nitelendirilebilir. Manevi danışman doğru yönlendirmeler yaparak danışanın merhamet duygusunun önemini anlamasını sağlamalı ve danışanın merhamet doyumunun artması sağlanmalıdır. Danışanların merhamet doyumunu artırmak için çeşitli öneriler bulunmaktadır. Bu öneriler arasında başa çıkma, gevşeme ve iletişim becerilerini içeren eğitim programları düzenlemek, farkındalık eğitimleri vermek ve sorun yaşayan bireyler için iyileştirme programları düzenlemek bulunmaktadır. Ayrıca, bireylerin sağlığını destekleyici destekler sağlamak ve psiko-eğitimler vermek, merhamet doyumunu artırmada etkili olabilir. Farkındalığın, merhamet doyumunu artırmada önemli bir faktör olduğu ve farkındalık düzeyi yüksek olan bireylerin daha fazla zindeliğe, yüksek iyi-oluşa ve daha fazla merhamet doyumuna sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, merhamet doyumunu geliştirmek için olumlu duyguları artırmak, stres yönetimi kaynaklarını artırmak ve yaşamı mutlu kılacak öz-bakımı artırmak gibi üç ana yol önerilmektedir (Nas, 2021: 671-673).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında ayrıntılı bir şekilde incelenmesidir. Bu çalışma, manevi danışmanların danışanlarına rehberlik ederken İslam'ın kutsal metni olan Kuran-ı Kerim'i nasıl etkili bir şekilde kullanabileceğini anlamaya yönelik bir araştırma yapmayı hedeflemektedir.

Çalışmanın birinci araştırma sorusu “Beled Suresinde insanın psikolojik yönü nasıl ele alınmaktadır?” şeklindedir. Beled Suresi'nin insan psikolojisini, insanın ahlaki erdemleri ile ahlaki zaafları olmak üzere iki yönden ele aldığı gözlemlenmektedir. Beled Suresinin incelenmesi sonucunda bu ahlaki erdemlerin mücadele azmi, yardımseverlik, şükür, fedakârlık, sabırlı ve merhametli olmak olduğu belirlenmiştir.

Beled Suresinin “Ancak o sarp yokuşu aşamadı” anlamını taşıyan on birinci ayeti insanların büyük çoğunluğunun kendilerine verilen onca nimete rağmen kendilerine gösterilen doğru yolda ilerleme konusunda mücadele etmediği belirtmektedir. Nitekim Asr Suresinde insanların çoğunun ziyanda olduğunun belirtilmiş olması da insanların çoğunluğunun sarp yokuşu aşamayacağı anlamına gelmektedir denebilir. Bu ayet ile aslında yanlış bir davranış öne çıkarılarak onun zıddının önemi ortaya konmaktadır. Mücadele insan hayatının vazgeçilmez bir unsurudur. İnsan hayata ilk anda mücadele ile başlar ve ölüm anına kadar bu mücadeleyi sürdürür. Mücadele etmeyip çevresinde olan biteni izlemekle yetinen insan çoğunlukla kaybetmeye mahkûmdur. Mücadele kavramının anlamını en açık biçimde peygamberlerin yaşamlarında gözlemlemekteyiz. Peygamberler, tebliğ sürecinde maruz kaldıkları zorluklara, eziyetlere, baskılara ve işkencelere karşı hemen Allah'a sığınmışlar, içten gelen yakarışlarla dua etmişler ve sabırla mücadele etmişlerdir. İslam peygamberi Hz. Muhammed (sav), müşriklerin baskılarına karşı asla pes etmeyen ve mücadeleyi bırakmayan bir tutum sergilemiştir. Mekkelilerin uyguladığı ağır boykot gibi durumlarla karşılaştığında bile, ona tabi olan Müslümanlarla birlikte sağlam bir duruş sergileyerek sonunda zafer elde etmiş ve direnişin gücünü göstermiştir. Bu direniş, şüphesiz ki sabırla gerçekleştirilmiş ve tarihte örnek alınması gereken bir olay olarak yerini almıştır (Yılmaz, 2019: 11-12). Mücadele etme kavramı pozitif psikolojinin de önemli bir bileşeni olarak görülmektedir. Pozitif psikoloji, bireyin olumsuz durumlarla başa çıkarken güçlü yönlerini kullanmasını, olumsuzluklara karşı mücadele etmeyi,

hayata iyimser bir perspektiften bakmayı ve mutluluğa ulaşmak için çaba göstermeyi içeren bir yaklaşımdır (Ayten, 2015: 48). Bu çerçevede, pozitif psikoloji sadece mutluluğa odaklanan bir perspektif değildir; mutluluk, sadece bu yaklaşımın bir parçasıdır (Demir ve Türk, 2020: 120). Literatür incelendiğinde, Kur'an-ı Kerim'in incelendiği birçok akademik çalışmada mücadele azminin de ele alındığı görülmektedir. Örneğin, Baş (2018) "Kişilik ve Karakter İnşasında Kur'an'ın Sunduğu Güzel İnsan Modeli" adlı çalışmasında Kur'an'ın sunduğu güzel insan modeline ilişkin birçok özellik belirtmiş ve bu özelliklerden birinin de mücadele azmi içinde olduğunu ifade etmiştir. Sonuç olarak, hayatta başarıya ulaşmanın temel unsurlarından birinin, şüphesiz ki mücadelecî bir ruha sahip olmak olduğu ifade edilebilir. İnanan bir kişi, bu ruhu elde etmek için sürekli olarak ilahi yönergeler doğrultusunda adımlar atabilir ve böylece sabırlı bir duruş sergileyerek, kendi davası uğruna en iyi çabayı gösterebilir. Beled Suresinin bu ayeti de inanan bir insan için mücadele azmine sahip olunması noktasında önemli bir uyarıcıdır.

Kur'an-ı Kerim Beled Suresinin 12. ayeti ile muhataplarına sarp yokuşun ne olduğunu sormakta ve ardından gelen 13, 14, 15 ve 16. ayetlerde sarp yokuşun aşılması için gereken amelleri açıklamaktadır. Bu ayetlerde vurgulanan amellerin yardımseverlikle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. İlk olarak, köle azad etmek, sarp yokuşu aşmak için tavsiye edilen bir amel olarak belirtilmiştir. Bu eylem, bir kölenin özgürlüğüne kavuşmasına yardımcı olmak açısından büyük bir fedakârlık gerektiren önemli bir yardımseverlik örneğidir. Ayrıca, başkasına ait bir köleyi satın alarak azad etmek de sarp yokuşu aşmanın bir yolu olarak gösterilmektedir. Benzer şekilde, ayetlerde sarp yokuşu aşmada öne çıkan bir diğer yardımseverlik örneği de açlık içinde olan yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurmak olarak belirtilmiştir. Bu ayetler ile sarp yokuşu aşma yolunda gerçekleştirilebilecek davranışlar vurgulanarak yardımseverliğin önemi ortaya konmuştur. Literatür incelendiğinde, yardımseverliğin bir müminde bulunması gereken bir sıfat olduğunu ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin, Gültekin ve Özcan (2021) çalışmalarında Kur'an ayetleri bağlamında yardımseverliğin tahlilini yapmışlardır. Bu kapsamda, öncelikle Kur'an-ı Kerim'de yer alan ve yardım davranışını kapsayan kavramların hangi ayetlerde olduğunu belirlemişlerdir. Çalışma kapsamında bu ayetlerden birisinin Beled suresi olduğu belirtilmiş ve Beled suresinde yardım davranışının motivasyon sebebi olarak ahiret inancı, yardım davranışının muhatapları olarak yetimler ve yoksullar, köleler-

esirler ve yardım içerikli ayetlerde yardım davranışıyla ilişkili olarak zikredilen olumlu değerler olarak da sabır ve merhamet kavramları gösterilmiştir. Gültekin ve Özcan (2021)'in çalışmalarında ulaştıkları sonuçlar ile bu çalışmadan elde edilen sonuçların uyumlu olduğu ifade edilebilir. Sonuç olarak, Kur'an-ı Kerim'deki ilgili ayetlerin içeriğinden anlaşılacağı üzere, yardımseverlik bireysel ve toplumsal düzeyde huzura önemli bir katkı sağlayan temel değerlerden biridir. Bu nedenle, Kur'an-ı Kerim'in teşvik ettiği insafı, yardımsever, merhametli, iyi niyetli ve özverili bir tutumu benimseyen toplumlar, sevgi, huzur ve esenliğin hâkim olduğu bir ortam oluşturabilirler. İnsanlar, bu bilinçle birbirlerine sevgi ve muhabbetle bağlanır, akrabalık ve komşuluk ilişkilerini barış ve paylaşım içinde sürdürürlerse, ekonomik olarak kalkınmış ve empatik bir toplumun oluşması kaçınılmazdır. Milli ve manevi değerlerin birlikte hüküm sürdüğü müreffeh bir toplumun üyeleri, ahiret yaşantılarında da bu huzur ve ferahlığa ulaşmayı umut ederler. İlahi mesajın bireyin ve toplumun refahına odaklandığı bu anlayışın, hayatın her alanında işlevini sürdürmesi için dikkatle okunması ve anlaşılmaya çalışılması, huzur ve birlik ortamının oluşmasına önemli katkılarda bulunabilir.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın insanlara bahsettiği nimetler anıldığında, bu aynı zamanda bu nimetlere karşı şükredilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Beled Suresi'nin 8, 9 ve 10. ayetlerinde geçen "Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" ifadesi, Allah'ın insana bahsettiği bazı nimetlere dikkat çekmektedir. Bu nimetler arasında iki göz, bir dil, iki dudak ve hayır ile şer yollarının apaçık bir şekilde gösterilmesi bulunmaktadır. Şükür, bir duygu ve bilişsel süreç olduğu kadar insanî bir değer, davranış ve kişilik modeli olarak da ele alınır. Şükür, bir iyiliğin (hediye, nimet, lütuf) değerini takdir etmek, ona güzel veya daha güzel bir şekilde karşılık vermek, verene karşı takdir ve minnettarlık duymak anlamına gelir. Psikoloji ekollerinin tarihine bakıldığında, şükür modern psikoloji tarafından duygu ve dini bir yapı olarak kabul edildiği için uzun süre ihmal edilmiştir. Ancak pozitif psikolojiyle birlikte, şükür kavramı psikoloji içinde sistemli bir şekilde ele alınmaya başlamıştır. Şükür, dini bir perspektifle incelendiğinde, İslam dini ve tasavvufta da dâhil olmak üzere diğer dini geleneklerde önemli bir yer işgal eden nimet kavramıyla bağlantılıdır (Ayten, 2015: 149-150). Şükür, dini ve psikolojik açıdan bir araya geldiğinde, pasif bir durum olmanın ötesinde, bireyin dışa ve içe yönelik bakışını aktif bir şekilde şekillendiren önemli bir unsurdur (Aygan, 2020: 233). Literatür

incelendiğinde, şükür ile birçok olumlu değişken arasında pozitif ve olumsuz değişken arasında negatif ilişkilerin ortaya konduğu çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin, Göcen (2012)'nin örneklemini yaşları 17 ve 60 arasında değişen 611 Türk-Müslüman gönüllünün oluşturduğu çalışmasında şükür ile dini yönelim ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişkiyi incelediği görülmektedir. Araştırmanın bulgularına göre, dini yönelimin hem şükretme, hem de psikolojik iyi olma değişkenleriyle pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Yapılan regresyon analizleri, içgüdüsel dini yönelimin, şükretme, takdir etme ve psikolojik iyi olma üzerinde pozitif yönlü etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Dini yönelimdeki artış, şükretme ve takdir etme düzeylerini de artırmaktadır. Bu durum, şükür kavramının Türk toplumunda genellikle dini bir kavram olarak algılanmasıyla uyumludur ve dini yönelim ile şükür arasında yakın bir ilişki öngörülmektedir. Bir başka örnekte ise, Kashdan ve diğerleri (2009) örneklemini Vietnam gazilerinin oluşturduğu çalışmalarında şükür düzeyi ile travma sonrası stres bozukluğu yaşama durumunu araştırmış ve şükür düzeyi daha yüksek olan bireylerin travma sonrası stres bozukluğu yaşama ihtimalinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sonuç olarak, Beled Suresi'nin 8, 9 ve 10. ayetlerinde öne çıkarılan nimetler ile şükre işaret edilmiş ve insanın kendisine verilen bu nimetlere karşı hem Allah'a şükretmesi hem de bu nimetleri yerinde kullanarak Allah'ın rızasını kazanacak, bir başka deyişle, hayır yolunu seçecek işler yapması istenmiştir. Araştırmalarda da ortaya konduğu gibi bu ayet ile insana hatırlatılan şükür insana psikolojik açıdan da önemli bir destek sağlamakta ve içsel huzurunun artmasına sebep olmaktadır (Ayten, 2015: 90-92). Bu açıdan, Beled Suresi'nin bu ayet ile verdiği mesajın insanlar tarafında doğru algılanması ve hayata uygulanması önem taşımaktadır denilebilir.

Beled Suresi'nin 13, 14, 15 ve 16. ayetlerinde geçen köle azad etme, açlık gününde ihtiyaç sahibi yakın bir yetimi doyurma veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurma eylemi, fedakârlık içeren bir davranışı simgeler. Eğer ayet sadece köle azad etmek ve açları doyurmakla ilgili olsaydı, bu eylemler yine kendi malından başkalarına harcamak anlamında bir fedakârlık olarak kabul edilirdi. Ancak, ayette bu eylemlerin açlık gününde gerçekleştirilmesinden bahsedilerek, yardım yapan kişinin kendi imkânlarının bol olmadığı bir dönemde dahi başkalarına yardım etmesi vurgulanmaktadır. Başka bir deyişle, maddi imkânları yeterli olan bir kişi için ihtiyaç sahiplerini doyurmak, hayırlı bir davranış olabilir; ancak Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle

sarp yokuşun aşılması, bir kişinin kendi durumu iyi olmasa bile ihtiyaç sahiplerini düşünerek fedakârlık yapmasıyla mümkündür. Literatür incelendiğinde, fedakârlığın pozitif psikolojinin grup düzeyinde ele aldığı bir eylem olduğu görülmektedir. Çünkü fedakârlık bireysel olarak yapılsa da sonuçları yardımseverlik gibi toplumun diğer bireylerine fayda sağlamaktadır. Bu açıdan fedakârlığın toplum içinde bütünleşmeye fayda sağladığı ifade edilebilir (İşcan, 2021: 9). Felsefi ve dini bakış açılarına göre, fedakârlık temel bir değerdir ve birçok farklı kültürde geleneksel bir erdem olarak kabul edilir. Sosyal yaşamda iyi bir insan olabilmek, hayatı daha anlamlı ve güzel kılan temel etkenlerden biridir. Diğerkâmlık ve fedakârlık, paylaşmayı ve yardımı içeren, iyi bir insan olmanın temel özelliklerindedir. Kuran'da geçen "İsar" kavramı, bir kimsenin kendi ihtiyaçlarına rağmen sahip olduklarını başkalarının ihtiyaçları için kullanması, başkalarına fayda sağlamak için fedakârlıkta bulunması olarak açıklanır (Kölemen, 2022: 23-24). Beled Suresi'nin 13, 14, 15 ve 16. ayetleri ile ortaya koyduğu eylemlerde Müslüman bir toplum içinde huzur ve adalet duygusunun artmasını sağlayacak fedakârlık eylemleridir. Her ne kadar günümüzde köle azat etmek gibi bir eylemi yapma imkânı bulunmasa da, ihtiyaç sahibi insanları doyurmak mümkündür. Doyurma eylemi ile bir kişiyi bir seferlik doyurma anlaşılabilir gibi bir ailenin yeme içme ihtiyacına sürekli olarak destek olmakta anlaşılabilir. Kur'an-ı Kerim bu ayette özellikle yakın olana yardım etmeyi zikrederek, akrabalar arasında yardımında önemini ortaya koymuştur. Maddi gücü yerinde olan bir kişinin akrabasına yardım etmesiyle akrabalık ilişkileri de kuvvetlenecektir. Zaten bir toplumda herkes akrabasını bu açıdan gözetirse o toplumda ciddi anlamda ihtiyaç sahibi kalmayacaktır. Sonuç olarak, bu ayetler öne çıkardıkları amellerle Müslümanlara fedakârlık yapmayı, Müslüman toplumunu bütünleştirmeyi, akrabalar arası ilişkileri güçlendirmeyi ve ihtiyaç sahiplerini azaltmayı hedeflemektedir denilebilir.

Beled Suresi'nin 17. ayetinde, "Bundan sonra da iman edenlerden, sabrı birbirlerine tavsiye edenlerden, merhameti birbirlerine tavsiye edenlerden olmaktadır" ifadesi yer almaktadır. Bu ayet, 12. ayetteki "O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?" sorusunun bir cevabını içermektedir. 14, 15 ve 16. ayetlerde, sarp yokuşun, köle azat etmek ve açlık gününde yakını olan bir yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurmak olarak tanımlanmıştır. Ancak bu ayette, bu eylemlere ek olarak iman edenlerden olmak, birbirlerine sabrı ve merhameti tavsiye etmek, sarp yokuşu aşmanın bir parçası olarak nitelendirilmiştir. Literatür incelendiğinde, Tütün (2012: 395-396)'ün Beled

Suresi bağlamında insan ve özelliklerini incelediği bir çalışma yaptığı görülmektedir. Bu çalışmada, Beled Suresi'nin müminlerin birbirlerine sabır ve merhameti tavsiye etmesinin önemine vurgu yapıldığı, iman sahibi olmanın bir yansıması olan sabrın Allah'ın emirlerine uyma, itaat etme, günahlardan kaçınma ve yaşanan zorluklara katlanma gibi durumları kapsadığı belirtilmiştir. Öte yandan, merhametin, Allah'ın yarattıklarına karşı insanın duyarlı ve şefkatli olmasını ifade ettiği, merhametin sadece insanlar arasında değil, aynı zamanda tüm canlıları içine alan kapsamlı bir merhameti ifade ettiği belirtilmiştir. Son olarak, Beled Suresin bu özelliklere sahip kişileri "Ahiret mutluluğuna erenler" olarak tanımladığı ifade edilmiştir. Beled Suresi'nin nazil olduğu dönem, İslam'ın Mekke'de ilk yayılmaya başladığı yıllara denk gelmektedir. Bu dönemde, müşrikler, İslam'ı kabul edenlere yönelik zulmü artırmaktaydı, özellikle söz konusu olan Müslüman köleler üzerindeki zulüm daha da yoğunlaşmaktaydı. Önceki ayetlerde sarp yokuşun mahiyeti sorulmuş ve ardından bu zorlu yokuşun, köle azad etmek, açlık gününde yakını olan yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurmak olduğu açıklanmıştır. Bu eylemlere ilaveten, iman edenler arasında bulunup birbirlerine sabır ve merhameti tavsiye etmek de sarp yokuşun aşılması olarak kabul edilmiştir. Açıkça görülmektedir ki, bu ayette, maddi güce sahip Müslümanlardan köle Müslümanlara merhamet etmeleri ve onları azat etmeleri, zulme uğrayan kölelere ise sabır göstermeleri önerilmektedir. Bu bağlamda, Hz. Ebubekir'in, birçok Müslüman köleyi efendilerinden satın alarak onları hiçbir karşılık beklemeden azat etmesi bu tavsiyeye bir örnektir (Grabus, 2021: 275). Bu ayetle, aynı zamanda, zengin ve kuvvetli Müslümanların birbirlerine merhameti tavsiye ederek eziyet gören Müslümanlar konusunda bir çaba içine girmeleri teşvik edilmektedir. Bu ayet, nüzul sebebi bağlamında bu şekilde değerlendirilse de, Müslümanların birbirlerine merhametli olmayı tavsiye etmelerinin ve başlarına bir musibet geldiğinde Allah'a karşı isyan etmeden sabretmelerinin her zaman geçerli olan bir tavsiye olduğu ifade edilebilir.

Beled Suresinin incelenmesi sonucunda suredeki ayetlerin işaret ettiği ahlaki zaafların ise kibir, cimrilik, mal biriktirme düşkünlüğü, israf etme, bencillik, basiretsizlik/kalp katılığı/gaflet, kuruntu/hayal, kendini beğenmişlik/ucb olduğu belirlenmiştir.

Beled Suresinin "O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor" anlamını taşıyan beşinci ayeti insanoğlunun kibrine işaret etmektedir. Literatür incelendiğinde kibrin olumsuz özelliklerine değinen birçok çalışma olduğu

görülmektedir. Örneğin, Tütün (2012) çalışmasında kibirli insanın yaptıklarından hesap vermeyeceği düşüncesinde olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, kibirli insanların gösteriş için mallarını harcadıkları ve bununla övündükleri belirtilmektedir. Bir başka çalışmada Polater (2012) Kur'an'da kibrin Allah'a ve kullara ait olmak üzere iki boyutta ele alındığını belirtmiştir. Çalışmada, Allah'ın, bu vasfıyla övgüye layık görüldüğü ve bu niteliğin yalnızca O'na ait olduğu vurgulanmıştır. Ancak, insanın kibirli olmasının ise Allah tarafından yasaklandığı bildirilmiştir. Çünkü kibirlenmek, Allah'ın belirlediği sınırları aşmak ve O'na ait olan bir vasfı ele geçirme iddiasını içerir. Kur'an'da yasaklanan kibir ile narsisizm arasında önemli benzerlikler bulunduğu da bu çalışmada ulaşılan sonuçlardan biridir. Kibrin önüne geçmek ve bu kötü huyları tedavi etmek için kulun, Allah karşısında alçak gönüllü olması gerektiği ve ibadetlerin bu alçak gönüllülüğün bir ifadesi olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak, Beled Suresi insanın ahlaki zaafalarında birini “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” belirtmiş ve ilerleyen ayetlerde insanı fedakârlık gerektiren amellere teşvik ederek kibrin tedavisini aynı Sure içinde sunmuştur denebilir.

Beled Suresi'nin “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor” anlamını taşıyan altıncı ayetinde cimri birinin malından gönülsüz vermesinin onun malını ancak tüketeyeğine, verilen bu maldan herhangi bir hayır elde edilemeyeceğine işaret etmektedir. Bu ayetle, Kur'an-ı Kerim muhataplarına mallarını Allah yolunda harcarken cimrilik etmeden cömert bir şekilde harcamalarını ve bu sayede bu mal bu dünyada ellerinden çıkmış olsa da ahiret hayatında Allah yolunda cimrilik etmeden harcanan bu malın karşılığının alınacağını ifade etmektedir. Literatür incelendiğinde, cimriliğin bireyin kendisi ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik birçok çalışma olduğu görülmektedir. Örneğin, Dölek (2004) çalışmasında cimriliği bir hastalık olarak değerlendirmiş ve Hz. Muhammed (sav) sünneti ışığında bunun tedavisini araştırmıştır. Cimrilik hastalığının tedavisinin, ilim ve amelin birleşimiyle mümkün olabileceği belirtilmiştir. İlim, tedavinin manevi yönünü temsil ederken, amel ise bu tedavinin dışı vurumunu ifade eder. İlim aracılığıyla, cimriliğin imani, ahlaki, toplumsal ve psikolojik yönlerini anlamak, bu zararlı eğilimlerden kurtulmanın yollarını öğrenmek ve bu bilgiyi başkalarına aktarmak mümkündür. Amel yönüyle de, öğrenilenleri hayata geçirmek, yani insanlara yardım etmek, maddi ve manevi sıkıntılarına çözüm bulmak, rehberlik etmek ve genel olarak sosyal yardımlaşma ve dayanışma içinde bulunmak gereklidir. Bu kapsamda zekât vermek, zekâtın dışında da

cömertlik yapmak, borç vermek, hediyeleşmek, cimrilik yapmanın dünyevî ve uhrevî olumsuz yönlerini düşünmek, cimrilik yapmanın yerildiğini bilmek, cimrilik duygusunu olumlu yöne çevirmek, cimrilik yapmanın daha çok inkârcıların özelliği olduğunu bilmek cimriliğin tedavisi için yapılabilecekler arasında sayılmıştır. Ayrıca, Beled Suresinin 13, 14, 15 ve 16. ayetlerinde insanlara sarp yokuşun ancak cimriliği yenerek köle azad etmek, yakını olan yetimi ve topraklara düşmüş bir yoksulu açlık gününde doyurmakla aşılacağını belirtilmektedir. Bu açıdan, Beled Suresi cimrilik hastalığını yenmenin ameli yönüne vurgu yaptığı ifade edilebilir.

Beled Suresinin “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor.” anlamına gelen altıncı ayeti insanoğlunun malının azalmasından rahatsız olmasına, bir başka deyişle, mal biriktirme düşkünlüğüne işaret etmektedir. Birinin malının azalmasına üzülmeye eleştirilecek bir durum değildir fakat bu ayette kastedilen, malın hayır yolunda harcandığı için azalması ve kişinin bu durumdan şikâyet etmesidir. Bir rivayete göre, bu ayet el-Haris b. Amr b. Nevfel hakkında inmiştir. O, bir günah işlemiş ve Peygamber (sav)'den fetva sormuştur. Hz. Muhammed (sav) ona kefarete bulunmasını emredince o da, “Muhammed'in dinine girdiğimden beri malım, verdiğim kefaretle ve nafakalarla zaten bitip tükendi” şeklinde şikâyette bulunmuştur. O söylediği bu sözlerle, dinin emirlerine uyulması yolunda yaptığı harcamaları gönülden yapmadığını ve mecbur kaldığı için yaptığını ifade etmiştir. Normal şartlarda bir mümin Allah yolunda yaptığı infaklarla ahiret azığı kazanırken bu kişi ise malını gönülsüz bir şekilde harcadığı için ayette malını yok ettiği ifade edilmiştir (Kurtubi, 2015: 115). Literatür incelendiğinde, İslam dini gelmeden önce de Arap toplumunda mal biriktirme hırsının kötü bir ahlaki özellik olarak anıldığı görülmektedir. Benzer şekilde, Kur'an-ı Kerim'de mal biriktirme düşkünlüğünü olumsuz bir özellik olarak eleştirmiş ve Müslümanlardan mal biriktirme hırsına kapılmaktan uzaklaşmalarını istemiştir (Arslan, 2020: 369). Bir başka çalışmada, Turgut (2021) ihtiyaç fazlası malların biriktirilmesi konusunu İslam Hukuku açısından incelemiş ve çalışma sonucunda, İslam'da özel mülkiyet hakkının var olduğu ve zekât/vergi dışında, özel mülkiyete devletin zaruri durumlar ve genel kamu yararı dışında müdahale etme yetkisi olmadığı belirlenmiştir. İslam toplumunda, çeşitli yardımlaşma ve dayanışma alternatifleri geliştirilmiş olmakla birlikte, bu yardım kanallarının yetersiz kalması durumunda ihtiyaç fazlası mal sahiplerinin dinî bir sorumluluğa sahip olduğu ve bu nedenle mali sorumluluklarının sadece zekâtla sınırlı olmadığı, aksine bazı iddiaların

öne sürdüğü gibi zekâtla sınırlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak, insanın mal biriktirme ve zengin olma arzusunun, doğal bir fitrat özelliği olduğu ve İslam’ında bu eğilime engel olmadığı, aksine çalışıp kazanmaya teşvik ettiği fakat aynı zamanda dünyayı tek hedef haline getirerek mal biriktirme hırsına kapılmayı da reddettiği ifade edilebilir.

Beled Suresinin 8, 9 ve 10. ayetlerinde “Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?” denmektedir. Bu ayetler ile insana Allah’ın kendisi üzerindeki nimetleri hatırlatılmakta ve bu nimetler kullanılarak kendisine gösterilen iki apaçık yoldan doğru olanını tercih etmesi beklenmektedir. Sonraki ayette ise “Ancak o sarp yokuşu aşamadı” denmekte ve insanın kendisine verilen nimetleri yerinde kullanmayarak bu nimetleri israf ettiği ve kendisinden bekleneni gerçekleştirmediği ifade edilmektedir. Literatür incelediğinde israfın olumsuz yönlerini öne çıkaran birçok çalışma olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların bazılarında özel anlamda yeme-içme-giyim, bir başka deyişle maddi konularda israf ele alınırken, bazılarında ise daha geniş anlamda Allah’ın verdiği tüm nimetler konusunda israf ele alınmaktadır. Örneğin, Cankılıç (2020), israfın kavramının, lügatlerde genel olarak itidalden ayrılma, haddi aşma, savurganlık, aşırılık gibi anlamlara geldiğini ve tarihsel süreç içinde anlam daralmasına uğrayarak, insanın sahip olduğu maddi değerlerdeki ve imkânlardaki savurganlık, anlamıyla ön plana çıktığını ifade etmiştir. Ayrıca, israf kavramının, Kur’ân-ı Kerîm’de farklı alanlarda birçok konuda (ameli ve inanç) haddi aşmayı ifade eden geniş bir anlam yelpazesinde kullanıldığını da belirtmiştir. Son olarak, Kur’ân-ı Kerîm’de şirk, küfür ve hak dine karşı isyan niteliğinde olan bazı fiil, davranış ve tutumların israf kavramı nitelendiğini ifade etmiştir. Bu anlamdaki israfın ise Allah’ın vermiş olduğu akıl nimetini israf etmek olduğunu belirtmiştir. Beled Suresinin 8, 9 ve 10. ayetlerinde de iki göz, bir dil, iki dudak aslında insanın çevresini gözlemlemesi, iletişim kurması ve elde ettiği bilgileri aklıyla yorumlaması için verilen nimetlerdir. Dolayısıyla verilen bu nimetleri doğru yolu bulmak için kullanmamakta israf olarak kabul edilebilir.

Beled Suresinin “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor” anlamını taşıyan altıncı ayeti de insanların bencillik yönünü öne çıkarmaktadır. Bu ayet bir kişinin Allah yolunda harcaması (sadaka, zekât, kefare) sonucunda malında azalma meydana gelmesinden şikâyet etmesini konu etmektedir. Bu şekilde bir davranış bencillik olarak nitelendirilebilir. Literatür incelendiğinde, bencilliğin farklı surelerde ele alındığı veya

tek başına bir kavram olarak incelendiği çeşitli çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin, Karakaş-Tuğrul ve Yaşar (2020) çalışmalarında, Mearic suresini insanın olumlu ve olumsuz özelliklerini incelemek açısından ele almış ve insan fitratında doğal olarak bulunan bencilliğin, kişi dini ve ahlaki anlamda iyi bir eğitim almazsa ortaya çıkma potansiyelinin oldukça yüksek olduğunu ifade etmiştir. Bir başka çalışmada, Harun (2016) Kur'an-ı Kerim'in ahlaki yönlendirmelerini incelemiş ve çalışma sonucunda Kur'an-ı Kerim'in insanları bencil olmaktan men edip cömertlik huy edinmelerini teşvik ettiğini belirlemiştir. Sonuç olarak, aslında insanlar, bu dünyada hiçbir varlığın gerçek sahibi olmadığı, Başka bir deyişle, her varlığın özünde Allah'a ait olduğu gerçeğiyle karşı karşıya iken, dünyevi varlıkları bencilce sahiplenmekte ve bu mal kaybedildiğinde şikayet etmektedirler. Ancak, malın bir emanet olduğunu anlayarak bencilce davranmayan bir insan, bu malı mümkün olduğu kadar Allah'ın yolunda harcar ve ahiret için biriktirir. Çünkü dünyadaki mallar eninde sonunda ölümle elinden çıkarken, ahirette sahip olacakları sonsuza kadar kalacaktır. Bu tema, ilerleyen ayetlerde "Ancak o sarp yokuşu aşamadı" anlamına gelen bir ayetle vurgulanır ve insanların bencil düşünceleri yüzünden, bir başka deyişle, sadece kendi dünya çıkarlarını düşünerek sarp yokuşu aşamadıkları belirtilir. Çünkü bencillik, insanı sadece kendi dünya çıkarlarına odaklanmaya yönlendirir ve bu kişi, köle azad etmek, açlık gününde yakını olan bir yetimi doyurmak veya topraklara düşmüş bir yoksulu desteklemek gibi düşünceleri akla getirmez. Ayrıca, bencil bir karaktere sahip bir insanın başkalarına sabır ve merhameti tavsiye etmesi beklenemez. Tüm bunlar, bencilliğin bir mümin özelliği olmadığını ve Müslümanların bu özelliklerden kaçınması gerektiğini göstermektedir.

Beled Suresinin 8, 9 ve 10. ayetlerinde “Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?” buyurulmaktadır. Bu ayette belirtilen iki göz fiziki anlamdaki gözü de içine almakla beraber esas olarak kastedilen insanın kâinatı ve etrafında olan biteni görüp, değerlendirebilme yetisidir. Kâinat, Allah'ın varlığının delilleriyle dolu iken verilen bu nimetlere ve Kur'an-ı Kerim gibi hayır ve şer yolunu açıkça gösteren bir rehberle rağmen doğru yolu bulamamak ancak gafletten kaynaklanan bir basiretsizlik ile mümkündür (Alrawashdeh, 2019: 29). Literatür incelendiğinde, gaflet kavramının incelenmiş olduğu birçok çalışma olduğu görülmektedir. Örneğin, Akdemir (2011) tarafından yapılan araştırmada, gaflet kavramının Kur'an'daki anlamı incelenmiş ve gafletin,

gerçeklerin açık bir şekilde ortada olduğu halde duyarsız ve düşüncesiz olma durumundan kaynaklanan, bilinçli bir şekilde kayıtsız davranma, gözleri ve kulakları kapatma ve bu konuda yanılığa düşme anlamına geldiği belirtilmiştir. İslami bağlamda gafletin, bireyin nefsinin arzularına uyarak Allah'ın ayetleri üzerinde düşünmeme, onları anlamaya çalışmama, Allah'ı zikretmekten uzak durma, nihayetinde dünya yaşamının asıl amacını ihmal etme veya yok sayma anlamına geldiği ve bu ihmalkârlık ve umursamazlığın, Allah'ın ayetlerinden, ölümden, ahiret ve azaptan yüz çevirme şeklinde küfür ehlinin davranışıyla örtüştüğü ifade edilmiştir. Buna ek olarak, gafil kimselerde fasık ve münafıkların Allah'ı unutma eyleminin sıkça görüldüğü ve bu kişilerin sürekli bahaneler uydurarak Allah'ı zikretmeme, O'nun ayetlerini inkâr etme, hatta düpedüz umursamaz davranma, kendi kibri içinde boğulma, irşad yolundan sapma ve hatta buna kayıtsız kalma, ölüm, diriliş vakti, hesap-kitap ve ceza gibi konuları önemseme, ihmal etme veya reddetme eğiliminde oldukları ifade edilmiştir. Sonuç olarak, Allah'ın ayette zikredilen nimetleri insana verme sebeplerinden biri de Allah'ın yarattıklarını görüp, tefekkür ederek onun varlığına ulaşması içindir. İnsan bu tefekkür sayesinde hayır ve şer yolunu görür ve bir tercihte bulunur. Fakat bir insan kalp katılığından kaynaklanan bir gaflet içinde ise gözleriyle sadece dünyada olup biteni görür ve bunların ardında Allah'ın varlığının olabileceğini düşünmez. Kalbi katılaşmış kişi sebepleri, işlerin asıl faili zanneder ve bu gafleti yüzünden Allah'ın varlığını göremez. Kainattaki muhteşem düzeni, aslında bir imtihan vesilesi olan sebeplere bağlamak tam bir basiretsizlik örneğidir ve bu basiretsizliği ancak gözleri manevi anlamda kör olan kalbi katılaşmış kişiler yapar. Bu yüzden, Kur'an-ı Kerim verilen akıl nimetinden sonra kalplerindeki katılık yüzünden hayır yolunu seçmeyen kişiler için sarp yokuşu aşamadıkları ifadesini kullanmıştır.

Beled Suresinin “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” anlamını taşıyan beşinci ayeti ve “Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?” anlamını taşıyan yedinci ayeti kuruntuya birer örnektirler. Literatür incelediğinde, Kur'an'da insanın kuruntularını temenni kavramı içerisinde ele alan çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin, Kılıçarslan (2016), çalışmasında temenninin Kur'an'da hangi anlamlarda kullanıldığını araştırmış ve meydana gelmesi imkânsız veya uzak bir ihtimal olması sebebiyle umulmayan, ancak arzu edilen bir şeyin talep edilmesi anlamına geldiğini belirlemiştir. Ayrıca, bu çalışmada temenni ve terecci arasındaki farkta ortaya koyulmuş ve temenninin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Bu kapsamda,

temenninin içinde her zaman bir belirsizlik taşıdığı ve bu bakımdan terecciden ayrıldığı, tereccide ise talep edilenin genellikle mümkün olduğu ifade edilmiştir. Beled Suresi'nin dördüncü ayetinde, insanın bir zorluk içinde yaratıldığı ve hayatının her aşamasında esasen aciz olduğu vurgulanır. İnsanoğlu, bu gerçek acize rağmen zaman zaman kendisini başkalarına üstün ve güçlü sanabilir. Ancak Kur'an-ı Kerim, insanın bu düşüncesinin bir yanılsama olduğunu, "O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor" şeklinde sorarak ifade eder. Ayrıca, "Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?" anlamını taşıyan altıncı ayet ise, kişinin başkalarını aldatabileceğini ancak Allah'ın her şeyi gördüğünü hatırlatır.

Beled Suresinin "O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?" anlamını taşıyan beşinci ayeti insanoğlunun kendini beğenmişliğine bir yanıt niteliğindedir. Bu ayet ile insanın ucba kapılıp kimsenin kendine güç yetirmeyeceği sanısına uygun bir soru ile olumsuz bir yanıt verilmiştir. Literatür incelendiğinde, kendini beğenmişliğin olumsuz bir özellik olarak ele alındığı birçok çalışma olduğu görülmektedir. Örneğin, Çapan (2011) çalışmasında Kur'an'da bir ahlak ölçüsü olarak yürüme tarzını incelemiş ve Kur'an'ın yeryüzünde kibirle kasılarak, kendini beğenmiş bir şekilde yürümeyi yasakladığını ve Müslümanları bu tür davranışlardan men ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca, kendini beğenmişliğin, nimetlerin Allah'tan olduğunu unutturarak, insanı zaman içinde inkâra sürükleyebileceği de belirtilmiştir. Bir başka çalışmada, Polat (2010) kendini beğenmeyi bencillik karakterinin bir alt özelliği olarak ele almış, bencil ve kibirli insanların aynı zamanda kendini beğenmiş olduklarını ifade etmiştir. Şeytan'ın kendini beğendiği için Hz. Âdem (as) secde etmediğini ve kaybedenlerden olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, Beled Suresinin beşinci ayeti ile hem kibire, hem de kendini beğenmişliğe işaret edilmekte ve gerçek güç ve kudret sahibinin Allah olduğunun unutarak kimsenin kendine güç yetiremeyeceğini sanan insanlara meydan okunmaktadır.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu "Beled Suresindeki manevi danışmanlık yöntemleri nelerdir?" şeklindedir. Bu kapsamda manevi danışmanlık yöntemleri manevi destek ve manevi yönlendirme olarak iki bölümde ele alınmıştır. Manevi destek açısından önerilen manevi danışmanlık teknikleri en iyi olma saplantısının yanlış olduğu bilincinin kazandırılması, karşılaşılan zorlukların doğal olduğu bilincinin kazandırılması ve karşılan zorluklara karşı sabırlı olmanın ahirette mükâfatla sonuçlanacağı bilincinin kazandırılmasıdır. Manevi yönlendirme açısından

önerilen manevi danışmanlık teknikleri ise Allah'ın rızasını kazanma yolunda harcamalar yaparken samimi olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması, muhtaç insanlara yardımcı olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması, merhametli olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılmasıdır.

Beled Suresinin “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” anlamını taşıyan beşinci ayeti, bir insan ne kadar güçlü olursa olsun her zaman ondan daha güçlüsünün bulunduğunu ve tüm yaratılmışların büyüklüğünün ve gücünün Allah'ın büyüklüğü karşısında aciz olduğunu ifade etmektedir. Bu ayete göre, bir insanın bir konuda en iyi olma saplantısının aslında boş bir çaba olduğu, varabileceği en son yerin Allah'ın ona izin verdiği yer olacağı ifade edilmektedir. Bu ayet nüzul sebebi açısından değerlendirildiğinde ayetin muhatap aldığı kişinin narsistik özellikler taşıdığı ifade edilebilir. Literatür incelendiğinde, narsist bireylerin, genellikle kendilerini aşırı önemseyen, büyük bir gurur ve özsaygı duygusu taşıyan kişiler olarak tarif edildiği görülmektedir (Vazire vd., 2008: 1445-1446). Özel (2013) çalışmasında, Kur'an ekseninde narsizmi incelemiş ve ilk narsistin kibrinden ötürü Hz. Âdem'e secde etmeyen şeytan olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'in, narsizmle başa çıkma konusunda çeşitli yaklaşımlar sunarak insanlara rehberlik ettiğini belirtmiştir. Bu rehberlik, öncelikle Allah'ın varlığını kabul etme üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca, narsistik tavırların Allah'ın sevgisini kaybetmeye yol açabileceği vurgulanarak, kişilere bu tür davranışlardan kaçınma çağrısı yapılmaktadır. Kur'an, insanın aciz, muhtaç ve sınırlı bir varlık olduğunu hatırlatarak, narsistik eğilimlere karşı alçakgönüllülüğü teşvik etmektedir. Bu bağlamda, ibadetlerin bu süreçteki etkisi de önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, ilgi çekmekten kaçınma ve özdenetim gibi davranışsal önerilerle, bireylerin narsistik eğilimleriyle başa çıkmasına yönelik tavsiyeler sunulmaktadır.

Bir manevi danışmanın herhangi bir danışanı için narsistik kişilik bozukluğuna sahip olduğu tanısı koyması mümkün olmamakla birlikte, muhatap olduğu danışanda bu kişilik bozukluğuna ilişkin özellikler görünüyorsa, manevi danışmanın, danışanına Beled Suresinin bu ayetin vermiş olduğu mesajlar çerçevesinde danışmanlık yapması etkili sonuçlar doğurabilir. Narsistik kişilik bozukluğuna sahip birisi ile karşılaşan bir manevi danışman, Beled Suresinin “O hiç kimsenin kendisine asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor” ayetinin vermiş olduğu mesaj ile danışanına her insanın Allah tarafından aciz bir şekilde yaratıldığı, eğer Allah'ın yaratması olmasa insanın

elinden hiçbir işin gelmeyeceği, bu dünyada en büyük olarak gördüğü kişilerin bile Allah'ın büyüklüğü karşısında aciz oldukları ve bir konuda en iyi olmanın değil samimi bir niyetle elinden geleni yapmanın en büyük erdem olduğu ifade edebilir.

Beled Suresinin “Gerçekten biz insanı bir zorluk içinde yarattık” anlamını taşıyan dördüncü ayeti insanoğlunun doğumundan ölümünde kadar zorluk içinde olacağını ifade etmektedir. Tütün, (2012), Beled Suresinin bu ayetinde, insanın sadece dünyevi anlamda karşılaştığı zorluklar değil aynı zamanda üstlenmiş olduğu dini sorumluluklar da kastedildiğini ifade etmektedir. Ayrıca, dünyada sıkıntı ve zorluklara sabretmenin insanın kaderi olduğunu ve bu zorlukları doğal olarak kabul edip hayata ilişkin beklentilerini bu doğrultuda belirleyen insanların daha mutlu olacağını belirtmiştir. Küçük-Köse (2019) ise dünya hayatının, insan için başlangıcı ve sonu itibariyle bir yorgunluk süreci olduğunu, insanın ana rahmine düştüğü andan itibaren çeşitli sıkıntılar ve zorluklarla karşılaştığını, doğma, büyüme ve yaşlanma süreçlerinin insanoğlu için zorlu bir yolculuğu ifade ettiğini ve insanın, hayatı boyunca kısa bir mutluluk için çaba sarfettiğini ancak bu çabanı da sürekli bir koşuşturmayı beraberinde getirdiğini ifade etmektedir. Ayrıca, insanın yaşadığı bu zorluğun Rabbine kavuşuncaya kadar da devam edeceğini belirtir. İnşikak Suresi 6-11 ayetlerinden ise şöyle buyrulur: "Ey insan! Gerçek şu ki, Rabbinle buluşana kadar sürekli bir çaba sarf edecek ve sonunda O'nun huzurunda hesap vereceksin! İşte o vakit, amel defteri sağ eline verilen, kolay bir şekilde hesaba çekilecek ve tanıdıklarının yanına sevinçle dönecektir. Amel defteri arkasından verilen ise yok oluvermek için yalvaracaktır!". Bu ayette, insanın doğumundan itibaren bir zorluk içinde olduğu ve hatta ölümden sonra bile bu zorluğun devam ettiği belirtilmektedir. İnsanoğlunun yaşadığı zorluk ancak Allah'ın rızasını kazananlar için cennete girmekle son bulacaktır.

Manevi destek arayışında olan bireyler arasında, karşılaştıkları zorlukları kabullenmekte ve bu zorlukları doğal bir süreç olarak görmekte güçlük çeken kişiler bulunabilir. Bu bireyler, toplumun beklentileri ve kendi içsel mükemmeliyetçilikleri sebebiyle yaşadıkları sorunları inkâr etme veya bastırma eğilimindedir. Ancak, bu durumlarla yüzleşmek ve zorlukları doğal bir süreç olarak kabul etmek, manevi destek sürecinde kritik bir adımdır. Bu noktada devreye giren manevi danışmanlık, bireylere hayatın zorluklarının kaçınılmaz olduğu ve bu zorlukların bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği bilincini aşılabilir. Manevi danışmanlığın temel hedeflerinden biri, bireyin kendi güçlü yanlarını keşfetmesine, duygusal zorluklarını

anlamasına ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini geliştirmesine yardımcı olmaktır. Bu danışmanlık süreci, manevi destek arayan bireylerin, yaşadıkları zorlukları doğal bir süreç olarak kabul etmelerini teşvik ederek, duygusal iyilik hallerini olumlu yönde etkileyebilir. Manevi danışmanlığın bu perspektifte sağlayabileceği avantajlar, bireylerin hayatlarını daha olumlu bir bakış açısıyla değerlendirmelerine katkıda bulunabilir. Bu bağlamda, zorlukların doğal bir süreç olduğu bilincini kazandırmak, Beled Suresi'nin "Gerçekten biz insanı bir zorluk içinde yarattık" anlamını taşıyan dördüncü ayetinin kapsamı içinde manevi danışmanlık alanında etkili bir danışmanlık tekniği olarak kullanılabilir.

Beled Suresinin “Sonra da iman edenlerden olup birbirine sabrı tavsiye edenlerden, birbirine merhameti tavsiye edenlerden olanlar var ya, işte onlar Ahiret mutluluğuna erenlerdir.” anlamını taşıyan 17 ve 18. ayetleri insanın karşılaştığı zorluklara karşı sabırlı olması halinde bu sabrın mükâfatını ahirette alacağını göstermektedir. Beled Suresinde sarp yolu aşmanın yollarından biri olarak gösterilen sabırlı olma özelliği manevi danışmanlık süreçlerinde danışanlara kazandırılması gereken bir özellik olarak nitelendirilebilir. Manevi danışman doğru yönlendirmeler yaparak danışanın sabrın önemini ve sabır sayesinde ahirette elde edilecek mükâfatları anlamasını sağlayabilir. Manevi danışmanlık sürecine sabır kavramının dâhil edilmesinde Doğanay (2019)'ın zorluklarla başa çıkma konusunda önermiş olduğu “sabra yolculuğun beş hali” adlı model kullanılabilir. Bu modele göre sabır gerektiren bir durum beş aşamadan oluşmaktadır. Bu durumlar, şok, şikâyet, şüphe, şükran ve şükür olarak adlandırılmıştır. Şok, zihinsel faaliyetlerin zayıfladığı bir süreci ifade eder ve beklenmeyen problemlere karşı verilen tepkiler bireyden bireye farklılık gösterir, bu tepkiler önceden tahmin edilemez. Şikâyet aşamasında ise olayın gerçekliği kavranır ve ilk anlamlandırma çabaları başlar. Şüphe durumunda birey, olayın kaynaklarını sorgularken dini inanç ve değerlerini devreye sokar, özellikle kader, merhamet, adalet ve kötülük problemi bu aşamada öne çıkar. Şükran aşamasında ise sosyal etkiler ve normalleşme çabası öne çıkar; birey, yaşadığı acıları diğer insanların da yaşadığını düşünerek, olayı normalleştirmeye çalışır. Bu noktada sosyal etkiler ve olumlu toplumsal destek büyük önem taşır. Son olarak, şükür aşamasına gelinir. Bu aşamada birey, sosyal çevreden bağımsız olarak bireysel bir dinginlik elde etmeye ve yaşanan olayı kabullenmeye çabalar. Bu süreçler bireyde doğrusal bir gelişim göstermek zorunda değildir, aksine yatay bir değişkenlik sergileyebilir. Tüm bu süreç içinde,

bireyin yaşadığı zorluğa çözüm olarak din ve kültürün sunduğu anlam sağlayıcı içerikler son derece kritiktir. Doğanay (2019)'ın sunmuş olduğu tüm bu önerilere ek olarak, Beled Suresinin “Sonra da iman edenlerden olup birbirine sabrı tavsiye edenlerden, birbirine merhameti tavsiye edenlerden olanlar var ya, işte onlar Ahiret mutluluğuna erenlerdir.” ayetinin gereğince danışanlara zorluklara karşı sabrettikleri takdirde ahiret mutluluğuna erebilecekleri bilinci kazandırabilir. Bu şekilde bir danışmanlık modelinin manevi danışmanlar tarafından manevi danışmanlık sürecinde kullanılması danışanlara karşılan zorluklara karşı sabırlı olmanın ahirette mükâfatla sonuçlanacağı bilincinin kazandırılması açısından önem taşımaktadır.

Beled Suresinin “O, yığınla mal tüketip yok ettim diyor” anlamını taşıyan altıncı ayeti, Allah'ın rızası dışında kullanılan malın tükenmeye mahkûm olduğunu belirtmektedir. Sonraki ayet olan “Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?” ayetiyle, Allah yolunda yapılan harcamaların dahi samimi bir niyetle yapılması gerektiği, aksi takdirde bu amelin Allah yanında bir kıymetinin olmayacağı ve malın bu dünyada tükenmekle kalmayıp kişinin ahiretine de faydası olmayacağı belirtilmektedir. Temiz (2008) çalışmasında, infak ve iman arasındaki ilişkiyi incelemiş ve müminlerin infaktan kaçınmamaları gerektiği, infak etmenin insanı manevi olarak olgunluğa errettiği, infak ederken gösteriş yapmanın ameli iptal ettiği ve bu şekilde davranan insanın aslında kalbinde hastalık olduğu ifade edilmiştir. Benzer şekilde, Kaya (2013) çalışmasında teorik ve pratik açıdan infak ve “îsar” ahlakını incelemiş ve infak ve “îsar”ın toplum ve birey üzerinde manevi ve psikolojik birçok faydası olduğunu belirtmiştir. İnfak ve “îsar”ın toplumda kardeşlik duygusunu geliştirdiği ve muhtaç insanların sayısını azalttığı, ferdi planda ise verme ve paylaşma duygusunu geliştirerek kişinin içsel huzura kavuşmasını sağladığı ifade edilmiştir. Bir başka çalışmada ise, Ekin (2002) infakta, gösterişe ve israfa gidilmemesi, herkesin kendi gücü oranında infakta bulunması gerektiğini belirtir. Gücünün çok üzerinde infak yaparak daha sonra bu durumdan şikâyet etmenin kişinin amelinin iptal olmasına sebep olabileceğini belirtir. Bu yüzden, Müslümanca bir infak anlayışının kişinin gücü yettiğince ve içinden gelerek samimi bir şekilde infak etmesi şeklinde olması gerektiğini vurgulamıştır.

Manevi danışmanlık bağlamında, bireyin inandığı değerler temelinde yardım faaliyetlerine (infak) teşvik edilmesinin ruhsal bir kazanç sağlayabileceği ifade edilebilir. Ancak, bu konuda dikkate alınması gereken önemli bir nokta, Beled

Suresi'nin 6. ve 7. ayetlerinde vurgulanan gerçektir: Kişi, inanmadığı yolda harcamalar yaparsa bu durumun mutsuzluğa yol açabileceğidir. Bu nedenle, manevi danışmanların öncelikle danışanlarını kendi iç dünyalarında samimiyete çağırması önemlidir. Eğer danışan, içsel bir inançla başkalarına yardım etmenin önemini kavramışsa, onu infak konusunda teşvik etmek anlamlı olabilir. Ancak, eğer bu eylemi zorunlu hissediyorsa, yani dış baskılar veya beklentiler nedeniyle yapmak zorunda olduğunu düşünüyorsa, bu durumun daha çok zarar getirebileceği unutulmamalıdır. Bu noktada, manevi danışmanların danışanlarını içsel değerleriyle uyumlu bir şekilde, zorlama olmaksızın hareket etmeye teşvik etmeleri gerekmektedir.

Beled Suresinin 12. ayetinde geçen “O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?” sorusuna daha sonraki ayetlerde köle azat etmek veya açlık gününde yakını olan bir yetimi veya topraklarda sürünen bir yoksulu doyurmaktır şeklinde yanıt verilmiştir. Bu ayet ile muhtaç insanlara yardım etmenin sarp yokuşu aşmak anlamına geldiği, bir başka deyişle, Allah'ın yanında kıymetli ameller olduğu ifade edilmiştir. Gültekin ve Özcan (2021) çalışmasında Kur'an'da yardımseverlik konusunu ele almış ve ihtiyaç sahibi insanları doyurmanın Kur'an-ı Kerim'in övdüğü yardımseverlik türlerinden biri olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak, Kur'an perspektifiyle yardımseverliği, mevcut maddi ve manevi imkânların gönül rızasıyla, karşılıksız, fedakârca, gösterişsiz, incitmeden, bollukta ve darlıkta, gizlice ve açıkça, sevdiklerini paylaşmak olarak tanımlamıştır. Ayrıca, Kur'an'ın, yardım davranışını içeren ayetler dikkatlice incelendiğinde, başkalarının zorluklarına duyarlılık göstermek ve onların sıkıntılarını hafifletmek amacıyla yardımseverlikte bulunmanın doğrudan imanla ilişkili olduğu ve neredeyse cennetin anahtarı olarak nitelendirildiğini belirtmiştir. Bir başka çalışmada, (Karslı, 2022) yardım etme davranışının kişinin olumlu psikolojik durumunda artışa sebep olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, olumlu psikolojik durumu daha iyi olan bireylerinde yardım faaliyetlerinde bulunmaya daha istekli olduğunu ifade etmiştir.

Beled Suresi'nde sarp yokuşu aşmanın bir yolu olarak öne çıkan, açlık gününde yakını olan bir yetimi veya topraklara düşmüş bir yoksulu doyurmak amelleri, manevi danışmanlık süreçlerinde manevi yönlendirme için etkili bir strateji olarak kullanılabilir. Özellikle maddi açıdan rahat bir durumda olup manevi anlamda boşluk hisseden bireylere yönelik bu yönlendirme, olumlu sonuçlar doğurabilir. Bu durumda, danışanın İslam inancına sahip olması durumunda, yardıma muhtaç insanlara destek olmak, hem dinen emredilen bir ameli yerine getirmesi nedeniyle hem de iyilikte

bulunmanın getirdiği içsel huzur ile kendini daha iyi hissetmesini sağlayabilir. Eğer danışan İslam inancına sahip değilse dahi, muhtaç insanlara yardım etmeye teşvik etmenin birçok avantajı bulunmaktadır. Bu avantajlar arasında yardımın ruhsal sağlığa katkı sağlaması, empati ve insan ilişkilerinin gelişimini desteklemesi, ahlaki değerleri güçlendirmesi, bireyin kendini keşfetme ve anlam arayışına katkıda bulunması, toplumsal sorumluluk bilincini artırması, kişisel gelişim ve büyümeyi desteklemesi, mutluluk ve huzur düzeyini artırması, toplumsal dayanışmayı güçlendirmesi gibi faktörler yer almaktadır. Beled Suresi'nin 13-16 ayetleri üzerinden ortaya çıkan "muhtaç insanlara yardımcı olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması" yaklaşımının, manevi danışmanlık tekniği olarak kullanılmasının birey üzerinde olumlu etkiler yaratabileceği ifade edilebilir.

Beled Suresi'nin 17. ayeti, "Bundan sonra da iman edenlerden, sabrı birbirlerine tavsiye edenlerden, merhameti birbirlerine tavsiye edenlerden olmaktır" anlamını içererek merhametli olmanın hayati önemini vurgular. Bu ayet, sarp yokuşu aşmanın bir yolu olarak gösterilen merhametli olma niteliğinin, manevi danışmanlık süreçlerinde danışanlara kazandırılması gereken kritik bir özellik olarak değerlendirilebilir. Manevi danışman, danışana merhametin önemini anlatarak doğru yönlendirmeler yaparak danışanın merhamet duygusunu artırabilir. Pozitif psikolojiden türetilen merhamet odaklı terapi, manevi danışmanlık alanında merhamet kavramının kullanımında referans olarak kabul edilebilir. Merhamet odaklı terapiye göre, danışanların merhamet doyumunu artırmak için çeşitli öneriler bulunmaktadır. Bu öneriler arasında başa çıkma, gevşeme ve iletişim becerilerini içeren eğitim programları düzenlemek, farkındalık eğitimleri vermek ve sorun yaşayan bireyler için iyileştirme programları düzenlemek yer almaktadır. Ayrıca, bireylere sağlıklarını destekleyici destekler sağlamak ve psiko-eğitimler vermek, merhamet doyumunu artırmada etkili olabilir. Farkındalığın, merhamet doyumunu artırmada önemli bir faktör olduğu ve farkındalık düzeyi yüksek olan bireylerin daha fazla zindeliğe, yüksek iyi-oluşa ve daha fazla merhamet doyumuna sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, merhamet doyumunu artırmak için olumlu duyguları artırmak, stres yönetimi kaynaklarını artırmak ve yaşam kalitesini artırmaya yönelik öz-bakımı geliştirmek gibi üç ana yol önerilmektedir (Nas, 2021: 671-673). Bu yolların manevi danışmanlar tarafından manevi danışmanlık sürecinde kullanılması danışanlara

merhametli olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması açısından önem taşımaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Beled Suresi, oldukça kapsamlı bir konuyu özlü ve açık bir şekilde ele alan ve Kur'an'ın benzersiz özelliklerinden birini sergileyen bir suresidir. Surede, ilk olarak, insanın dünyadaki rolü ve Allah'ın insan için iki farklı yol sunarak saadet veya şekavet arasında seçim yapma özgürlüğünü vurgulanmıştır. İnsanlara bu iki yoldan dilediğini takip etme imkânı verilmiş fakat şekavet ederek kötü sona ulaşmak ya da saadet yolunda yürüyerek mutlu bir sona ulaşmak insanın çabasına bağlanmıştır. Beled Suresi, Mekke şehrine ve o dönemde yaşanan zorluklara atıfta bulunarak dünyanın bir dinlenme yeri olmadığını belirtir. İnsan dünyaya meşakkat içinde gelir ve istikbali, dünyadaki çabasına bağlıdır. Ardından, bu dünyada büyüklüğün yanlış ölçülere dayandığına dikkat çekilir. Bazı insanlar gösteriş için mal varlığını kullanır ve kibirlenirler, hatta başka insanlarda buna özenir ancak bu yanlış bir ölçüdür. Allah, kişinin malını nasıl kazandığını, ne niyetle ve nasıl harcadığını gözetlemektedir. Ayetin ilerleyen kısmında, insanlara düşünme yeteneği ve ilmî araçlar verildiği, iyi ve kötü arasında iki yolun apaçık gösterildiği ifade edilir. Birinci yol, kişiyi ahlaki açıdan alçaklığa götürür ve bu yolda ilerlemek için herhangi bir çaba gerekmez. Kişi, kendi isteğiyle dünyevi zevklere dalar ve bu yolda ilerlemiş olur. Diğer yol ise kişiyi ahlaki açıdan yükselişe yönlendirir. Kişinin bu yolda ilerlemesi ancak içindeki zorlu engellerle mücadele etmesiyle mümkündür. Ancak insan, kendi zayıflığı nedeniyle bu zorlu yolu tercih etmek yerine ahlaki açıdan gerilemeyi tercih eder. Ayetin son kısmında, sarp yokuşun ne olduğu sorulur. Daha sonra, Allah bu sarp yokuşun ne olduğunu açıklar. Bu sarp yokuş, insanın ahlaki açıdan yükselebilmesi için geçmesi gereken bir yoldur. Bu sarp yokuş, kişinin gösteriş, riya ve kibir gibi kötü niyetlerle malını harcamak yerine, onu yetimlere ve fakirlere yardım etmek için kullanmasıdır. Aynı zamanda, Allah'a inanmak ve onun dinine iman etmek suretiyle iman edenler topluluğuna katılmasıdır. Bu sarp yolda ilerleyenler, Allah'ın rahmetine erişmeyi hak edenlerdir. Diğer taraftan, Allah'ın ayetlerini inkâr edip bu yolu izlemeyenlerin sonu ise kurtuluşun olmadığı cehennem ateşidir.

Bu çalışmada, önceki paragrafta kısa tefsiri verilen Beled Suresi manevi danışmanlık bağlamında incelenmiştir. Bu kapsam Beled Suresi'nin ahlaki erdemler ve psikolojik zaaflar olmak üzere insanın psikolojik yanına bakan iki yönü olduğu belirlenmiştir.

Ahlaki erdemler mücadele azmi, yardımseverlik, şükür, fedakârlık, sabırlı olma, merhametli olmak iken psikolojik zaaf lar ise kibir, cimrilik, mal biriktirme düşkünlüğü, israf etme, bencillik, basiretsizlik/kalp katılığı/gaflet, kuruntu/hayal/temenni, kendini beğenmişlik/ucb kavramlarıdır. Ayrıca, Beled Suresi'nin verdiği mesajlardan faydalanılarak bazı manevi danışmanlık teknikleri önerilmiştir. Bunlar, en iyi olma saplantısının yanlış olduğu bilincinin kazandırılması, karşılaşılan zorlukların doğal olduğu bilincinin kazandırılması, karşılan zorluklara karşı sabırlı olmanın ahirette mükâfatla sonuçlanacağı bilincinin kazandırılması, Allah'ın rızasını kazanma yolunda harcamalar yaparken samimi olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması, muhtaç insanlara yardımcı olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılması, merhametli olmanın önemli olduğu bilincinin kazandırılmasıdır.

Bu çalışmada Beled Suresi'nin manevi danışmanlık bağlamında incelenmesiyle elde edilen sonuçlara dayanarak çeşitli öneriler sunulabilir. İlk olarak, ahlaki erdemler ve psikolojik zaaf lar arasındaki dengeyi korumak için bireylere mücadele azmi, yardımseverlik, şükür, fedakârlık, sabır ve merhamet gibi ahlaki erdemleri geliştirmeye yönelik tavsiyelerde bulunulabilir. Ayrıca, kibir, cimrilik, mal biriktirme düşkünlüğü, israf etme, bencillik gibi psikolojik zaaf ların üstesinden gelmek için farkındalıklarını arttırmaları tavsiye edilebilir. Beled Suresi'nin mesajlarından ilham alarak, kişilere en iyi olma saplantısından uzaklaşmaları gerektiği, zorlukları kabul etmenin önemini kavramaları gerektiği ve sabırlı olmanın ödüllendirileceği bilinci aşılabilir. Ayrıca, Allah'ın rızasını kazanma yolunda samimiyetle hareket etmenin ve muhtaç insanlara yardım etmenin önemi vurgulanabilir. Son olarak, merhametli olmanın toplumsal ve bireysel hayatta önemli bir yerinin olduğu vurgulanarak, bu değer in geliştirilmesine yönelik çalışmalar teşvik edilebilir. Bu öneriler, Beled Suresi'nin içerdiği mesajlardan yola çıkarak manevi danışmanlık alanında bireylerin ruhsal ve ahlaki gelişimine katkı sağlanması amacıyla manevi danışmanlar tarafından kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Abdulkaki, M. F. (1984). *El-Mu'cemü'l-Müfehres*. Dar Ve Metabi's-Şa'b.
- Akdemir, B. (2011). *Kur'an'da Gaflet Kavramı*. Uludağ Üniversitesi.
- Alrawashdeh, Z. (2019). Kur'an'da Cehalet Kavramının Anlam Alanı. *İslami İlimler Dergisi*, 14(1), 7–31.
- Altıntaş, M. E. (2018). Hastanelerde Gerçekleştirilen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Üzerine Nitel Bir Araştırma (Kayseri Örneği). *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11, 221–256.
<https://doi.org/10.18498/amauid.503975>
- APA. (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders III*. American Psychiatric Association.
- APA. (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders IV-TR*. In *American Psychiatric Association*. American Psychiatric Association.
<https://doi.org/10.1002/9780470515167.ch51>
- APA. (2022). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5-TR*. In *American Psychiatric Association*. American Psychiatric Association.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-95720-3_23
- Arslan, A. (2020). Klasik Arap Şiirinde Yerilen Kötü Bir Ahlak: Mal/Servet Biriktirmek. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 6(2), 369–396.
- As-Dere, E. (2021). *Prososyal Davranışlar Bağlamında yardım ve İnfak Etmenin Dindarlık ve Psikolojik İyi Olma Hali ile İlişkisi*. Artuklu Üniversitesi.
- Aydın, H. (2018). Kur'an'da İnsan Psikolojisi. In *Fecr Yayınevi*. Fecr Yayınevi.
<https://sci-hub.tw/10.1002/iroh.19620470121%0Ahttp://www.osti.gov/servlets/purl/4290548/>
- Aygan, D. (2020). Şükür: Pozitif Psikolojiden Din Psikolojisine Köprü. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 2, 229–236.
- Aygün, F. (2020). MÂTÜRÎDÎ'NİN AHSEN-İ TAKVÎM VE ESFEL-İ SÂFİLÎN YORUMU: Tîn Sûresi'nin Te'vîli Bağlamında İnsan Anlayışı. *Diyanet İlmî*

Dergi, 56, 807–840.

Ayten, A. (2015). *Erdeme Dönüş Psikoloji ve Mutluluk Yolu*. İz Yayıncılık.

Baş, E. (2018). Kişilik ve Karakter İnşasında Kur'an'ın Sunduğu Güzel İnsan Modeli. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 277–296.

Batatına, V. (2016). *Beled Sûresi Işığında Olumlu ve Olumsuz İnsan Tipleri*. Uludağ Üniversitesi.

Baycar, A. (2019). Dini ve Sosyolojik Boyutlarıyla Dayanışma-Yardımlaşma Olgusu. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(39), 199–225.

Bilgiz, M. (2017). Kur'an-ı Kerim'in Bazı Özellikleri. *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 185–213.

Boran, M. (2016). İslam Fıkında Yeme İçme Ölçüleri. *Journal of International Social Research*, 9(43), 2376–2376. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164317798>

Bulut, H. (2020). Kur'an Bağlamında Sabır ve Şükür İlişkisi. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (16), 338–355. <https://doi.org/10.34085/buifd.809901>

Bursevi, İ. H. (2016). *Ruhu'l Beyan 23* (İ. Tüfekçi, M. Okumuş, & H. Baltacı (trans.)). Erkam Yayınları.

Çağrııcı, M. (2023). *Şükür*. Türkiye Dİyanet Vakfı. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sukur>

Çakar, F. (2016). Amellerin Boşa Çıkması Bağlamında: Riyâ. *EKEV Akademi Dergisi*, 20(66), 289–300.

Cankılıç, İ. (2020). Kur'an-ı Kerim'de İsrâf Kavramı ve İnançla İlişkisi. In *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (Vol. 29, Issue 2). <http://orcid.org/0000-0001-8834-0015%0Ahttps://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/879255>

Çapan, E. (2011). Kur'an'da Bir Ahlak Ölçüsü Olarak “Yürüme Tarzı.” *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26, 31–60.

Çelik, Y. (2018). Hz. Peygamber'in Zenginliğe Yaklaşımı ve Zenginlerle Olan İlişkileri. *Mütefekkir*, 5(9), 203–219. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.441662>

- Ceylan, Y., & Özaydın, M. (2020). Manevi/Dini Danışmanlıkta Değer Algısı. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (16), 284–301.
<https://doi.org/10.34085/buifd.807825>
- Coetzee, S. K., & Klopper, H. C. (2010). Compassion fatigue within nursing practice: A concept analysis. *Nursing and Health Sciences*, 12(2), 235–243.
<https://doi.org/10.1111/j.1442-2018.2010.00526.x>
- Demir, R., & Türk, F. (2020). Pozitif Psikoloji: Tarihçe, Temel Kavramlar, Terapötik Süreç, Eleştiriler ve Katkıları. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 108–125.
<https://doi.org/10.4135/9781412959384.n177>
- Demirci, M. (2002). Kur'an-ı Kerim Işığında Sabır Kavramı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(12), 263–285.
- DİB. (2014). *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*.
- Doğanay, S. (2019). Zorluklarla Başa Çıkma Bağlamında Bir Model Önerisi: Sabra Yolculuğun Beş Hali. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 19(1), 286–307.
- Dölek, A. (2004). Sünnet Işığında Cimrilik Hastalığı ve Tedavi Yolları. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4(2), 95–128.
- Duman, M. Z. (2011). İslam'ın Köle ve Cariye Sorununa Yaklaşımı. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(1), 1–54.
- Ekin, Y. (2002). Dünyevileşmeye Bir Çözüm Olarak İnfak Anlayışı. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(6), 77–103.
- El-İmâdî, E. (2007). *Ebussud Tefsiri 12* (A. Akın (trans.)). Boğaziçi Yayınları.
- Erenay, H. (2016). Uluslararası Mevlid-i Nebevi Sempozyumu. In H. Martı (Ed.), *Vefa Kavramının Kur'an-i Dayanakları* (Vol. 136, pp. 219–252). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Fersahoğlu, Y. (2001). Yetişkinlerin Din Eğitim ve Öğretiminde Yardım Etme Bilinci. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20, 145–149.
- Figley, C. R. (2002). Compassion fatigue: Psychotherapists' chronic lack of self care. *Journal of Clinical Psychology*, 58(11), 1433–1441.

<https://doi.org/10.1002/jclp.10090>

Göcen, G. (2012). *Şükür Ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması*. Ankara Üniversitesi.

Goetz, J. L., Keltner, D., & Simon-Thomas, E. (2010). Compassion: An Evolutionary Analysis and Empirical Review. *Psychological Bulletin*, 136(3), 351–374.
<https://doi.org/10.1037/a0018807>

Gören, Z. (2020). *Erken Çocukluk Döneminde Doğruluk, Empati, Merhamet, Adalet ve Sorumluluk Davranışlarının Kazandırılmasında Duygusal Zekanın Etkisi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Grabus, M. (2021). Hz. Peygamber Döneminde Hz. Ebû Bekir'in Sahâbe Arasındaki Konumu. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 11, 269–286.

Gültekin, M., & Özcan, Z. (2021). Kur'an Ayetleri Bağlamında Bir Değer Tahlili: Yardımseverlik. *Mutalaa*, 1(2), 182–206.

Gündüz, B. (2011). *Kur'an'da Küfrün Karşıtı Olarak Şükür*. Selçuk Üniversitesi.

Gürsu, O., Söylev, Ö. F., & Demirtaş, B. (2021). *Olağanüstü Durumlarda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Disiplinlerarası Araştırmalar*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Harun, Ş. (2016). Kur'an'ın, Ahlaki Yönlendirmelerde İnsan Fıtratını Gözetmesi. *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 270–296.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sarkiat/issue/26985/283670>

İşcan, H. (2021). *Psikolojik İyi Oluş Özelliklerinin Yordayıcısı Olarak Affetme ve Dini Başa Çıkma İlişkisi*. Sakarya Üniversitesi.

İslam ve İhsan. (2023). *Gönül Huzuru İle İnfak Edenlerin Sırrı*.

<https://www.islamveihsan.com/gonul-huzuru-ile-infak-edenlerin-sirri.html>

Karaaziz, M., & Erdem Atak, I. (2013). a Review on Narcissism and Researches Related Narcissism. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(2), 44–59.
<https://doi.org/10.7816/nesne-01-02-03>

Karaca, M. (2012). Farklılaşma, Bütünleşme ve Birlikte Yaşama Üzerine. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 226–238.
<http://asosindex.com/makale-17829-farklilasma-butunlesme-ve-birlikte->

yasam%5Cnhttp://www.zgefdergi.com/Makaleler/613962496_18_14_ID_232.p
df

- Karaca, S. N. (2023). *Önyargı, Merhamet ve Dindarlık İlişkisi*. Pamukkale Üniversitesi.
- Karakaş-Tuğrul, B. S., & Yaşar, H. (2020). Mearic Suresinde İnsanın Olumlu ve Olumsuz Özellikleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 24(83), 89–106.
- Karaman, H., Dönmez, İ. K., Çağrıncı, M., & Gümüş, S. (2020). *Kur'an Yolu Tefsiri III. DİB*.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler* (35. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karslı, N. (2022). Genç ve Yetişkinlerde Yardımseverlik ve Dindarlık. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21, 60–84.
- Kasapoğlu, A. (2005). İnsanın Çaresizliği ve Fitratın Uyanışı. *Kelam Araştırmaları*, 3(1), 61–90.
- Kashdan, T. B., Mishra, A., Breen, W. E., & Froh, J. J. (2009). Gender differences in gratitude: Examining appraisals, narratives, the willingness to express emotions, and changes in psychological needs. *Journal of Personality*, 77(3), 691–730. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2009.00562.x>
- Kaya, A. (2013). TEORİK VePratik Açıdanİnfak Veİsar Ahlaki. *Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(1), 305–317.
- Kaya, M. (2021). *Kur'anî Bir Değer Olarak Yardımseverlik Konusunun Dikab Müfredatında Ele Alınışı*. İnönü Üniversitesi.
- Kaya, S. (2017). *Kur'an'a Göre Kulluk-İmtihan İlişkisi*. İnönü Üniversitesi.
- Kayaokay, İ. (2023). Hâfız Sâlih ' in Mensur Kırk Hadis Tercümesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 43–61. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1342749>
- Kayhan, V. (2006). Kur'an'a Göre İsrâf ve İktisat. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(3), 149–195.
- Kılıçarslan, M. (2016). Kur'an-ı Kerim'deki Temenni İfadeleri. *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 13–44.

- Kılıçarslan, M. (2021). Kur'ân'ın Anlaşılmasında Metaforların Rolü. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 213–244.
- Kol, K. (2020). *Olumlu Olumsuz Mükemmeliyetçilik ile Çelişki Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Kölemen, A. N. (2022). *Uzak Mesafe Evlilik İlişkilerinde Fedakarlıktan Algılanan Doyum ve Zararın Evlilik Doyumu Üzerindeki Diyadik Etkisi*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Köseoğlu, B. (2012). *Kur'an'da Polemikler*. Ankara Üniversitesi.
- Küçük-Köse, E. (2019). *Beled ve Fecr Surelerinin Karşılaştırılması*. Marmara Üniversitesi.
- Kurtubi, M. B. A. (2015). *El Camiul Ahkamul Kur'an 19. Cilt* (M. B. Eryarsoy (trans.)). Buruc Yayınları.
- Kutluer, İ. (1998). *Sarp Yokuşu Tırmanmak*. İz Yayıncılık.
- Li, A., Early, S. F., Mahrer, N. E., Klaristenfeld, J. L., & Gold, J. I. (2014). Group Cohesion and Organizational Commitment: Protective Factors for Nurse Residents' Job Satisfaction, Compassion Fatigue, Compassion Satisfaction, and Burnout. *Journal of Professional Nursing*, 30(1), 89–99.
<https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2013.04.004>
- Malkat, E. (2019). *Kur'an'a Göre Kibir İnanç İlişkisi*. Iğdır Üniversitesi.
- Mevdudi, E. A. (2020). *Tefhimu'l Kur'an / Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri 7* (M. H. Kayani, Y. Karaca, N. Şişman, İ. Bosnalı, A. Ünal, & H. Aktaş (trans.)). İnsan Yayınları.
- Mücahit Turgut. (2019). *İslam Hukukuna Göre İhtiyaç Fazlası Malların Biriktirilmesi*. İstanbul Üniversitesi.
- Müftüoğlu, M. (2020). Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Bela ve Musibetler Karşısında İnsanın Durumu ve Manevi Değerlerin Önemi. *Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 8–27. <https://medium.com/@arifwicaksanaa/pengertian-use-case-a7e576e1b6bf>
- Muhammed Ali Es-Sabuni. (2021). *Safvetü't Tefasir / Tefsirlerin Özü 7* (S. Gümüş & N. Yılmaz (trans.)). Ensar Neşriyat.

- Mukâtil b. Süleyman. (2017). *et-Tefsîru'l-Kebîr 3* (M. B. Eryarsoy (trans.)). İşaret Yayınları.
- Nas, E. (2021). Pozitif Psikolojide Güncel Bir Kavram: Merhamet Doyumu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(4), 668–684.
<https://doi.org/10.18863/pgy.852636>
- Nas, E., & Sak, R. (2021). Merhamet Doyum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(80), 2019–2036.
<https://doi.org/10.17755/esosder.910301>
- Nişancı, A., & Bilgiz, M. (2023). Erdemli Bir Topluma Ulaşmada Merhamet ve Eğitimine Dair. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 31–55.
- Ömeroğlu, M. (2023). *Kur'an'da İlim, Hikmet ve Sabır İlişkisi: Hz. Mûsâ ve Sâlih Kul Kıssası Örneğinde*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Önal, R. (2008). Kur'an'da İmani Ve Ahlaki Bir Tavır Olarak Sabır. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 439–466.
- Özcan, Z. (2020). *Merhamet Psikolojisi*. Çamlıca Yayınları.
- Özdemir, A. (2006). *Kuran'da İnsanlar Arası İlişkiler ve Sosyal Değerler*. Selçuk Üniversitesi.
- Özel, C. (2007). *Kur'an-ı Kerim'de Cömertlik Kavramı*. Atatürk Üniversitesi.
- Özel, İ. (2013). Kur'an Ekseninde Narsizm ve Din. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(28), 248–268. <http://www.nber.org/papers/w16019>
- Özen, Y. (2017). Psikolojik Travmanın İnsanlık Kadar Eski Tarihi. *The Journal of Social Science*, 1(2), 104–117.
- Öztaş, A. (2019). *İnsanın Anlam ve Mutluluk Arayışında İnançın Rolü*. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Peterson, C., & Seligman, M. (2004). *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. American Psychological Association.
- Polat, E. (2010). *Kur'an-ı Kerim'e Göre Ruhi Hastalıklar*. Sakarya Üniversitesi.
- Polater, K. (2012). Kur'an Açısından Kibir Sorunu ve Sonuçları. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 335–360.

- Rossi, A., Cetrano, G., Pertile, R., Rabbi, L., Donisi, V., Grigoletti, L., Curtolo, C., Tansella, M., Thornicroft, G., & Amaddeo, F. (2012). Burnout, compassion fatigue, and compassion satisfaction among staff in community-based mental health services. *Psychiatry Research*, 200(2–3), 933–938. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2012.07.029>
- Şahan, R. (2015). İslam’ın Kardeşlik Anlayışı: Bir Vücudun Organları. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 1(1), 113–140.
- Sarah, S., & Emmons, R. (2007). Patience as a virtue: Religious and psychological perspectives. *Research in the Social Scientific Study of Religion*, 18, 177–207.
- Sarıbaş, H. (2006). *Kur ’an ve Sünnet Açısından Sabır İman İlişkisi*. Selçuk Üniversitesi.
- Schnitker, S. A. (2012). An examination of patience and well-being. *Journal of Positive Psychology*, 7(4), 263–280. <https://doi.org/10.1080/17439760.2012.697185>
- Schnitker, S. A., & Emmons, R. A. (2007). Patience as a virtue: Religious and psychological perspectives. In *Research in the Social Scientific Study of Religion* (pp. 177–207). Brill.
- Şirin, T. (2004). Manevi Danışma ve Rehberlik’te Yeni Bir Model Önerisi: İ.H.S.A.N. Modeli ve Vaka Sunumu. In A. Ayten, M. Koç, & N. Tınaz (Eds.), *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Cilt-1)* (Issue 1, pp. 1–14). Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Söylev, Ö. (2016). Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik: Alanları, İmkanları ve Yöntemleri: Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 20(1), 583–584. <https://doi.org/10.18505/cuid.238979>
- Stamm, B. H. (2010). The concise ProQOL manual. In *The ProQOL.org*. The ProQOL.org. http://proqol.org/uploads/ProQOL_Concise_2ndEd_12-2010.pdfhttp://proqol.org/uploads/ProQOL_Concise_2ndEd_12-2010.pdf<https://proqol.org/uploads/ProQOLManual.pdf>
- Temiz, İ. (2008). *Kur’an-ı Kerim’de İman-İnfak İlişkisi*. Selçuk Üniversitesi.
- Toktay, H. (2022). *Tasavvuf’ta Şükür ve Dua Anlayışı*. Çukurova Üniversitesi.

- Topbaş, O. N. (2011). *Medeniyetimizin Fazilet Zirvelerinden Vakıf - İnfak- Hizmet*. Erkam Yayınları.
- Tuncer, E. (2022). Malay Dünyasında İlk Tam Tefsir Çalışması: Beled Sûresi Bağlamında ‘Tercümânü’l-Müstefid’ Üzerine Bir İnceleme. *Mütefekkir*, 9(18), 313–330. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.1219504>
- Turgut, M. (2021). İslam Hukuna Göre İhtiyaç Fazlası Malların Biriktirilmesi. *İslam Tetkikleri Dergisi*, 11(1), 329–356. <https://doi.org/10.26650/iuitd.2021.862209>
- Türkoğlu, M. Ö. (2017). *Beled Sûresinin Tahlîlî Tefsiri*. Yalova Üniversitesi.
- Tütün, S. (2012). Beled Suresi Bağlamında İnsan ve Özellikleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 383–404.
- Ulu, M., & Tekeş, A. (2020). Hükümlülerin Duygu Durumlarına Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Etkisi Üzerine Bir Grup Çalışması. In M. Zengin, N. Tınaz, A. Ayten, & H. Ekşi (Eds.), *Cezaevi Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik* (pp. 359–374). Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Vatandaş, C. (2003). Toplumsal Bir Değer Olarak “Yardımlaşma” ve Dilenciler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 149–160.
- Vazire, S., Naumann, L. P., Rentfrow, P. J., & Gosling, S. D. (2008). Portrait of a narcissist: Manifestations of narcissism in physical appearance. *Journal of Research in Personality*, 42(6), 1439–1447. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2008.06.007>
- Yaran, C. S. (2018). *Ahlak ve Etik*. Rağbet Yayınları.
- Yazır, E. M. H. (2018). *Hak Dini Kur’an Dili Tefsiri* (7. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Yılmaz, S. (2019). *Kur’an’ı Kerim’de Sabır ve Dua Mefhumlarına Genel Bir Bakış*. Atatürk Üniversitesi.
- Yıldız, İ. (2018). *Kur’an’a Göre İnsanların Yanılgıları*. Uludağ Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2020). *Kur’ân’da Hz. İbrahim Kıssasında Bulunan Temel Duygular ve Bunların Yönetimi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Yumurtacı, A. (2019). Sosyal Koruma Açısından İslâm’da Yoksul ve Miskinlerin Yeri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 14, 461–480.
- Zemahşerî. (2017). *el-Keşşâf IV* (H. Ünal (trans.)). Ekin Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Sare Nur HACIİBRAHİMOĞLU BAŞ 2014-2016 yılları arasında Avrupa İslam Üniversitesinde Arapça mütercim tercümanlık eğitimi almıştır. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İslami İlimler bölümünü başarıyla tamamlamıştır. Mezun olduğu yıl İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde tezli yüksek lisans programına başlamıştır.

